

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů

Katedra obecné zootechniky a etologie

Nežádoucí projevy psů a terapie jejich chování

Diplomová práce

Vedoucí práce: Dr. Ing. Naděžda Šebková

Autor práce: Mgr. et Bc. Veronika Kováčová

2013

Prehlásenie

Prehlasujem, že som diplomovú prácu vypracovala samostatne a použila len pramene, ktoré citujem a uvádzam v priloženej bibliografii.

V Prahe dňa:

.....

podpis

Pod'akovanie

Rada by som na tomto mieste poďakovala svojmu školiteľovi Dr. Ing. Naděžde Šebkovej za vedenie mojej práce.

Súhrn

Behaviorálne problémy, ktoré trápia psov, sú častokrát zdrojom konfliktov vo vzťahu zviera – človek. Najčastejším behaviorálnym problémom trápia psov je separačná anxieta a z nej vychádzajúce problémy. Taktiež agresívne správanie je problém, ktorý je riešený už na molekulárnej úrovni, ďalšie behaviorálne problémy, s ktorými sa môžeme stretnúť pri psoch, sú obsedantno-kompulzívne, rôzne deštrukcie či hyperaktivita. Pri riešení behaviorálnych problémov je dôležitá zmena enviromentu psa, ktorá by mala pomôcť postihnutému psovi ak nie je jeho problém vyvolaný iným zdravotným problémom.

Práca sa venuje mapovaniu nežiadúcich prejavov psov a terapii ich správania a to pomocou dotazníkového prieskumu. Porovnáva základné charakteristiky psa s behaviorálnymi problémami a taktiež sa dopytuje s akou liečbou by bol ochotný majiteľ súhlasiť aby svojmu psovi pomohol.

Pri porovnávaní, u ktorých sa preukázala štatisticky významná závislosť s vyššou silou závislosti je miesto chovania psa vs. separačná anxieta, neadekvátne výživa psa vs. pomočovanie psa, výcvik psa vs. hyperaktivita psa. Pri riešení problematického správania svojho psa by sa tretina dopytovaných obrátila na veterinárneho lekára, 19 % dopytovaných by využilo elektrických pomôcok.

Dotazníkové šetrenie môžu byť účinným nástrojom pre mapovanie vzťahu človeka a zvierat'a.

Kľúčové slová: behaviorálne problémy, pes, agresivita, separačná anxieta, terapia, dotazník

Summary

Behavioral problems that plague dogs are often a source of conflict in the animal-human relationship. The most common behavioral problems that plague dogs are separation anxiety and resulting problems. Also, aggressive behavior is a problem that is already solid at the molecular level, more behavioral problems which may be encountered in dogs are obsessive-compulsive disease, destructive behavior or hyperactivity. In addressing behavioral problems is an important change in environment of dog, which should help the affected dog if it's not a problem caused by other health problems.

The work is devoted to mapping undesirable manifestations and therapy of the dogs and their behavior by means of questionnaires. The work also compares the basic characteristics of the dog with behavioral problems and also the demand of such treatment would be willing owner agree to help your dog.

When comparing who has demonstrated a statistically significant correlation was found with a higher power dependence is the place of the dog versus separation anxiety, inadequate nutrition dog versus wetting dog and training dog versus dog hyperactivity. In addressing problematic behavior your dog would be a third sought help from a veterinarian, 19% of those questioned would use electrical devices.

Questionnaire surveys can be an effective tool for mapping relationship between man and animal.

Keywords: behavioral problems, dog, aggressivity, separated anxiety, therapy, survey

OBSAH

1. Úvod.....	10
2. Vedecká hypotéza a ciele práce	11
3. Literárna rešerš	12
3.1 Agresivita.....	13
3.1.1 Typy agresívneho správania	13
3.1.1.1 Obranná agresivita	14
3.1.1.2 Dominantná agresivita	15
3.1.1.3 Majetnícka agresivita.....	15
3.1.1.4 Teritoriálna agresivita	16
3.1.1.5 Predátorská agresivita	16
3.1.1.6 Strachom a fóbiou vyvolaná agresivita.....	17
3.1.1.7 Agresivita ako prejav ochorenia	17
3.1.1.8 Ostatné príčiny agresivity	18
3.1.2 Agresivita viazaná na rasu	18
3.1.3 Miesto prejavu agresivity psa	19
3.1.4 Agresivita viazaná na pohlavie psa.....	19
3.1.4.1 Dôsledok kastrácie psa a ovariohysterektómie fenky na agresivitu	19
3.1.5 Hormonálne riadenie agresivity	20
3.1.5.1 Hodnotenie lipidov	21
3.1.6 Liečba.....	22
3.1.7 Záver	22
3.2 Separačná anxieta a strach psa.....	23
3.2.1 Liečba.....	24
3.3 Štekание psa	25
3.3.1 Liečba.....	26
3.4 Excesívne aktivity a deštruktívnosť psa	26

3.4.1 Liečba.....	27
3.5 Úteky psov	28
3.5.1 Liečba.....	28
3.6 Močenie a defekácia psov	29
3.6.1 Liečba.....	29
3.7 Problémy s kŕmením psa.....	30
3.7.1 Liečba.....	31
3.8 Kompulzívne a stereotypické správanie psa	32
3.8.1 Liečba.....	33
3.9 Ďalšie možné problémy so správaním u psov	34
4. Materiál a metódy	35
5. Výsledky	48
5.1 Štatistické výsledky	49
5.1.1 Jednotlivé porovnania: charakteristika a spôsob života psa vs. problematické správanie	49
5.1.1.1 Porovnanie: pohlavie psa (otázka č. 1) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)	49
5.1.1.2 Porovnanie: rasa psa (otázka č. 2) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)	49
5.1.1.3 Porovnanie: pôvod psa (otázka č. 3) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)	49
5.1.1.4 Porovnanie: vek psa (otázka č. 4) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)	50
5.1.1.5 Porovnanie: odkiaľ bol pes obstaraný (otázka č. 5) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)	50
5.1.1.6 Porovnanie: miesto chovania psa (otázka č. 6) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)	50
5.1.1.6.1 Separačná anxieta psa (ot. č. 32).....	50

5.1.1.7 Porovnanie: dôvod obstarania psa (otázka č. 7) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)	52
5.1.1.8 Porovnanie: denná starostlivosť o psa (otázka č. 8) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)	52
5.1.1.9 Porovnanie: ľudia v domácnosti (otázka č. 9) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)	52
5.1.1.10 Porovnanie: prístup psa do miestností, keď je majiteľ doma (otázka č. 10) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)	52
5.1.1.10.1 Hyperaktivita psa (ot. č. 36).....	53
5.1.1.11 Porovnanie: prístup psa do miestností, keď nie je majiteľ doma (otázka č. 11) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44).....	54
5.1.1.11.1 Hyperaktivita psa (ot. č. 36).....	54
5.1.1.12 Porovnanie: (otázka č. 12) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)	56
5.1.1.13 Porovnanie: obezita psa (otázka č. 15) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)	56
5.1.1.14 Porovnanie: neadekvátna výživa psa (otázka č. 16) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)	56
5.1.1.14.1 Pomočovanie psa (ot. č. 39).....	56
5.1.1.15 Porovnanie: vek psa v čase odstavenia od matky (otázka č. 17) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)	58
5.1.1.16 Porovnanie: možnosť matky sa starať o šteňa (otázka č. 18) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)	58
5.1.1.17 Porovnanie: socializácia psa (otázka č. 19) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)	58
5.1.1.18 Porovnanie: výcvik psa (otázka č. 20) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)	58
5.1.1.18.1 Hyperaktivita psa (ot. č. 36).....	59
5.1.1.19 Porovnanie: poslušnosť psa (otázka č. 21) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)	60

5.1.1.19.1 Vzťah psa k iným zvieratám (ot. č. 35)	60
5.1.1.19.2 Hyperaktivita psa (ot. č. 36).....	62
5.1.1.20 Porovnanie: fixácia psa na vec (otázka č. 22) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)	63
5.1.1.21 Porovnanie: zdravotný problém psa (otázka č. 23) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)	63
5.1.1.21.1 Porucha správania, ktorá trápi psa a majiteľ o nej vie (ot. č. 44)	63
5.1.1.22 Porovnanie: užívanie liekov pravidelne (otázka č. 28) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)	65
5.1.1.22.1 Hyperaktivita psa (ot. č. 36).....	65
5.1.1.22.2 Pomočovanie psa (ot. č. 39).....	67
5.1.1.22.3 Porucha správania, ktorá trápi psa a majiteľ o nej vie (ot. č. 44)	68
5.1.1.23 Porovnanie: kontakt psa s inými psami (otázka č. 29) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)	69
5.1.1.24 Porovnanie: vystavovanie psa sústavne hluku (otázka č. 30) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)	70
5.1.1.25 Porovnanie: trauma psa (otázka č. 31) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 35, 36, 37, 39, 42, 44)	70
5.1.1.25.1 Vzťah psa k deťom (ot. č. 34).....	70
5.1.1.25.2 Porucha správania, ktorá trápi psa a majiteľ o nej vie (ot. č. 44)	72
5.1.2 Iné porovnania	73
5.1.2.1 Porovnanie: pohlavie psa vs. možnosť vziať psovi misku s krmivom	73
5.1.2.2 Porovnanie: pohlavie psa vs. bojí sa pes člena domácnosti.....	73
5.1.2.3 Porovnanie: pohlavie psa vs. pomočuje sa pes od radosti	74
5.1.2.4 Porovnanie: pohlavie psa vs. pomočuje sa pes od strachu.....	74
5.1.2.5 Porovnanie zdravotný problém psa vs. prejav poruchy správania pred liečbou	74
5.1.2.6 Porovnanie zdravotný problém psa vs. prejav poruchy správania počas liečby	74

5.1.2.7 Porovnanie zdravotný problém psa vs. prejav poruchy správania po liečbe	76
5.1.2.8 Porovnanie: trpí pes poruchou správania vs. či liečba, ktorú pre to podstúpil bola úspešná.....	76
5.1.2.9 Odpoveď na otázku: obrátili ste sa s poruchou správania na veterinárneho lekára?.....	76
5.1.2.10 Odpoveď na otázku: Podstúpili by ste so psom výcvik, ktorý by mal pomôcť vášmu psovi s poruchou správania?.....	77
5.1.2.11 Odpoveď na otázku: Pristúpili by ste na chirurgický zákrok, ktorý by pomohol vášmu psovi s poruchou správania, ale nebol by nevyhnutne nutný pre život psa?	77
5.1.2.12 Odpoveď na otázku: Využili by ste možnosť elektrických pomôcok pre zvládnutie poruchy vášho psa?	78
6. Diskusia	79
6.1 Metoda hodnotenia	79
6.2 Diskusia nad výsledkami	80
7. Záver	83
8. Zoznam literatúry.....	84

1. Úvod

Poruchám správania psov sa už roky venuje pozornosť, pretože psi sa stali a stále sú neodmysliteľnou súčasťou života mnohých ľudí. Behaviorálne problémy, ktoré ich trápia a následne majú negatívny dopad aj na ich majiteľov, sa tak stávajú predmetom i vedeckého výskumu.

Jedným z problémov je agresivita psov, a to, či už v rámci svojho druhu, či smerom ku človeku. Nedá sa, s určitosťou povedať, ktoré psie plemená sú najagresívnejšie. Predpokladá sa, že najväčší počet útokov majú na svedomí predovšetkým psi malého vzhľadu, napriek tomu je u nich agresivita viac tolerovaná a neberie sa tak vážne. Je pochopiteľné, že veľké plemená vykazujú väčšiu silu pri útoku, a tak následkom môže byť i smrť napadnutej obeť. Zodpovednosť za zviera má vždy majiteľ a tá začína výberom plemena psa. Majiteľ musí zvážiť svoju situáciu, a to ako priestorovú tak aj časovú. Ak si odmyslíme poruchy vyvolané zdravotným problémom, tak väčšina behaviorálnych porúch je dôsledkom nedostatočného venovania sa psovi a nepochopenia jeho prirodzenosti. U psov sa často stretávame i so separačnou anxiétou a z nej následne vychádzajúcich nežiadúcich porúch, ako je napríklad ničenie materiálnych vecí, vytie, pomočovanie či problémy s kŕmením. Tieto poruchy môžu byť i samostatnou poruchou, avšak, ako sa najčastejšie ukazuje, práve separačná anxieta stojí za ich podstatou.

Existuje viac možných postupov na pomoc majiteľom, ktorých trápia behaviorálne problémy psa. V prvom rade by sa mal vylúčiť zdravotný problém, ktorý môže vyvolávať danú poruchu (napríklad ochorenia štítnej žľazy či neadekvátna výživa). Ďalej by sa majiteľ mal sústrediť, aby porozumel psovi a odpovedať si na otázku, či daný prejav psa, ktorý považuje za poruchu správania, nevychádza z jeho prirodzenosti (napríklad štekánie). Taktiež čas, ktorý majiteľ venuje psovi, nemusí byť dostatočný a môže byť zdrojom problémov so psom.

Zmena prístupu majiteľa a možná podpora zo strany farmakológie sú tým najčastejším spôsobom riešenia problematického správania sa psov.

2. Vedecká hypotéza a ciele práce

So zvyšujúcim sa počtom chovaných psov sa taktiež môže zvyšovať počet tých, ktorí trpia nejakou formou poruchy správania. Je však otázne, do akej miery si majitelia uvedomujú, či ide o behaviorálnu poruchu alebo prirodzené správanie sa zvierat'a. Množstvo konfliktov vyplývajúcich zo spoločného života psa a človeka pramení práve z neznalosti alebo nepochopenia prirodzenosti psa. Dnešný chovateľ psa, ktorý by mal venovať čas svojmu psovi, je najčastejšie veľmi zaneprázdnený človek a z toho môže vychádzať následná porucha. Ukazuje sa, že čím menej sa majiteľ psovi venuje, tým častejšie dochádza k nežiadúcim prejavom psa ako sú napríklad úteky, pomočovanie či separačná anxieta. Taktiež je pre psa dôležitá socializácia v jeho rannom veku a možnosť matky starať sa o šteňa.

Cieľom práce bolo pomocou dotazníkového prieskumu zmapovať početnosť výskytu a povahu porúch správania sa u psov a štatisticky vyhodnotiť možné závislosti. Prostredníctvom náhodných respondentov sa zisťovali základné informácie o psoch, napríklad ich zdravotná anamnéza, dôvody vlastnenia psa, miesto chovu psa a ako dlho sa priemerne majiteľ psovi venuje. Dôležité bolo získať dáta o možných behaviorálnych problémoch psa a o liečbe, ak sa jej postihnutý pes podrobil. Taktiež bola majiteľom daná otázka, či a s akou liečbou by boli ochotní súhlasiť, aby pomohli psovi a či by sa s prípadnou poruchou správania obrátili na veterinárneho lekára.

3. Literárna rešerš

Mnoho rokov sa debatuje o domestikácii psa. Fosílné záznamy ukazujú, že pes sa domestikoval v poslednej dobe ľadovej, niekedy pred 12 000 až 14 000 rokmi (Davis & Vallla, 1978). Naproti tomu, Vilá et al., 1997 sa domnievajú, že pes sa vyvinul z vlka pred viac ako 100 000 rokmi, k týmto výsledkom dospeli pomocou analýzy mitochondriálnej DNA. A preto by bolo možné, aby počas evolúcie človeka a psa prišlo k ich konvergentnému vývoju a k rozvoju podobných kognitívnych schopností (Hare, et al., 2002; Miklósi, et al., 2000). To by mohlo byť rozhodujúcim faktorom, ktorý umožňuje medzidruhové porozumenie a komunikáciu, ktorá je základom uspokojivého vzťahu človeka a psa (Lawrence, 1984). Presné roky domestikácie psa sú stále otázkou debát, avšak väčšina vedcov sa prikláňa k názoru, že pred 15 000 rokmi sa pes diverzifikoval z vlka a potom bol nezávisle domestikovaný.

Psi sú od narodenia altriciálni, to znamená, že po narodení majú limitovanú motorickú funkciu, zavreté oči, nepočujú a nie sú schopní termoregulácie svojho tela. Sú teda kompletne závislí na starostlivosti matky, a to práve v zahrievaní, kŕmení i v ochrane počas svojich prvých týždňoch života (Case, 2010).

Podľa Jensena, 2009 sa vývoj správania psov rozdeľuje na 5 častí: prenatálnu, neonatálnu, prechodnú, socializačnú a juvenilnú. Senzitívna perióda pre socializáciu (pri psoch je 3. až 12. týždeň) reprezentuje čas, v ktorom dochádza k rapídnyim zmenám v správaní, a to v súlade s maturáciou centrálného nervového systému a schopnosťou vnímať a plne reagovať na environmentálne stimulácie. Termín „socializácia“ je vlastne proces, pri ktorom sa zviera druhovo – špecificky vyvíja, učí sa identifikovať formy sociálneho správania. Zvieratá sú socializované vlastným druhom a v prípade psov i ľuďmi. Neadekvátna socializácia a habituácia na environmentálne stimuly počas senzitívnej perióde môžu často vyústiť do nevhodného správania alebo iných defektov v neskoršom živote (Case, 2010).

Mnoho autorov a majiteľov niekedy zabúda, že problematické správanie môže byť v skutočnosti úplne prirodzené správanie zvierat'a, ktoré však majiteľ neprijíma ("nežiadúce správanie") alebo jednoducho zviera vykazuje správanie na neobvyklom mieste (Turner, 1995).

3.1 Agresivita

Z etologického hľadiska možno agresívne správanie psov charakterizovať ako intenzívnu emocionálnu, expresívnu reakciu, ktorou sa jedinec orientuje na objekt svojej frustrácie. Agresivita je fylogenetickým, preddomestikačným, inštinktívnym stavom zvierat, ktorý ma sebazáchovný význam. U psov, ako šelmovitých zvierat, sa môžu vyskytovať rôzne formy agresívneho správania sa, ako napríklad teritoriálna agresivita či majetnícka agresivita (Kottferova, et al., 2008).

Agresivita psov je ovplyvnená radom genetických a environmentálnych faktorov. Relatívny význam biologických faktorov však zostáva slabo pochopený (Re, et al., 2008; Tecott & Barondes, 1996).

Agresívne správanie je všeobecný behaviorálny problém psov (Mikkelsen & Lund, 2000). Napriek tomu, že sa o psej agresivite tak často diskutuje v laických i odborných kruhoch, nedá sa konštatovať, že by sa psi stávali agresívnejšími. Ich počet však významne stúpol a rozšírila sa škála plemien psov chovaných iba ako spoločníci, takže ich súžitie s ľuďmi je veľmi tesné. Tomu však veľakrát nezodpovedajú znalosti a správanie sa majiteľov psov (nutnosť výberu plemena s ohľadom na jeho nároky a vlastnosti, potreba aspoň základného výcviku) ani úroveň osvety širokej verejnosti (opatnosť pri styku s cudzím psom, zvlášť u detí) (Doušek, et al., 2001). Je treba však poznamenať, že aj psi hyperagresívnych plemien sú pri profesionálnom prístupe chovateľov zvládnuteľné. Ako argument poslúži skutočnosť, že plemená s vysokou hladinou agresivity (doberman, nemecká doga, rotvailer a pod.), je možné chovateľsky a výcvikovo bezproblémovo zvládnuť. Celkovo stanoviť, ktoré plemeno je najagresívnejšie, nie je jednoduché z dôvodu meniacej sa popularity plemien psov (Kottferova, et al., 2008).

Štúdium etiológie psej agresivity je dôležité pre welfare ľudí tak ako aj pre psov (Hunthausen, 1997; Rusch, et al., 2000), nakoľko psia agresivita, ktorá smeruje k ľuďom, je najčastejším problematickým správaním vyskytujúcim sa u psov (Bamberg & Houpt, 2006; Fatjo, et al., 2007).

3.1.1 Typy agresívneho správania

Duffy et al., (2008) uvádza, že sa vyskytujú veľké a konzistentné rozdiely medzi plemenami psov vo výskyte a závažnosti agresivity. Zistili, že v posledných rokoch voči

cudzím ľuďom stúpila miera uhryznutí alebo pokusov o uhryznutie až o 20 % a o 30 % sa zvýšilo toto správanie voči neznámym psom. Všeobecne platí, že najvyššiu mieru agresie možno nájsť u menších plemien, pri ktorých je agresivitu pravdepodobne jednoduchšie tolerovať. Ukazuje sa, že sklon k agresívnemu správaniu sa je prinajmenšom čiastočne zakorenený v genetike. Avšak podstatné rozdiely v rámci plemien naznačujú, že ďalšie faktory (vývoj, životné prostredie) zohrávajú významnú úlohu pri rozvoji agresívneho správania (fenotype). Do budúcnosti sa plánujú štandardizované opatrenia, ako CBARQ (Canine Behavioral Assessment and Research Questionnaire) od majiteľov a chovateľov, ktoré by mohli pomôcť lepšie osvetliť príčiny a výskyt agresivity psov.

Podľa toho, či je agresívne správanie smerované voči príslušníkom vlastného druhu alebo iným druhom, hovoríme o agresivite intrašpecifickej a interšpecifickej.

Ďalej je možné rozdeliť psiu agresivitu na agresivitu súvisiacu so strachom, dominanciou, vlastníckym správaním, protektívnym správaním (ochrana teritória, ľudí), predátorským správaním, trestom, bolesťou a vnútrodruhovou agresivitou. Taktiež môžeme pozorovať hrou motivovanú agresiu, presmerovanú agresiu, psychopatologickú agresiu, idiopatickú agresivitu či agresivitu, ktorú bol pes naučený. Toto množstvo kategórií poukazuje na rozdielne neurobiologické mechanizmy agresivity u psov. Preto aj pravdepodobnosť uhryznutia psom závisí od reaktivity psa (Kottferova, et al., 2008; Landsberg, et al., 1998).

3.1.1.1 Obranná agresivita

Tento druh agresivity úzko súvisí s agresivitou vyvolanou strachom. Hlavným rozdielom je však v reakcii psa. Defenzívne agresívni psi sú stále motivovaní strachom, ale miesto toho, aby sa snažili ustúpiť, sa rozhodnú zaútočiť. Psy, ktoré sú agresívne defenzívne, vykazujú zmes strachu a urážlivej pozície, avšak tento pes v obrane často prináša prvý úder. Len v prípade, že obeť sa stiahne, defenzívne agresívny pes pravdepodobne preruší útok. Samec a samice sú rovnako náchylné k obrannej agresii. Častejšie sa táto agresivita prejavuje u dospelých jedincov než u šteniat jednoducho preto, že psi musia mať určitú dôveru používať defenzívnu stratégiu, a šteniatka sú obvykle menej sebavedomé než dospelí jedinci (ASPCA, 2013).

3.1.1.2 Dominantná agresivita

Dominantná agresivita je agresivita smerujúca k ľudským rodinným príslušníkom, v kontexte ide o súťaž o zdroje alebo o vnímanú sociálnu pozíciu (Borchelt & Voith, 1996; Reisner, 1996). Tento typ agresivity však býva často predmetom debát. Neoficiálne sa uvádza, že tento typ agresivity je vlastne skôr úzkosť psa než jeho sebavedomie, psy prezentované v štúdiách veterinárov potrebujú byť „potrebnými“ a tak až chronicky hľadajú pozornosť u svojich ľudských spoločníkov. Okrem toho, tvrdenie, že takíto psi sa snažia ovládnuť svojich vlastníkov, môže viesť k pokusom ovládnuť zase psa, v prípade, ak má pes nepríjemné interakcie s rodinnými príslušníkmi. Ovplyvnené psy môžu pohrýzť človeka keď súťažia (so známymi ľuďmi) o vysokú hodnotu zdroja, ako sú potraviny, miesto odpočinku (posteľ) alebo keď súťažia o obľúbeného rodinného člena. Dokonca aj psi, ktorí sa ukazujú ako ľahostajní k ich každodenným granulám, môžu byť reaktívni, ak ide o ľudské jedlo alebo odpadkové koše. Je dôležité si uvedomiť, že strach a úzkosť môžu hrať úlohu v dominantnej agresivite, najmä, keď interakcie sú spojené s bolesťou (Reisner, 2003).

Agresivita smerujúca k známym ľuďom môže byť obzvlášť stresujúca pre vlastníkov a škodlivá pre vzťah človek – zviera a často vedie k opusteniu psa alebo prípadne je výsledkom eutanázie psa (Salman, et al., 2000).

3.1.1.3 Majetnícka agresivita

Psi sa vyvinuli z divokých predkov, ktorí museli súperiť o jedlo či brloh. I keď psy už nemusia čeliť takejto drsnej realite, mnoho z nich stále vykazujú tendenciu chrániť svoj majetok od ostatných, či je to nutné alebo nie. Niektorým psom záleží len na ich jedle. Títo psi môžu reagovať agresívne, keď sa osoba či iné zviera priblíži k ich miske alebo sa blíži pokiaľ oni žerú. Ostatní psi strážia svoje žuvacie kosti, hračky alebo veci, ktoré ukradli. Iní si strážia svoje obľúbené oddychové miesta (často, títo psi tiež chránia posteľ svojho majiteľa). Menej často existujú psi, ktorí si strážia misky na vodu. Obvykle je vlastníckeho psa ľahké určiť, pretože sa javí agresívny až vtedy, keď má niečo, po čom túži. Ale niektorí psi sa snažia skryť svoje drahocenné veci okolo domu a strážiť ich pred ľuďmi alebo zvieratami, ktoré netušia, že sa nachádzajú blízko hodnotného objektu. Samce a samice sú rovnako náchylné k majetníckej agresivite, a tento typ agresivity je bežný u šteniat i dospelých (ASPCA, 2013).

3.1.1.4 Teritoriálna agresivita

Voľne žijúci príbuzní psov sú teritoriálni. Žijú v určitej oblasti, a obhajujú túto oblasť pred votrelcami. Vlci sú taktiež veľmi teritoriálni. Ak kojot alebo vlk, ktorý nie je súčasťou svorky, vpadne na ich územie, rezidentní vlci zaútočia a odoženú votrelca. Niektorí psi prejavujú rovnaké tendencie a sú často oceňované pre túto teritorialitu, ktorá tak ako majetnícka agresivita pochádza z prirodzenosti psa. Avšak, niektoré psy útočia a hryzú votrelcov, či je votrelec priateľ alebo nepriateľ. K územnej agresii môže dôjsť pozdĺž hranice, ktorá je strážená psom alebo na hraniciach pozemkov svojho pána. Ďalej teritoriálnu agresivitu prejavujú psi iba voči ľuďom alebo iným zvieratám prichádzajúcich do domu. Samci a samice sú rovnako náchylné k teritoriálnej agresivite, aj keď samci častejšie vykazovali pohryzenie v súvislosti so sociálnym konfliktom a teritoriálnou agresivitou. Šteniatka sú však zriedkakedy teritoriálne agresívne. Teritoriálne správanie sa zvyčajne prejavuje, keď šteniatka dozrievajú do dospelosti alebo v dospelosti psa, a to v jednom až treťom roku veku (ASPCA, 2013; Reisner, 2003).

3.1.1.5 Predátorská agresivita

Predátorské správanie je normálna psia vlastnosť, ale bola inhibovaná alebo zvýšená cez umelý výber. Predátorskému správaniu sa môže pes naučiť ak má k prenasledovaniu alebo k chytaniu malej koristi preddispozíciu. Mnohí psi radi naháňajú utekajúcich ľudí, ľudí na bicykloch či kolieskových korčuliach. Taktiež môžu naháňať zvieratá, či už voľne žijúce alebo hospodárske. Niektorí psi uhryznú a dokonca i zabijú, ak sa im podarí chytiť tú „vec“ čo prenasledujú. Agresivita sa stáva problémom, ak so sebou nesie riziko výskytu škodlivého alebo fatálneho útoku voči ľuďom alebo k iným zvieratám. Predátorská agresivita je veľmi odlišná od inej klasifikácii agresivity, pretože jej zriedka predchádza nejaké varovanie pred útokom. Predátorská agresia na ľudí je pomerne vzácna v záujmovom chove psov, ale bezpečnostné opatrenie sa odporúča, ak sa pes dostáva do kontaktu s novorodencami a staršími ľuďmi. Niekedy zvuk detského plaču alebo pohybu - zdvíhanie dieťaťa z postieľky - môže vyvolať bleskovo rýchlu reakciu psa (Borchelt, et al., 1983; Lockwood & Rindy, 1987).

3.1.1.6 Strachom a fóbiou vyvolaná agresivita

Strachom vyvolaná alebo defenzívna agresivita je normálna reakcia na ohrozenie podnetom. Typicky môže nastať najmä, keď sa pes cíti v pasci a nemôže uniknúť. Strachom vyvolaná agresivita môže byť obzvlášť ťažký problém, keď je pes vystrašený subtílnymi či neúmyselne vzniknutými stimulmi. Hoci sa môže zdať pochopiteľné, že pes chce uhryznúť, keď je fyzicky potrestaný, avšak pre majiteľa je menej pochopiteľné, ak ho pes napadne, keď zaujme majiteľ iba provokatívny postoj. Bojazlivosť a so strachom súvisiace pohryznutie môže byť pozorované u psov každého veku, vrátane mladých šteniat, a u psov oboch pohlaví. Kastrácia by nemala mať významný vplyv na bojazlivosť, pretože strach nie je sexuálne dimorfná zvláštnosť. Niektoré plemená môžu byť náchylnejšie k bojazlivosti (alebo "citlivosti"), ako napríklad nemecké pastierske psy, austrálske pastierske psy a border kólie (je zaujímavé si to všimnúť, nakoľko sú to všetko rasy, ktoré sú považované za jedny z inteligentných a dobre zvládnuteľných plemien) (Reisner, 2003).

3.1.1.7 Agresivita ako prejav ochorenia

Aj keď väčšina psov, ktorá má agresívne správanie, je zrejme zdravá, môže byť agresivita tiež prejavom celkového ochorenia (Landsberg, et al., 2003) ako napríklad hypotyreóza (Reinhard, 1978), hydrocefalus (Kuwamura, et al., 2003), epilepsia (Ekenstedt, et al., 2012), hepatoencefalopatia (Lohse, et al., 1976) či chronická bolesť vyvolaná napríklad osteoartritídou alebo spôsobená glukokortikoidami (Klein, 1992). Ukazuje sa, že glukokortikoidy totiž tiež hrajú dôležitú rolu v agresii. Avšak závery nie sú jednotné, pretože napríklad u ľudí boli s abnormálnou formou agresivity spojené vysoké aj nízke koncentrácie kortizolu (Haller, et al., 2005). U zvierat, výskum stresu a agresivity sa často sústreďuje na otázky týkajúce sa sociálneho postavenia. U psov sa našli vyššie koncentrácie fekálneho kortizolu u dominantných jedincov (Creel, et al., 1997; Sands & Creel, 2004). Preto po každom nečakanom alebo opakovanom prejave agresivity psa by malo nasledovať jeho podrobné klinické, poprípade špecializované vyšetrenie. Z uvedeného je zrejmé, že forma a intenzita agresívneho prejavu psa závisí od širokej škály najrôznejších kombinácií vnútorných i vonkajších faktorov (Doušek, et al., 2001).

3.1.1.8 Ostatné príčiny agresivity

Úzkosť (anxieta) prispieva k rozvoju a expresii agresívneho správania. Pri podrobnej anamnéze je možné zistiť, že psie uhryznutie je častokrát následkom nepokoja alebo i viditeľnej anxiety či stresujúcej situácie, ktorá nastala tesne predtým. Úzkosť môže prameniť z nedostatku predvídateľnosti v sociálnom alebo fyzickom enviromeinte alebo z nejakého iného chronického environmentálneho stresu. Psi v chronickom strese sú náchylnejší k neistote, vzrušivosti a agresii (Beerda, et al., 1999).

Boli zaznamenané i agresivity vyvolané liekmi, ako napríklad agresivita vyvolaná medikamentmi ako fentanyl, droperidol, ale i ketamínom spolu s diazepamom (Beaver, 2009). Nie je možné vylúčiť ani cielené utužovanie niektorých reflexov výcvikom, alebo naopak, nesprávnym správaním majiteľa, ktorý nedokáže obhájiť svoje „sociálne postavenie“ a dominanciu vo vzťahu ku zvieratú. Obmedzenie chovu alebo prísnejšie legislatívne opatrenia u niektorých vybraných plemien psov preto zďaleka nie je komplexným riešením tohto problému (Doušek, et al., 2001).

3.1.2 Agresivita viazaná na rasu psa

Podľa Borchelt (1983) k menej prípadom dominantnej agresivity dochádza u nečistokrvných psov než u čistokrvných plemien.

Retrospektívna štúdia z roku 1986 – 1991 ukázala, že psí agresori sa nachádzajú predovšetkým medzi nemeckými ovčiakmi, rottweilermi, nemeckými dogami, boxerami, dobermanmi a bulteriérmi (Unshelm, et al., 1993). V štúdiu Blackshaw (1991) bolo skúmaných 223 psov, z nich u 87 (39 %) bola definovaná ťažká agresivita. Medzi plemená, ktoré napadli ľudí boli bulteriéri (16 %), nemecký ovčiak a kríženci (15 %), austrálsky honácky pes (9,2 %), plemená teriérov (9,2 %), labradori (8 %), pudli a kokršpanieli (oba 5,7 %) a rottweileri (4,6 %). Niektoré plemená ako boxer, briand, samoyed a St Bernard napádali iba ostatné zvieratá a vtáky.

Duffy et al., (2008) zaznamenali, že niektoré plemená preukázali vyššiu agresivitu než je priemerná a to smerom k ľuďom a psom (napr. čivavy a jazvečíky). Všeobecne platí, že agresivita bola najhoršia, keď smerovala voči ostatným psom, nasleduje agresivita voči neznámym ľuďom a členom domácnosti. Plemená najviac vykazujúcich vážnu agresivitu voči ľuďom sú jazvečíky a čivavy (uhryznutie alebo pokusy o uhryznutie), Jack Russell teriéri –

(smerom k cudzím ľuďom a vlastníkom) austrálske salašnícke psi (k neznámym), a americkí kokršpanieli a bígli (smerom k vlastníkom/majiteľom).

Viac než 20 % Akít, Jack Russell teriérov a pitbullteriérov boli hlásené ako vážne agresívne voči neznámym psom. Zlatí retrívieri, labradori retrívieri, bernskí salašnícki psi, brittany španiela, chrti a vipeti boli najmenej agresívni voči ľuďom a psom (Duffy, et al., 2008).

3.1.3 Miesto prejavu agresivity psa

Štúdia Unshelm et al., (1993) ukázala, že prejavy psej agresivity sa vyskytujú prevažne na verejnosti, napr. na uliciach a chodníkoch (78,8 %), v parkoch (9,2 %), vo verejných budovách (8 %), taktiež na súkromných miestach a ihriskách (6 %). Bolo poukázané, že 68 % psov bolo mimo vôdzky, z toho 8,7 % bolo bez majiteľa.

3.1.4 Agresivita viazaná na pohlavie psa

Podľa štúdie Borchelt (1983) problémy s agresivitou vykazujú častejšie samci než samice. Najmenšie rozdiely v súvislosti s pohlavím boli zistené pri strachom vyvolanej agresivite a predačnej agresivite.

U zvierat bol vzťah medzi testosterónom a agresivitou preukázaný pomocou korelácií a experimentálnych štúdií, ktoré zahrňujú manipuláciu s hladinou testosterónu cez kastráciu či injekciami testosterónu. Výsledky naznačujú, že v prevažnej väčšine testosterón a agresivita spolu súvisia (Tainor & Nelson, 2012; Turner, 1994). Jednotlivé korelačné štúdie ukazujú, že tento vzťah môžeme nájsť v celom rade vtákov (Harding, 1983) a u mnoho druhov cicavcov, vrátane opíc, jeleňov, potkanov a škrečkov (Rada & Winslow, 1976).

3.1.4.1 Dôsledok kastrácie psa a ovariohysterektómie fenky na agresivitu

Vplyv kastrácie na sexuálne správanie u samcov – cicavcov sa líšia s druhom, individualitou a vekom zvierat'a v čase kastrácie.

Včasná kastrácia psov má podľa Le Boeuf (1970) len malý vplyv na sexuálne reakcie, sexuálnu príťažlivosť, alebo agresivitu. To je v ostrom kontraste k správaniu sa

predpubertálnych kastrovaných kocúrov. Rosenblatt & Aronson (1958) uvádzajú, že iba jeden z 13 kastrovaných kocúrov v 4 mesiacoch veku vystúpil na samicu. Zdá sa, že mačky a psy reprezentujú opačné extrémny v sexuálnom správaní, ktoré vyplývajú z rannej kastrácie.

Včasná kastrácia nespôsobuje u psov nezáujem o fenky a to ako z vizuálneho či z čuchového podnetu. Podľa Le Boeuf (1970) je možné urobiť záver z ich štúdie, že včasná kastrácia neznižuje vyjadrenie sexuálneho libida, ani to výrazne neznižuje bojovnosť u psov. Avšak testosterón môže hrať práve úlohu v intenzite prejavovanej agresivity (Gershman, et al., 1994). Taktiež sa však ukazuje, že psi, ktorí podstúpili kastráciu, majú zvýšené riziko rozvoja tumoru prostaty, ale na druhú stranu, kastrácia znižuje riziko rozvoja benígnej prostatickej hypertrofiie-hyperplázie (Teske, et al., 2002).

Účinky ovariohysterektómie na správanie sú menej jasné. Neboli pozorované žiadne významné rozdiely medzi ovariohysterektomovanými a neoperovanými fenami v oblasti teritoriálnej alebo vnútrodruhovej agresie (O'Farrell & Peachey, 1990). Avšak, mnoho majiteľov pozorovalo pokles v agresívnom správaní voči ostatným psom (Stuer, 2011). Sú potrebné ďalšie štúdie o účinkoch ovariohysterektómie na správanie sa feny.

3.1.5 Hormonálne riadenie agresivity

Početné neurofyziologické, neurochemické a neurofarmakologické štúdie preukázali kľúčovú úlohu mozgových neurotransmiterov v regulácii správania. Agresivita je zložitý proces vznikajúci v určitých oblastiach mozgu práve za účasti neurotransmiterov, ktoré pôsobia na gény (Amat, et al., 2012; Popova, 2005; Reisner, et al., 1996).

Afektívna agresivita je založená na autonómnej aktivácii, vzniká v frontálnom kortexe za spoluúčasti serotonínových, katecholaminergných, cholinergných neurotransmiterov a dopaminu (Annemoom & Mickzek, 2000; León, et al., 2012; Popova, 2005). Afektívna agresivita súvisí s tzv. varovnými signálmi, ktoré pes prejaví a je možné na ich základe odhadnúť jeho ďalšie správanie (Beaver, 1998). Forma afektívnej agresivity tak súvisí napríklad so strachom, dominanciou, vlastníckym správaním a protektívnym správaním (Kottferova, et al., 2008).

Predátorská agresivita má centrum v hypothalame a ako neurotransmitter slúži acetylcholin. Pes útočí na pohybujúcu sa korisť, avšak psi nevykazujú tzv. varovné signály, ale rovno prevedú útok (Beaver, 2009; Chavez & Opazo, 2012).

3.1.5.1 Hodnotenie lipidov

Ukazuje sa, že lipidový profil môže hrať významnú úlohu v hyperaktivite, agresivite a impulzivnosti (Kaplan, et al., 1991; Vancassel, et al., 2007). U ľudí boli nájdené abnormality v metabolizme lipidov pri rôznych duševných poruchách, vrátane patologickej agresie a úzkosti (Buydens-Branchey, et al., 2003; Golomb, et al., 2000; Hallahan & Garland, 2004). Tieto nálezy sa vyskytujú i v experimentálnej štúdii hlodavcov a iných cicavcov (Reisner, et al., 1996). U dominantne agresívnych psov bola signifikantne nižšia hladina celkového cholesterolu, triglyceridov a HDL-C v porovnaní s neagresívnymi psami ($p < 0,001$) (Senturk & Yalcin, 2003). Nízka koncentrácia serotonínových metabolitov v mozgu a mozgovomiechovom moku sú často spojené so zvýšením agresivity (Dodman, et al., 1996). Cholesterol, ktorý je veľmi bežný vo všetkých tkanivách, existuje vo veľkom množstve, najmä v nervovom systéme, kde je dôležitý v bunkovej štruktúre a pri funkcii bunky. Usudzuje sa, že pokles koncentrácie sérového cholesterolu môže vyvolať pokles centrálnej serotonínovej funkcie, čo následne vedie k agresii (Coscina, 1997). Preto je potrebné poukázať na to, že centrálna serotonínergná aktivita je znížená u zvierat kŕmených stravou s nízkym obsahom tuku v porovnaní s tými, ktoré konzumujú potravu s vysokým obsahom tuku a cholesterolu (Kaplan, et al., 1994). Avšak u agresívnych koní bola zistená výrazne nižšia hladina serotonínu než u neagresívnych koní ($p < 0,01$), ale nebol nájdený žiadny vzťah s ohľadom na krvné lipidy (Meral, et al., 2007).

Avšak, žiadne štúdie neporovnávajú stav omega-3 polynenasýtených mastných kyselín u agresívnych psov a u bežne správajúcich sa psov. Štúdia Re et al., (2008) ukázala, že napríklad nemecké ovčiaky, ktoré majú históriu s agresívnym správaním, vykazujú výrazne nižšiu koncentráciu dokosahexaenovej kyseliny a signifikantne vyšší pomer omega6/omega-3 kyselín s porovnaním s neagresívnymi psami. Ich štúdia poskytuje možný dôkaz o súvislosti medzi nedostatkom omega-3 kyselín alebo zvýšením omega6/omega3 pomeru kyselín a agresívnym správaním u psa. Zaujímavé je i pozorovanie, že agresívne zvieratá preukázali zníženú koncentráciu cholesterolu a bilirubínu v porovnaní s kontrolnou skupinou psov.

Pochopenie nožnej úlohy polynenasýtených mastných kyselín v psej agresivite by mohla umožniť rozvoj nových farmakologických stratégií, ktoré by sa zamerali na konkrétne zmeny lipidov (Re, et al., 2008).

3.1.6 Liečba

Medikamentózna liečba môže byť užitočná ako doplnok k modifikácii správania. Indikácie pre liečbu patrí strach alebo úzkosť. Najmä preto, že stres môže prepísať účinky modifikácie správania na také impulzívne alebo výbušné správanie, ktoré môže byť účinne otupené sérotonínernými látkami (Cherek, et al., 2002). Doba trvania liečby sa pohybuje od relatívne krátkej doby (napr. 6 mesiacov) k prípadom dlhodobejšej liečby (t.j. roky pre zvieratá, ktorých agresívne správanie neadekvátne reaguje na modifikáciu správania).

U dominantne agresívnych psov pridanie tryptofanu k vysoko proteínovej strave alebo zmena na nízko proteínovú diétu môže viesť k zníženiu agresívneho správania. Účinné sa tiež zdá podanie Fluoxetinu (Prozac), čo je selektívny inhibítor spätného vychytávania serotonínu. U teritoriálne agresívnych psov tryptofan spolu s nízko proteínovou diétou môže pomôcť s redukciou agresivity (DeNapoli, et al., 2000; Dodman, et al., 1996).

Liečba porúch správania, a teda i psej agresivity je zložitá, pretože každý prípad je jedinečný a obsahuje množstvo individuálnych charakteristík psa. Pri modifikácii správania psa je nutná účasť majiteľa v spolupráci s farmakoterapiou.

3.1.7 Záver

Agresívne správanie psov môže mať množstvo príčin a častokrát môže vychádzať z prirodzeného správania sa psa (napr. teritoriálna agresivita). Jej efektívne riadenie môže zahŕňať vzdelávanie a poradenstvo pre majiteľov, zmeny životného štýlu pre psov a vlastníkov, či vyhýbanie sa provokácií. Medikamentózna liečba môže byť indikovaná na uľahčenie zmeny správania alebo k zníženiu reaktivity u psov (Reisner, 2003).

Preveniou sa stáva opäť správna a dôsledná výchova psa a dostatočná dominancia majiteľa, poprípade včasná terapia porúch správania, pri ktorých pes len naznačuje agresivitu, ale taktiež poučenie širokej verejnosti o „varovných signáloch“ psov a nutnosti ich rešpektovania (Doušek, et al., 2001).

Nie je však prekvapením, že agresivita je častokrát dôvodom pre eutanáziu psa (Mikkelsen & Lund, 2000).

3.2 Separačná anxieta a strach psa

Psia separačná anxieta (úzkosť z odlúčenia) je porucha správania, ktorá nastáva, ak zostane pes sám alebo ak je oddelený od dôležitej osoby. Separačnú anxieta je možné popísať ako jav, ktorý zahŕňa príznaky ako úzkosť, strach a fóbické správanie. Úzkosť z odlúčenia sa prejavuje niekoľkými behaviorálnymi prejavmi, vrátane ničivosti, prenášaním domácich predmetov, hypersaliváciou, nevhodným močením a defekáciou (u psa inak dobre vyškoleného), nepokojom, vokalizáciou, taktiež anorexiou, tendenciou k útekom a ďalšími prejavmi. Je však nutné vedieť odlišiť úzkosť z odlúčenia od ostatných porúch správania s podobným prejavom. Časová postupnosť správania môže pomôcť k stanoveniu diagnózy. Pri separačnej úzkosti, na rozdiel od iných súvisiacich problémov v správaní s odlúčením, dochádza počas 5 – 30 minút po odchode majiteľa (Borchelt & Voith, 1982; McCrave, 1991; Sherman, 2008).

Separačná úzkosť je bežná diagnóza u psov referovaná praktickými veterinármi. Pri mapovaní výskytu separačnej úzkosti nebolo zistené žiadne určité plemeno alebo vek psa, ktoré by trpelo vyššou mierou separačnej úzkosti, avšak sa ukazuje, že častejšie úzkosťou trpia samci než samice (Reisner, 2003; Spain, et al., 2004). Existuje niekoľko faktorov spojených so psou separačnou úzkosťou. Medzi ne patrí častokrát dlhá doba, v ktorej bol pes sám, dlhé obdobie s majiteľom bez toho, aby bol pes trénovaný na to byť sám, obdobie strávené v chovateľskej stanici či útulku, presun rodiny do nového domu alebo bytu, mestské bývanie alebo strata iného rodinného maznáčika (Flannigan & Dodman, 2001; McCrave, 1991; Wright & Nesselrote, 1987).

Bol navrhnutý model podľa Appleby & Pluijmakers (2003), ktorý popisuje tri typy separačnej úzkosti (A, B, C):

Psi priradení do triedy „A“ prezentujú primárnu hyperoddanosť vlastníkovi. Počas vývoja tieto psi vykazujú rysy typické pre šteniatka ako napríklad olizovanie. Takíto psi sa rýchlo, silno, a nadmerne zafixujú na konkrétnu osobu, všeobecne vlastníka, a vykazujú charakteristické reakcie na odchod tejto osoby. Keď majiteľ zdvihne kľúče alebo kabát v príprave k odchodu, psi zo skupiny „A“ sa stanú nervózni. Keď pes zostane sám, môže sa takýto pes pokúsiť napadnúť alebo ohrýzať dvere. Taktiež vytie či iné vokalizovanie má zrejme slúžiť ako signál pre majiteľa, aby sa vrátil späť. Keď sa majiteľ vráti domov, pes vykazuje intenzívne a dlhotrvajúce vítanie.

Psi priradení do triedy „B“ prezentujú sekundárnu hyperoddanosť. Ako šteniatka sa javia normálne. Ich citová väzba na konkrétneho jedinca, iné zviera, alebo dokonca neživý predmet sa rozvíja neskôr ako u psov v triede „A“. To sa môže zhodovať so zmenou okolností, ako je napríklad presťahovanie sa do nového domova alebo zvýšením času stráveného s majiteľom (napríklad v prípade choroby majiteľa). V neprítomnosti majiteľa sa títo psi môžu zamerať na predmety spojené s majiteľovou vôňou, ako je napríklad diaľkový ovládač od televízora. Títo psi majú potenciál nahradiť jedného jedinca druhým a môžu byť utešení známym predmetom alebo miestom.

U psov priradených do triedy „C“ sa rozvíja separačná úzkosť v každom veku v reakcii na bojzlivé alebo neprijemné udalosti. Všeobecne platí, že tieto psy sú dobre prispôsobivé a ukazujú len niekoľko známk hyperoddanosti, s výnimkou, keď sú vystavené bojzlivému stimulu v prítomnosti majiteľa. Napríklad, ak je stimulom strachu búrka, môže pes vykazovať určitú úzkosť v reakcii na búrku aj v prítomnosti majiteľa, majiteľ však môže byť schopný úplne upokojiť zviera. Pridružené príznaky separačnej anxiety môžu byť ojedinelé a môžu súvisieť viac s panikou. Pes môže hľadať bezpečné miesto alebo poškodiť nehnuteľné objekty.

3.2.1 Liečba

Úzkosť z odlúčenia je potrebné liečiť okamžite. Domácnosti s takto postihnutými psami sú pod tlakom, pretože denne sledujú psa, ktorý trpí a vynakladajú finančné prostriedky na zničené veci a znečistený byt či dom. Tieto aspekty môžu viesť až k nevraživosti v domácnosti alebo k vysťahovaniu psa. Liečba sa skladá z poučenia vlastníka, environmentálneho manažmentu, správnej techniky správania a podanie terapeutických látok (lieky a feromóny). Je mnoho štúdií, ktoré sa zaoberajú práve liečbou porúch správania psov. Je vždy nutná modifikácia ich správania s možnosťou v kombinácii s farmakoterapiou.

V liečbe separačnej anxiety sa využívajú fluxotin, diazepam či clomipranin a stále sa hľadajú nové možnosti liečby tejto poruchy. Vyškolenie majiteľa je nesmierne dôležité, pretože napríklad vytie psa či deštruktívne správanie sú väčšinou následkom separačnej anxiety. Často majitelia prisudzujú pochybenie psa k nenávisti, nechápu psiu sociálnu komunikáciu či nesprávne používajú techniku pre výchovu psa (Ibanez & Anzola, 2009; Sherman, 2008; Simpson, et al., 2007).

Pre psov v triede „A“ liečba hyperoddanosti smeruje k zníženiu závislosti na vlastníkovi alebo tej osobe, na ktorej je pes závislý. Hlavným cieľom liečby v prípadoch, kde je pes v triede „B“, by malo byť zameranie sa na obnovenie pohodlia a vecí, ktoré skutočne pomáhajú zvieraťu na relaxáciu. Ak nájdeme náhradu, zviera je lepšie schopné sa vyrovnáť s tým, že zostalo samé. Pre psov v triede „C“, správna liečba sa musí zamerať na pomoc zvieraťu a vyrovnáť sa skôr s jeho základným strachom, než s oddanosťou k majiteľovi (Appleby & Pluijmakers, 2003).

3.3 Štekanie psa

Najčastejšie sťažnosti majiteľov v prieskumoch súvisia s teritoriálnou agresivitou, majetníckou agresivitou a práve nadmernou vokalizáciou psa (Beaver, 1994).

Funkcia a sociálny význam štekania domácich psov (*Canis familiaris*) stále ešte nie je úplne objasnený. Štekanie je ale zle znášané niektorými ľuďmi a je často označované ako prejav problémového správania a môže sa stať dôvodom pre opustenie psa a je taktiež častou príčinou sťažností správnym orgánom (Flint, 2012).

Náhodní ľudskí pozorovatelia majú často sklon predpokladať, že niektoré živočíšne akcie majú komunikatívne úlohy. Medzi etológmi, ktorí sa zaujímajú o prirodzené behaviorálne vzory zvierat, používajúc komplexnú metodiku pre identifikáciu akčných vzorov pre komunikatívne signály, je všeobecná zhoda, že zvieracie signály by mali poskytnúť odosielateľovi (alebo odosielateľovi i príjemcovi) nejakú výhodu. Okrem toho by mali mať známky toho, že správanie spĺňa signalizačnú funkciu (Davis & Krebs, 2012). Štúdia Yin a McCowan (2004) ukazuje, že psie štekanie môže byť rozdelené do podtypov, založené aj na kontexte v rámci jednotlivých psov, a že psi sa môžu identifikovať podľa štekania práve cez kontext štekania. Kovarianciou medzi kontextom a štruktúrou štekania vyplýva, že psi môžu vnímať významné rozdiely v kontextoch a prispôbiť svoje štekanie. Avšak nájdené podtypy, ktoré sa líšia s kontextom, nepotvrdzujú, že podtypy majú rôznu funkciu. Sú však potrebné ďalšie výskumy (Yin & McCowan, 2004).

Existuje mnoho štúdií, ktoré sa zaoberajú vokalizáciu psov. Napríklad, Ohl (1996) sa venuje ontogenézii vokalizácie domácich psov, Pongrácz et al., (2010) popisujú etologický prístup štekania domácich psov. Miklósi (2009) sa venuje evolučnému prístupu v komunikácii človeka a psa. Feddersen-Petersen (2000) sa zaoberá vokalizáciou európskych vlkov

a domácich psov. Takisto Bleicher (1963), ktorý sa venoval fyzikálnej a behaviorálnej analýze psej vokalizácie.

3.3.1 Liečba

Zdá sa byť nesprávne považovať nadmernú vokalizáciu za behaviorálny problém. Ak pes šteká a vyje keď je sám, je potreba hľadať príčinu napríklad v separačnej anxiete. Pes je individualita a jeho prejavy pre niektorých majiteľov môžu byť problémom. To však súvisí viac s majiteľom a jeho vyspelosťou v pochopení prirodzenosti psa, než s nežiadúcim prejavom psa.

V zahraničí sa pre určité typy štekania využíva obojok, ktorý má zariadenie so sprejom s citrónovou a tá je vypúšťaná, ak sa pes rozšteká. Taktiež sa v zahraničí využíva elektrický obojok pre zamedzenie vokalizačných prejavov psa (Blackwell, et al., 2012; Sargisson, et al., 2011; Wells, 2001). Avšak v Českej republike podľa zákona 246/1992 Sb. na ochranu zvierat proti týraniu, sa za týranie podľa paragrafu 4 považuje - „*kupírovat uši, ničit hlasivky nebo používat jiných prostředků k omezení hlasitých projevů zvířat anebo z jiných než zdravotních důvodů amputovat drápy, zuby, jedové nebo pachové žlázy.*”

3.4 Excesívne aktivity a deštruktívnosť psa

Je otázne, ako posudzovať psie správanie, taktiež, aké je „normálne“ psie správanie. Mnoho ľudí považuje šteniatka za veľmi aktívne, ale ak pes, ktorý je dospelý a je plný energie, nie je toto jeho správanie dobre tolerované. Úroveň aktivity psa môže reflektovať príslušnosť k psiemu plemenu. Medzi aktívnejšie plemená patria predovšetkým plemená teriérov, dalmatínci či anglickí kokršpanieli. Excesívna aktivita môže vzácne znamenať syndróm hyperaktivity alebo hyperkinézy. Práve hybridní bigli sa používajú ako možný model pre skúmanie hyperkinetického syndrómu (Bielakiewicz, 2009; Landsberg, et al., 2003).

Domáce deštrukcie reflektuje normálne šteniatkovské správanie. U dospelého psa deštrukcie sú väčšinou následkom separačnej anxiety alebo vzácnejšie, následkom kompulzívneho správania.

Za excesívne aktivity považujeme časť problematického správania, zahrňujúce štekacie na objekty alebo deštruktívne správanie. Je nutné taktiež zistiť či dané poruchy nie sú následkom nejakého zdravotného problému, napríklad v sekrécii tyroidných hormónov psa. Práve tieto tyroidné hormóny modulujú aktivitu napríklad norepinefrínu alebo už práve zmieňovaného serotonínu (Bauer, et al., 2002; Carter, et al., 2009; Heal & Smith, 1988; Landsberg, et al., 2003).

Vyhrabávanie dier, ohryzovanie nábytku a podobné deštrukcie sú najčastejšie práve príznakom separačnej anxiety. Nuda, frustrácia či osamelosť je pre psa vážny problém. Preto je nutné zistiť, či dané poškodenia pes robí ak majiteľ nie je doma. Psovi by majiteľ mal predovšetkým venovať čas, učiť ho novým trikom či inak fyzicky a psychicky motivovať (Odendaal, 1997).

3.4.1 Liečba

Diagnostický plán by mal riešiť možnosť zdravotných príčiny deštruktívneho správania alebo taktiež separačnú anxiétu ako príčinu deštruktívneho správania. Akonáhle je diagnóza stanovená, môže sa formulovať terapeutický plán. Liečba zahŕňa zmenu správania i životného prostredia a môže obsahovať rozumné užívanie psychotropných liekov.

Ak psi vyhrabávajú diery, je to ich inštinktívne správanie a to predovšetkým pre teriérov, labradorov, bíglov. Preto sa často pristupuje k riešeniu pre majiteľa problematického správania tak, že je psovi vyhradené miesto, kde si môže svoje prirodzené správanie uplatniť bez postihu (Bielakiewicz, 2009).

V každom prípade deštruktívne správanie psa je najčastejšie výsledkom jeho nudy a toto by si mal majiteľ uvedomiť.

3.5 Úteky psov

Úteky psov v dnešnej dobe môžu súvisieť s ich prirodzeným predátorským správaním, získaným od predkov (Fernandez, 2008). Ak majú zvieratá tendenciu utekať a potulovať sa, môže im hroziť zranenie, smrť a to najčastejšie v dôsledku nejakej dopravnej nehody. Taktiež môžu byť vyzvané k súboju s inými zvieratami o teritórium či jedlo. Pri útekoch z domova, je nutné zistiť z akého dôvodu pes uteká. Pretože úteky psov môžu byť príznakom separačnej anxiety alebo strachom vyvolaná reakcia, napríklad na hluk. Medzi časté príčiny útekov psov patrí nevyhovujúce zázemie psa, jedná sa predovšetkým o nudné a ničím neobohatené prostredie. Pes potrebuje motiváciu, potrebuje, aby sa mu majiteľ venoval, cvičil ho ako po fyzickej tak i po psychickej stránke. Pes sa prekvapivo dobre adaptuje na dlhé časové periódy keď je sám, ak vie, že ho potom čaká interakcia s rodinnými príslušníkmi. Pes si taktiež často zvykne na rutinu typu: ráno a večer prechádzka. U samcov sa stretávame s útekmi spojenými so sexuálnym záujmom o fenky (Beaver, 2009; Bowen & Heath, 2005; Landsberg, et al., 2003).

3.5.1 Liečba

Podľa Bailey (2005) ak pes uteká preč z domu, je to preto, že jeho život je viac vzrušujúci niekde inde, preto je dôležité, aby sa majitelia venovali psovi častejšie počas dňa. Majitelia by mali vyvinúť pozitívne úsilie na prebudovanie vzťahu so svojím psom, učiť ho trikom či trénovať ho s odmenami. Je nutné motivovanie psa tak, aby záhrada nebola pre neho len miestom, kde sa vyprázdňuje. Taktiež je pre psa dôležitý kontakt s inými psami. Ak umožníme psovi socializáciu je možné znížiť jeho potrebu utekať. Majiteľ by mal priestor, kde sa pes zdržuje, zabezpečiť tak, aby pes nebol schopný sa z neho dostať. Pretože nielen, že môže prísť k zraneniu psa, ale majitelia sú zodpovední za spôsobené škody, ktoré pes vykoná (Bowen & Heath, 2005). Ukazuje sa, že až 75 % psov, ktorí podstúpia kastráciu rieši práve problém útekov psov za fenkami v estru a podľa Spain et al., (2004) kastrácia vykonaná v rannom veku psa znižuje celkovo útekové chovanie psa. Taktiež je možnosť využiť elektrických obojkov na zamedzenie útekov.

3.6 Močenie a defekácia psov

Znečisťovanie domu je jednou z oblastí, kde je diagnostika špeciálne dôležitá. Je otázkou či sa zaoberáme problémom pomočovania či defekáciou alebo oboma problémami. Je nevyhnutné rozdeliť znečisťovanie domu ako primárny behaviorálny problém medicínskeho pôvodu, kde znečisťovanie je sekundárnym následkom nejakého ochorenia (napr. z dôvodu bakteriálnej enteritídy) alebo je znečisťovanie domu sekundárnym behaviorálnym problémom napríklad u separačnej anxiety. Znečisťovanie ako primárny behaviorálny problém je vtedy ak odráža porušovanie výchovy, submisívne pomočovanie alebo značkovanie močom (Beaver, 2009; Landsberg, et al., 2003).

To, že psi inštinktívne neznečisťujú močom a fekáliami okolie kde spia,edia, vychádza od predkov, ktorí neznečisťovali svoje najbližšie územie z dôvodu kontaminácie výkalov parazitmi. Je ale taktiež dôležité, aby majiteľ psa venoval pozornosť na naučenie psa týmto návykom (Landsberg, et al., 2003).

Submisívne pomočovanie je jeden z problémov, ktorý často majitelia riešia, pretože nie sú uzrozumení so psím prirodzeným správaním. Napríklad pre šteniatka je prirodzené sa pomočiť pred dominantnejšou osobou pri privítaní. U predkov psa, vlka, je tento typ submisívneho pomočovania spôsob, ako potlačiť agresívne správanie od dominantného jedinca. Chybný kolobeh môže byť odštartovaný majiteľmi, ktorí potrestajú šteňa za submisívne pomočovanie. Pretože krik a fyzické potrestanie sú ukážkou dominantného postavenia, môže následne mladý pes na ukážku submisivity močiť o to viac (Beaver, 2009; Landsberg, et al., 2003).

Značkovanie psov vo voľnom priestranstve (mimo byt, dom) slúži psom pre značkovanie teritoriality, je to prijímané ako normálny prejav psa. Ak pes však značkuje v obydli majiteľov, stáva sa to problémom, i keď je skôr prekvapujúce, že pes neznačkuje v bytoch, domoch viac. Vysvetliť sa to dá tým, že sa experimentálne zistilo, že tendencia psa značkovať močom je omnoho vyššia na nových územiach, než v domove psa. Značkovanie močom je sexuálne dimorfické, len ojedinele fenky značkujú v domoch.

3.6.1 Liečba

Je dôležité rozoznať, prečo dané zviera znečisťuje dom. Primárne je zistiť, či daný problém nevyvolalo nejaké ochorenie alebo či nie je pomočovanie či defekácia prejavom

separačnej anxiety. Taktiež si je potreba uvedomovať si vek psa a či práve inkontinencia s vyšším vekom nesúvisí. Dôležitá je taktiež výchova a dôraz na naučenie hygienických návykov psa, avšak s ohľadom na nie príliš veľký prejav dominancie, ktorý by mohol následne prejsť do problematickeho pomočovania v dospelosti. Často problém s pomočovaním a defekáciou vzniká práve nedbalosťou majiteľov.

3.7 Problémy s kŕmením psa

Správanie domácich zvierat pri kŕmení majú pod kontrolou predovšetkým ľudia. Denný príjem kŕmenia je v kompetencii človeka, pretože nie je tak časté vidieť, aby chytali malé hlodavce, ak teda nepočítame tú rasu psa, ktorá je pre lovenie šľachtená (teriérov).

Mnoho ľudí si myslí, že prirodzenou potravou psov je výhradne mäso. Hoci potrava divokých psov pozostáva z celých tiel hlodavcov či väčších cicavcov a taktiež z rastlinnej zložky ako ovocie a semená. Dnešní psi oproti svojim predkom jedia výrazne viac. Nie sú zaťažení hľadaním a chytaním potravy či bojom o potravu. Dnes je pre psov veľký výber krmív od konzerv cez rôzne polotovary až k suchým granulám. Niektorí psi sú navyknutí na varené mäso, pretože produkuje atraktívnu pre nich vôňu. Častým prekvapením pre majiteľa je pojedanie trávy psom. Výskum McKenzie et al., (2010) sa zamerail na zisťovanie, či pojedanie trávy psom súvisí s jeho bolesťami gastrointestinálneho traktu. A to tak, že psov kŕmili štandardnou diétou s a bez doplnenia fruktooligosacharidov (FOS). Fruktooligosacharidy sú zložené cukry a obsahujú ich niektoré rastliny. Ich štúdia ukázala, že psi strávili oveľa viac času pojedaním trávy, keď boli kŕmení štandardnou diétou a produkovali normálnu stolicu, ako keď boli kŕmení FOS stravou a produkovali riedku stolicu, čo naznačuje, že psi nepoužívajú trávu pre medikáciu hnačky. To však ale podľa McKenzie et al., (2010) nevyklučuje, že na iné gastrointestinálne problémy nemá vplyv toto pojedanie. Výsledky inej štúdie naznačujú, že pojedanie trávy u domácich psov je vrodené. Keď šteňatá vyzrejú a sú odstavené, strávia viac času pojedaním trávy, toto ďalej podporuje názor, že tráva je považovaná za zdroj potravy (Bjone, et al., 2007). Niektorí výskumníci tvrdia, že psy používajú trávu ako dávidlo. Avšak nízka prevalencia zvracania v štúdiu nepodporuje toto tvrdenie (Bjone, et al., 2009). Taktiež Sueda et al., (2008) usudzujú, že pojedanie trávy sa bežne vyskytuje u všetkých plemien psov a zdá sa to byť normálne správanie, ktoré nie je asociované s nejakou chorobou, zvracaním či nedostatkom v strave. Toto správanie bolo taktiež pozorované u vlkov a voľne žijúcich psov. Vzhľadom k tomu, že toto správanie sa zdá

byť zachované prostredníctvom domestikácie a umelého výberu, zdá sa pravdepodobné, že slúži nejakému biologickému účelu. Ďalšie štúdie sú potrebné na určenie, čo, ak vôbec, môže selektívna výhoda – pojedania trávy – čiže rastlinná strava ponúknuť, ako je napríklad zvýšenie gastrointestinálnej motility alebo vyhánanie črevných parazitov.

Otázkou zostáva koprofágia psov. Etiológia tohto správania nie je dosiaľ dobre vysvetlená. Niektorí autori sa domnievajú, že koprofágia znamená nevyváženú stravu, nedostatok pankreatických enzýmov alebo nevhodnú kondíciu jedinca. Taktiež je rozdiel či pes pojedá vlastné výkaly alebo pojedá i výkaly iných psov či iných zvierat (Hart & Hart, 2006; Landsberg, et al., 2003). Koprofágia je všeobecne známa u hlodavcov a zajacov, vyskytuje sa však aj u iných zvierat napríklad u prasiat, koní a opíc ako je Lemur katta (Fish, et al., 2007; Soave & Brand, 1991).

Problémom sú i maškrtné psy, ktoré zjedia čo vonku nájdú, taktiež psy, ktoré jedia pretože môžu a nemajú dost'. Tento problém vedie častokrát práve k obezite psov (Landsberg, et al., 2003). Obezitou trpia predovšetkým plemená ako labrador retriever, boxer, cairn terrier, scottish terrier, shetland sheepdog, basset hound, Cavalier King Charles španiel, cocker spaniel, dachshund (especially long-haired), beagle, a tiež niektoré obrovské plemená. Avšak, niektoré plemená sú naopak odolné voči rozvoju obezity, napríklad chrty. Obezita má tendenciu sa zvyšovať s vekom. Tento jav môže vyplývať zo zníženej metabolickej aktivity, ku ktorej dochádza s vekom. Vyšší výskyt obezity nastáva u psov so staršími majiteľmi, tento jav pravdepodobne súvisí s potravinami, správaním a cvičením majiteľov. Obezita je častejšia u mladších fenok, ale taktiež u oboch pohlaviach od veku 12 rokov (Armstrong & Lund, 1996; Diez & Nguyen, 2006; Edney & Smith, 1986; Glickman, et al., 1995; Gossellin, et al., 2007; McGreevy, et al., 2005; Robertson, 2003; Sloth, 1992). U psov sa vyskytuje i anorexia, ktorá je častokrát dôsledkom problémov s gastrointestinálnym traktom či s alergiou na potravinu. Takisto niektoré lieky vyvolávajú nechutenstvo, a to predovšetkým tie, ktoré sú používané na chemoterapiu. Psi tiež môžu reagovať na odchod či smrť majiteľa práve nechutenstvom spojeným s depresiou (Landsberg, et al., 2003).

3.7.1 Liečba

Ak u psov, kde zaznamenáme problémy s potravou, mali by sme sa sústrediť na zistenie dôvodu. Nakoľko za nechutenstvom môže napríklad stáť primárne zdravotný problém. Je potreba dbať, aby strava psa bola kvalitná, vyvážená a aby vyhovovala fyzickému

vyťaženi psa. Prílišné vykrmovanie psov môže následne viesť k obezite psa a s ňou súvisiacich zdravotných komplikácií. Opačným problémom je nedostatočná nutričná hodnota potravy a komplikácie vyplývajúce s podvýživou.

Kŕmenie psov dvakrát denne so stravou, ktorá je bohatá na tuky, bielkoviny a vlákninu, ale s nízkym obsahom sacharidov, môže znížiť tendenciu žiadostí o alternatívnu formu potravín. Avšak, nie je žiadny vedecký dôkaz, že zmena stravy psa znižuje jeho sklon k jedeniu fekálií, ale usudzuje sa, že ak psovi, ktorý pojedá fekálie doplníme dusík a vlákninu, mal by sa problém vyriešiť. Otázkou je pojedanie fekálie z dôsledku zlovyku, tam je dôležité psa zabaviť, aby nemal dôvod ich pojedat' z nudy (Beaver, 2009).

3.8 Kompulzívne a stereotypické správanie psa

Spontánne kompulzívne správanie sa vyskytuje u mnohých psích plemien, a môže mať niekoľko foriem, napríklad prenasledovanie chvosta, sanie (napr. látky alebo časti tela), lízanie, naháňanie "neviditeľných múch" alebo tieňov/svetla (Luescher, 2003; Overall, 2000). Literatúra o psom stereotypickom správaní je častokrát obmedzená hlavne na klinické prípady štúdií založených na ťažko chorých pacientoch, ktorí potrebujú veterinárnu konzultáciu (Moon-Fanelli & Dodman, 1998). Kompulzívne správanie u psov zdieľa mnoho klinických podobností s ľudskou OCD (obsesívno-kompulzívne ochorenie). Podobnosti medzi psím kompulzívnym správaním a ľudským analógom patrí napríklad opakujúci sa prejav, reakcia na lieky, ako sú inhibítory spätného vychytávania serotonínu (Friedlander & Desrocher, 2006; Maia, et al., 2008; Stein, 2002). Ukazuje sa, že tak ako u agresivity, koncentrácia cholesterolu v séru zohráva úlohu aj u kompulzívného správania. Yalcin et al., (2009) sledovali hladinu koncentrácie cholesterolu v séru pri psoch, ktorí trpia „chytaním svojho chvosta“. V tomto prípade psi, ktorí si „naháňali chvost“ mali signifikantne vyšší celkový cholesterol ($p < 0.01$), high-density lipoprotein cholesterol (HDL-C) ($p < 0.05$) and low-density lipoprotein cholesterol ($p < 0.001$) v porovnaní s kontrolnou skupinou psov. U dominantne agresívnych psov bola naopak signifikantne nižšia hladina celkového cholesterolu, triglyceridov a HDL-C v porovnaní s neagresívnymi psami ($p < 0,001$) (Senturk & Yalcin, 2003). Čo je zaujímavé pre ďalšie výskumy.

Častým problémom u psov je práve psia akrálna dermatitída (spôsobená olizovaním). Toto ochorenie je prirodzene sa vyskytujúce ochorenie, pri ktorom nadmerné lízanie labiek alebo slabín môže produkovať vredy a infekcie, ktoré si vyžadujú lekárske ošetrovanie.

Rapoport et al., (1992) liečili 42 psov s ťažkou chronickou psou akrálnou dermatitídou v troch krížových porovnaníach clomipranin hydrochlorid/desipramin hydrochlorid, fluoxetín hydrochlorid/fenfluramínom hydrochlorid a sertralín hydrochlorid /placebo. Klinicky účinné boli lieky blokujúce absorbciu serotonínu, zatiaľ čo ostatné drogy účinné neboli. Na základe fenomenológie a farmakologickej odpovede, navrhujú psiu akrálnu dermatitídu ako zvierací model obsedantno-kompulzívnej poruchy. Nedávna štúdia hovorí o významne nižšom 5-HT_{2A} receptor viazajúce indexoch vo frontálnom a temporálnom kortikalis u kompulzívnych psov, a tiež boli pozorované abnormálne transportéry domaminu v ľavej a pravej striate. Práve metodika Vermeire et al., (2012) môže poskytnúť nástroj hodnotenia dosahu psychofarmák intervencií na biologické markery zapojené do OCD v sľubnom psom modeli.

3.8.1 Liečba

Podľa Overall & Dunham (2002) rozvoj OCD sa nezdá byť u psov spájaná s nedostatkom odbornej prípravy, nedostatkom domácej stimulácie alebo sociálnym zázemím. Obsedantno-kompulzívna porucha sa objavuje v čase sociálnej maturácie a môže mať dedičnú formu. Na liečbu OCD sa využíva liek clomipramin, spolu s modifikáciou psieho správania. Výsledky ukazujú, že clomipranin bol účinný, dobre tolerovaný u psov s OCD a neboli s ním spojené žiadne závažné nežiadúce účinky. Práve vhodnou liečbou (v súlade modifikáciou správania a liečbou klomipramínom), sa môže frekvencia a intenzita klinických príznakov u väčšiny psov znížiť až o viac ako 50 %. Úspech sa zdá byť závislý na pochopení klienta a dodržaní rozumných očakávaní, že OCD nemožno vyliečiť, ale dá sa dobre ovládať (Hewson, et al., 1998; Overall & Dunham, 2002; Seksel & Lindeman, 1998).

Boli tiež hlásené odpovede na rôzne terapie v liečbe psej kompulzívnej poruchy, napríklad anti-epileptík, anxiolytíka, opioidné antagonistika, či už zmieňované antidepresíva (Seksell & Lindeman, 2001). Amitriptylin, ktorý sa niekedy používal na liečbu OCD sa javí ako relatívne neúčinný (Overall & Dunham, 2002). V posledných rokoch sa skúša i liek memantin, ktorý ako sa ukazuje, môže pomôcť ak je pes k inej liečbe rezistentný (Poyurovsky, et al., 2005). Podľa štúdie Schneider et al., (2009) je liečba memantínom účinná, dobre tolerovaná a mohla by byť do budúcnosti využívaná ako samostatné liečivo alebo ako doplnok k fluoxentínu. Sú však potrebné ďalšie štúdie pre zistenie účinnosti memantínu v limbe OCD.

3.9 Ďalšie možné problémy so správaním u psov

U psov sa môžeme stretnúť so sexuálnym a materským problémovým správaním. U feniek sa stretávame so pseudogaviditou, ktorá je hormonálne sprostredkovaná, objavuje sa zvyčajne 6 – 8 týždňov po estru. Výskumy sa zameriavajú na sledovanie koncentrácie progesteronu a prolaktinu. U samíc trpiacich pseudogaviditou sa prejavujú rôzne materské sklony, predovšetkým nosenie hračiek, hniezdenie, hyperaktivita, agresívne správanie či laktácia. Preddispozíciou k pseudogavidite majú napríklad afgánski chrti. U mnoho takto postihnutých samíc, pseudogavidita spontánne odznie. Ak majú samice tento problém opakovane, je nutné to riešiť kastráciou fenky, nakoľko pseudogavidita môže byť preddispozíciou pre pyometriu. Môžeme sa taktiež stretnúť s nezaujmom matky o šteniatka, to sa môže stať, ak samica porodí pred 57. dňom gestácie a taktiež, avšak nie veľmi často, sa môžeme stretnúť s kanibalizmom šteniat (England, 2012; Lindsay, 2005; Tsutsui, et al., 2007; Rijnberk & Kooistra, 2010).

U samcov sa môže vyskytnúť homosexuálne správanie. Avšak je dôležité vedieť správne rozpoznať toto správanie a odlíšiť ho od prejavu, ktorý človeku pripomína homosexuálne správanie, pretože psi sú často videní prejavovať „sexuálne správanie“ na objekty či na človeka. Teórie pre vysvetlenie tohto správania hovoria o možnom predvádzaní maskulinity samici. Pri naskakovaní psa na človeka, by mal majiteľ toto riešiť tak, že presmeruje zvýšenú energiu psa na inú aktivitu (Beaver, 2009).

Ak u psov pozoruje majiteľ problematické správanie, mal by sa najskôr zamyslieť, či je to skutočne behaviorálny problém, alebo či ide o prirodzené správanie sa psa. Častým dôvodom pre výskyt behaviorálnych problémov je neposkytnutie adekvátnej starostlivosti v rámci aktivity a veľa behaviorálnych problémov, ktoré trápia psa sú sekundárnym následkom separačnej anxiety.

4. Materiál a metódy

Dáta použité v diplomovej práci boli získané prostredníctvom dotazníka, ktorý podľa odpovedí respondentov chovajúcich psa, mapoval výskyt problémového správania sa psov. Dotazník obsahoval 51 otázok s rôznou formou odpovedí, to znamená, že respondent mal možnosť odpovedať na otázky buď áno/nie, vybrať z niekoľkých možností, alebo napísať priamo odpoveď na otázku. Respondenti boli majitelia psov alebo fien a boli vybraní náhodne. Otázky boli formulované tak, aby každý majiteľ bol schopný odpovedať. Celkovo sa dotazníkového šetrenia zúčastnilo 170 osôb a taký istý počet psov. Údaje boli spracované v štatistickom programe *Statistica* verzia 10.

Výber otázok (ot. 1-12, 15-23, 28-31), kde majitelia odpovedali na základné údaje o psovi (napr. pohlavie, rasa atd.), bol porovnávaný s otázkami, ktoré smerovali na poruchy správania u psov (ot. 32-39, 42, 44). Tiež boli porovnávané otázky – trpí pes poruchou vs. liečba bola úspešná/neúspešná, pohlavie psa vs. pomočovanie psa od strachu alebo od radosti. Z odpovedí v dotazníkoch boli vytvorené kontingenčné tabuľky, ktoré boli následne štatisticky vyhodnocované pomocou Pearsonovho Chi-kvadrat testu, v prípade malých relatívnych početností bol pri asociačných tabuľkách použitý Fisherov exaktný faktoriálový test. Na hladine významnosti $\alpha = 0,05$ sa testovala nulová hypotéza, že dve sledované veličiny sú nezávislé, proti alternatívnej hypotéze, že medzi sledovanými znakmi existuje štatisticky významná závislosť. Ak bola preukázaná závislosť, sila závislosti bola stanovená podľa kontingenčného koeficientu, v prípade asociačných tabuliek podľa koeficientu F_i .

Následne sú uvedené otázky dotazníka a početnosti jednotlivých odpovedí:

Otázka č. 1: Označte pohlavie vášho psa.

Tabuľka č. 1:

	N
feny	78
psi	92

Otázka č. 2: Napíšte rasu vášho psa (rozdelenie podľa FCI).

Tabuľka č. 2:

	feny	psi	N
I. Salašnícke a pastierske psi	10	15	25
II. Pinče, bradáče, molosoidné a Švajčiarské salašnícke psi	5	10	15
III. Teriéry	8	12	20
IV. Jazvečíky	1	1	2
V. Špicové a pôvodné plemená	1	3	4
VI. Duriče, farbiare a príbuzné plemená	3	5	8
VII. Stavače	1	2	3
VIII. Retrívre, sliediče a vodné psi	7	8	15
IX. Spoločenské a sprievodné psi	11	13	24
X. Chrty	3	2	5
XI. Kríženci	28	21	49

Otázka č. 3: Označte pôvod vášho psa.

Tabuľka č. 3:

pôvod psa	feny	psi	N
čistokrvný s pôvodom	17	35	52
čistokrvný bez pôvodu	35	37	72
nečistokrvný	26	20	46

Otázka č. 4: Napíšte vek vášho psa.

Tabuľka č. 4:

vek psa	feny	psi	N
do 1 roka	9	7	16
2-3 roky	25	25	50
4-6 rokov	26	30	56
7-9 rokov	8	18	26
viac než 10 rokov	10	12	22

Otázka č. 5: Označte, odkiaľ váš pes pochádza.

Tabuľka č. 5:

majiteľ si psa vzal z:	feny	psi	N
vlastný chov	4	1	5
útulok	16	7	23
chovateľská stanica	29	45	68
iný majiteľ	29	39	74

Otázka č. 6: Označte, kde je váš pes chovaný.

Tabuľka č. 6:

miesto chovania psa	feny	psi	N
v byte	50	55	105
voľne na záhrade/dvore	25	33	58
koterci	3	4	7

Otázka č. 7: Z akého dôvodu ste sa rozhodli pre psa?

Tabuľka č. 7:

dôvod obstarania psa	feny	psi	N
rodinný spoločník	68	78	146
pre šport	3	5	8
strážny pes	6	6	12
iné	1	3	4

Otázka č. 8: Ako dlho sa asi denne venujete psovi? (vychádzky, tréning, mazlenie, atď.)?

Tabuľka č. 8:

počet hodín starostlivosti o psa	feny	psi	N
1-2 hodiny	31	35	66
2-4 hodiny	35	38	72
4-6 hodiny	7	12	20
viac	4	4	8

Otázka č. 9: Označte, s kým žije váš pes v domácnosti.

Tabuľka č. 9:

pes žije v domácnosti kde sú:	feny	psi	N
aj deti	23	22	45
deti a ďalší psi	7	9	16
len dospelí	28	51	79
dospelí a ďalší psi	16	10	26
ďalší psi	4	0	4

Otázka č. 10: Má váš pes prístup do všetkých miestností v byte alebo v dome?

Tabuľka č. 10:

prístup psa do všetkých miestností	feny	psi	N
áno	57	63	120
nie	21	29	50

Otázka č. 11: Ak je pes sám, má prístup do priestorov tak, ako keď ste doma s ním?

Tabuľka č. 11:

pes má prístup do všetkých miestností, keď je majiteľ doma	feny	psi	N
Áno	36	49	85
Nie	42	43	85

Otázka č. 12: Je váš pes/fena kastrováný/á?

Tabuľka č. 12:

pes je kastrováný	feny	psi	N
áno	24	6	30
nie	54	86	140

Otázka č. 13: Ak áno, v akom veku bol pes/fena kastrovaný/á?

Tabuľka č. 13:

vek kastrovaného psa	feny	psi	N
do 5 mesiacov	3	1	4
do 1 roka	8	0	8
do 5 rokov	10	4	14
do 10 rokov	1	1	2
nad 10 rokov	1	0	1

Otázka č. 14: Aký bol dôvod kastrácie vášho psa/feny?

Tabuľka č. 14:

dôvod kastrácie psa	feny	psi	N
zdravotné problémy	7	2	9
pes z útulku	5	2	7
behaviorálny problém	0	1	1
prevencia	12	1	13

Otázka č. 15: Trpí váš pes obezitou?

Tabuľka č. 15:

pes trpiaci obezitou	feny	psi	N
áno	5	6	11
nie	73	86	159

Otázka č. 16: Bol váš pes vystavený neadekvátnej výžive (boli ste upozornení, že má nedostatok vo výžive)?

Tabuľka č. 16:

nedostatok vo výžive	feny	psi	N
áno	3	3	6
nie	75	89	164

Otázka č. 17: V akom veku bol váš pes odstavený od matky? (je myslené v akom veku ste si psa odobrali do vlastnej starostlivosti)

Tabuľka č. 17:

vek psa odobraného matke	feny	psi	N
neviem	15	11	26
menej než 8 týždni	15	12	27
8-10 týždni	28	51	69
do pol roka	15	24	39
viac	5	4	9

Otázka č. 18: Mala matka vášho psa sa možnosť o vlastné šteňa starať?

Tabuľka č. 18:

starostlivosť matky o šteňa	feny	psi	N
áno	55	61	116
nie	1	3	4
neviem	22	28	50

Otázka č. 19: Bol váš pes od začiatku narodenia socializovaný (v kontakte s ľuďmi)?

Tabuľka č. 19:

socializácia psa	feny	psi	N
áno	67	85	152
nie	8	6	14
neviem	3	1	4

Otázka č. 20: Absolvoval váš pes výcvik na cvičisku pod dohľadom odborníka?

Tabuľka č. 20:

výcvik psa	feny	psi	N
áno	18	21	39
nie	38	43	81
cvičil/a som psa sám/sama podľa knihy	22	28	50

Otázka č. 21: Poslúcha váš pes príkazy, ktoré mu udeľujete?

Tabuľka č. 21:

pes poslúcha príkazy	feny	psi	N
áno	47	56	103
nie	0	0	0
niekedy	31	36	67

Otázka č. 22: Prejavuje váš pes silnú fixáciu na nejakú vec? (napr. hračka)

Tabuľka č. 22:

fixácia psa na veci	feny	psi	N
áno	27	24	51
nie	51	68	119

Otázka č. 23: Trpí/trpel váš pes nejakým zdravotným problémom?

Tabuľka č. 23:

ochorenie psa	feny	psi	N
áno	25	29	54
nie	53	63	116

Otázka č. 24: Akou liečbou prechádza/l?

Túto otázku nebolo možné jednoznačne rozdeliť do príslušných kategórií a preto bola vyradená zo štatistického šetrenia.

Otázka č. 25: Prejavoval pred liečbou váš pes poruchu správania?

Tabuľka č. 25:

pred liečbou prejavoval pes poruchu správania	feny	psi	N
áno	5	7	12
nie	73	85	158

Otázka č. 26: Prejavoval počas liečby váš pes poruchu správania?

Tabuľka č. 26:

počas liečby prejavoval pes poruchu správania	feny	psi	N
áno	1	5	6
nie	77	87	164

Otázka č. 27: Začal váš pes po liečbe prejavovať poruchu správania? Ak áno, akú?

Tabuľka č. 27:

po liečbe prejavoval pes poruchu správania	feny	psi	N
áno	1	2	3
nie	77	90	167

Otázka č. 28: Užíva váš pes nejaké lieky pravidelne, dlhodobo?

Tabuľka č. 28:

dlhodobé užívanie liekov	feny	psi	N
áno	7	7	14
nie	71	85	156

Otázka č. 29: Stretáva sa váš pes s inými psami (dovolíte mu kontakt napr. prechádzke)?

Tabuľka č. 29:

pes sa stretáva s inými psami	feny	psi	N
áno	73	78	151
nie	5	14	19

Otázka č. 30: Je váš pes permanentne vystavovaný nepríjemným/ negatívnym stimulom (napr. od továrne)?

Tabuľka č. 30:

pes je vystavený negatívnym stimulom	feny	psi	N
áno	0	2	2
nie	78	90	168

Otázka č. 31: Prekonal váš pes nejakú traumu? (bol napadnutý iným psom, nevhodné zachádzanie zo strany detí,...).

Tabuľka č. 31:

pes si chráni misku pred majiteľom	feny	psi	N
áno	23	30	53
nie	62	55	117

Otázka č. 32: Trpí váš pes, keď je sám?

Tabuľka č. 32:

pes trpí keď je sám	feny	psi	N
áno	16	24	40
nie	62	68	130

Otázka č. 33: Napadol váš pes bez dôvodu človeka (nepredikovaný a nevyprovokovaný atak)?

Tabuľka č. 33:

pes napadol človeka bez dôvodu	feny	psi	N
áno	2	3	5
nie	76	87	163

Otázka č. 34: Vykazuje váš pes problematické správanie s deťmi?

Tabuľka č. 34:

pes vykazuje problematické správanie s deťmi	feny	psi	N
áno	9	7	16
nie	69	81	150

Otázka č. 35: Ako sa znáša váš pes s inými zvieratami?

Tabuľka č. 35:

akceptovanie iných zvierat psom	feny	psi	N
vychádza s nimi bez problémov	57	54	111
prejavuje sa k nim agresívne	7	10	17
iné	14	28	42

Otázka č. 36: Trpí váš pes hyperaktivitou či neúmernou agresivitou počas hry?

Tabuľka č. 36:

pes trpí hyperaktivitou či agresivitou počas hry	feny	psi	N
áno	11	9	20
nie	67	83	150

Otázka č. 37: Vykazuje váš pes poruchu kompulzívneho správania alebo stereotypického správania? (sú výrazom stresu, frustrácie alebo konfliktu)

Tabuľka č. 37:

pes trpí kompulzívnu alebo stereotypickou poruchou	feny	psi	N
áno	13	17	30
nie	65	75	140

Otázka č. 38: Chráni si váš pes misku s jedlom pred Vami?

Tabuľka č. 38:

pes si chráni misku	feny	psi	N
áno	4	8	12
nie	74	84	158

Otázka č. 39: Trpí váš pes pomočovaním?

Tabuľka č. 39:

pes trpí pomočovaním	feny	psi	N
áno	1	2	3
nie	77	90	167

Otázka č. 40: Pomočuje sa váš pes niekedy od radosti?

Tabuľka č. 40:

pes sa pomočuje od radosti	feny	psi	N
áno	15	14	29
nie	63	78	141

Otázka č. 41: Pomočuje sa váš pes niekedy od strachu?

Tabuľka č. 41:

pes sa pomočuje od strachu	feny	psi	N
áno	7	6	13
nie	71	86	157

Otázka č. 42: Má váš pes strach z:

Tabuľka č. 42:

pes má strach z:	feny	psi	N
dopravných prostriedkov	5	2	7
cudzích/jemu neznámych ľudí	9	6	15
zvierat	1	1	2
cudzích psov	8	7	15
hluku	27	30	57
jemu neznámych vecí	11	16	26
iné	16	30	46

Otázka č. 43: Bojí sa váš pes nejakého člena domácnosti?

Tabuľka č. 43:

pes sa bojí člena domácnosti	feny	psi	N
áno	4	6	10
nie	74	86	160

Otázka č. 44: Trpí váš pes poruchou správania, o ktorom viete?

Tabuľka č. 44:

pes trpí poruchou správania, o ktorej majiteľ vie	feny	psi	N
áno	14	19	33
nie	64	73	137

Otázka č. 45: Obrátili ste sa s poruchou správania niekedy na veterinárneho lekára?

Tabuľka č. 45:

majiteľ sa obrátil s poruchou správania na veterinára	feny	psi	N
áno	0	3	3
nie	47	53	100
ak by mal problémy obrátil/a by som sa na veterinára	31	36	67

Otázka č. 46: Ak trpí pes poruchou, o ktorej viete, myslíte, že poznáte jej príčinu?

Táto otázka bola pravdepodobne zle pochopená respondentmi a preto ju nemožno zaradiť do štatistického šetrenia.

Otázka č. 47: Liečili ste vášho psa z dôvodu poruchy správania?

Tabuľka č. 47:

majiteľ liečil psa s poruchou správania	feny	psi	N
áno	5	7	12
nie	73	85	158

Otázka č. 48: Ak ste psa liečili z dôvodu poruchy správania, bola liečba úspešná a pes neprejavuje už poruchu v správaní?

Tabuľka č. 48:

pes už po liečbe neprejavuje poruchu správania	feny	psi	N
áno	4	4	8
nie	1	3	4
neliečil/a som	73	85	158

Otázka č. 49: Podstúpili by ste so psom výcvik, ktorý by mal pomôcť vášmu psovi s poruchou správania?

Tabuľka č. 49:

majiteľ by podstúpil výcvik	feny	psi	N
áno	58	76	134
nie	19	16	35
neviem	1	0	1

Otázka č. 50: Pristúpili by ste na chirurgický zákrok, ktorý by pomohol vášmu psovi s poruchou správania, ale nebol by nevyhnutne nutný pre život psa?

Tabuľka č. 50:

majiteľ by podstúpil chir. zákrok z dôvodu porúch správania	feny	psi	N
Áno	8	22	30
Nie	34	30	64
Neviem	36	40	76

Otázka č. 51: Využili by ste možnosť elektrických pomôcok pre zvládnutie poruchy vášho psa?

Tabuľka č. 51:

majiteľ by využil el. pomôcok pre zvládnutie poruchy správania	feny	psi	N
Áno	16	16	32
Nie	62	76	138

5. Výsledky

Štatisticky boli porovnávané odpovede z otázok venujúcich sa charakteristike a spôsobu života psa (napr. pohlavie, rasa atd.) s odpoveďami z otázok týkajúcich sa problematického správania psov. Takisto boli porovnávané otázky – trpí pes poruchou vs. liečba bola úspešná/neúspešná, pohlavie psa vs. pomočovanie psa od strachu alebo od radosti a dotazovaní boli majitelia s akou liečbou by súhlasili, ak by ich pes trpel behaviorálnou poruchou.

Výsledky sú rozdelené do príslušných podkapitol.

Otázky dotazníka venujúce sa poruchám správania psov:

č. 32: Trpí váš pes, keď je sám? (odpoveď áno/nie)

č. 33: Napadol váš pes bez dôvodu človeka (nepredikovaný a nevyprovokovaný atak)? (odpoveď áno/nie)

č. 34: Vykazuje váš pes problematické správanie s deťmi? (odpoveď áno/nie)

č. 35: Ako sa znáša váš pes s inými zvieratami? (odpoveď a) vychádza s nimi bez problémov b) prejavuje sa k nim agresívne c) iné)

č. 36: Trpí váš pes hyperaktivitou či neúmernou agresivitou počas hry? (odpoveď áno/nie)

č. 37: Vykazuje váš pes poruchu kompulzívneho správania alebo stereotypického správania? (odpoveď áno/niekedy/nie)

č. 39: Trpí váš pes pomočovaním? (odpoveď áno/nie)

č. 42: Má váš pes strach? (odpoveď a) dopravných prostriedkov b) cudzích/jemu neznámych ľudí c) zvierat d) cudzích psov e) hluku f) jemu neznámych vecí g) iné)

č. 44: Trpí váš pes poruchou správania, o ktorom viete? (odpoveď áno/nie)

5.1 Štatistické výsledky

5.1.1 Jednotlivé porovnanie: charakteristika a spôsob života psa vs. problematické správanie

5.1.1.1 Porovnanie: pohlavie psa (otázka č. 1) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)

Pri testovaní väzby problematického správania psa (ot. č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44) na pohlaví psa, bola pri každom testovaní získaná p hodnota väčšia než 0,05. Na 95 % hladine významnosti nemôžeme tak nulovú hypotézu zamietnuť a z tohto dôvodu sa nám nepodarilo štatisticky preukázať závislosť.

5.1.1.2 Porovnanie: rasa psa (otázka č. 2) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)

Pri testovaní väzby problematického správania psa (ot. č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44) na rasu psa, bola pri každom testovaní získaná p hodnota väčšia než 0,05. Na 95 % hladine významnosti nemôžeme tak nulovú hypotézu zamietnuť a z tohto dôvodu sa nám nepodarilo štatisticky preukázať závislosť.

5.1.1.3 Porovnanie: pôvod psa (otázka č. 3) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)

Pri testovaní väzby problematického správania psa (ot. č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44) na pôvod psa, bola pri každom testovaní získaná p hodnota väčšia než 0,05. Na 95 % hladine významnosti nemôžeme tak nulovú hypotézu zamietnuť a z tohto dôvodu sa nám nepodarilo štatisticky preukázať závislosť.

5.1.1.4 Porovnanie: vek psa (otázka č. 4) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)

Pri testovaní väzby problematického správania psa (ot. č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44) na vek psa, bola pri každom testovaní získaná p hodnota väčšia než 0,05. Na 95 % hladine významnosti nemôžeme tak nulovú hypotézu zamietnuť a z tohto dôvodu sa nám nepodarilo štatisticky preukázať závislosť.

5.1.1.5 Porovnanie: odkiaľ bol pes obstaraný (otázka č. 5) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)

Pri testovaní väzby problematického správania psa (ot. č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44) na odkiaľ bol pes obstaraný bola pri každom testovaní získaná p hodnota väčšia než 0,05. Na 95 % hladine významnosti nemôžeme tak nulovú hypotézu zamietnuť a z tohto dôvodu sa nám nepodarilo štatisticky preukázať závislosť.

5.1.1.6 Porovnanie: miesto chovania psa (otázka č. 6) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)

Pri testovaní väzby problematického správania psa (ot. č. 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44) na miesto chovania psa, bola pri každom testovaní získaná p hodnota väčšia než 0,05. Na 95 % hladine významnosti nemôžeme tak nulovú hypotézu zamietnuť a z tohto dôvodu sa nám nepodarilo štatisticky preukázať závislosť.

5.1.1.6.1 Separačná anxieta psa (ot. č. 32)

Pri porovnaní, či má miesto chovania psa vplyv na separačnú anxiету (ot. č. 32), bola dokázaná štatisticky signifikantná závislosť ($p < 0,05$). Sila závislosti je slabá až stredne silná závislosť (tab. č. 53). Graf č. 1 prehľadne graficky znázorňuje kontingenčnú tabuľku č. 52. Na grafe č. 2 je vidieť, že pri psoch, ktorí žijú v byte alebo voľne na záhrade, je pomer zastúpenia psov trpiacich vs. netrpiacich separačnou anxiétou podobné, oproti psom, ktorí žijú v koterci, je tento pomer výrazne vyšší.

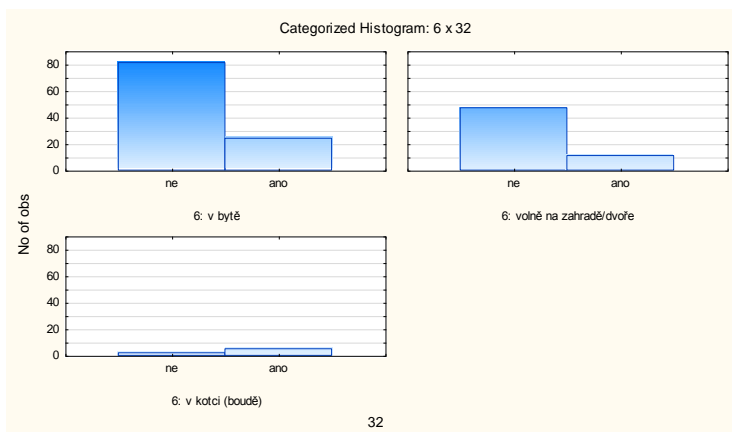
Tabuľka č. 52: Kontingenčná tabuľka: miesto chovania psa vs. problematické správanie – separačná anxieta (ot. č. 32)

	áno	nie	celkovo
v byte	24	81	105
voľne na záhrade/dvore	11	47	58
v koterci	5	2	7
celkovo	40	130	170

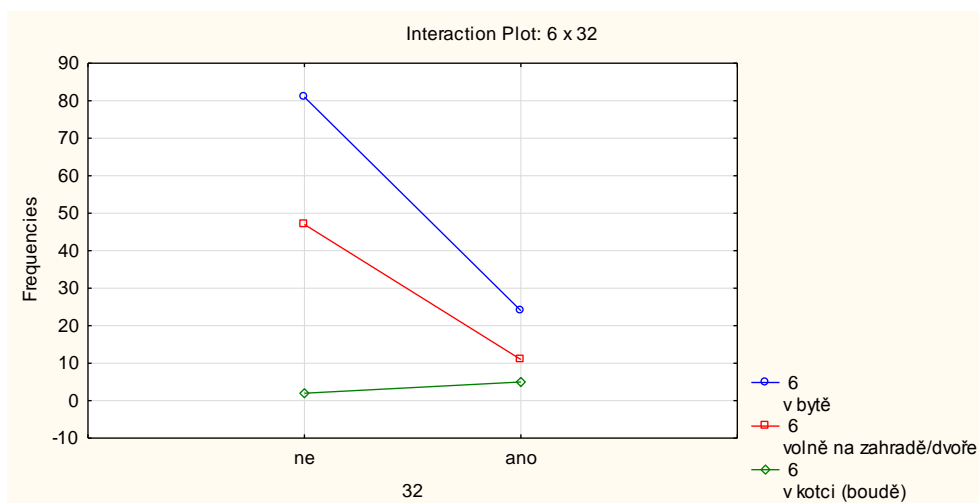
Tabuľka č. 53: Výsledky testovania závislosti a sily závislosti

Pearson Chi-kvadrat test	Kontingenčný koef.
p=0,0081	0,2315

Graf č. 1: Histogram 6x32

Graf č. 2: Graf interakcií 6x32

5.1.1.7 Porovnanie: dôvod obstarania psa (otázka č. 7) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)

Pri testovaní väzby problematického správania psa (ot. č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44) na dôvod obstarania, bola pri každom testovaní získaná p hodnota väčšia než 0,05. Na 95 % hladine významnosti nemôžeme tak nulovú hypotézu zamietnuť a z tohto dôvodu sa nám nepodarilo štatisticky preukázať závislosť.

5.1.1.8 Porovnanie: denná starostlivosť o psa (otázka č. 8) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)

Pri testovaní väzby problematického správania psa (ot. č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44) na dennej starostlivosti o psa, bola pri každom testovaní získaná p hodnota väčšia než 0,05. Na 95 % hladine významnosti nemôžeme tak nulovú hypotézu zamietnuť a z tohto dôvodu sa nám nepodarilo štatisticky preukázať závislosť.

5.1.1.9 Porovnanie: ľudia v domácnosti (otázka č. 9) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)

Pri testovaní väzby problematického správania psa (ot. č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44) na typ ľudí žijúcich v domácnosti so psom, bola pri každom testovaní získaná p hodnota väčšia než 0,05. Na 95 % hladine významnosti nemôžeme tak nulovú hypotézu zamietnuť a z tohto dôvodu sa nám nepodarilo štatisticky preukázať závislosť.

5.1.1.10 Porovnanie: prístup psa do miestností, keď je majiteľ doma (otázka č. 10) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)

Pri testovaní väzby problematického správania psa (ot. č. 32, 33, 34, 35, 37, 39, 42, 44) na prístup psa do miestností, keď je majiteľ doma, bola pri každom testovaní získaná p hodnota väčšia než 0,05. Na 95 % hladine významnosti nemôžeme tak nulovú hypotézu zamietnuť a z tohto dôvodu sa nám nepodarilo štatisticky preukázať závislosť.

5.1.1.10.1 Hyperaktivita psa (ot. č. 36)

Pri porovnaní, či prístup psa do miestností, keď je majiteľ doma, má vplyv na hyperaktivitu psa (ot. č. 36), bola preukázaná štatisticky významná závislosť ($p < 0,05$). Sila závislosti je slabá závislosť (tab. č. 55). Graf č. 3 prehľadne graficky znázorňuje asociačnú tabuľku č. 54. Na grafe č. 4 je vidieť, že pri psoch, ktorí majú prístup do miestností, keď je majiteľ doma, je pomer zastúpenia psov trpiacich vs. netrpiacich hyperaktivitou výrazne nižší než pri psoch, ktorí nemajú prístup do miestností, keď je majiteľ doma.

Tabuľka č. 54: Asociačná tabuľka: prístup psa do miestností, keď je majiteľ doma vs. problematické správanie – hyperaktivita psa (ot. č. 36)

	áno	nie	celkovo
áno	10	110	120
nie	10	40	50
celkovo	20	150	170

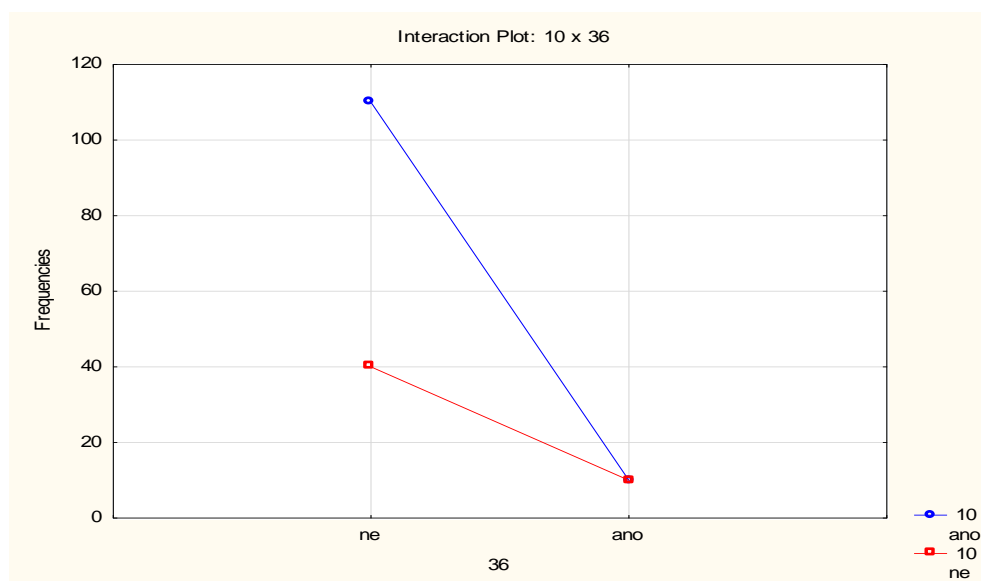
Tabuľka č. 55: Výsledky testovania závislosti a sily závislosti

Pearson Chi-kvadarat test	Fí
$p=0,0315$	0,1650

Graf č. 3: Histogram 10x36

Graf č. 4: Graf interakcií 10x36

5.1.1.11 Porovnanie: prístup psa do miestností, keď nie je majiteľ doma (otázka č. 11) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)

Pri testovaní väzby problematického správania psa (ot. č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44) na prístup psa do miestností, keď nie je majiteľ doma, bola pri každom testovaní získaná p hodnota väčšia než 0,05. Na 95 % hladine významnosti nemôžeme tak nulovú hypotézu zamietnuť a z tohto dôvodu sa nám nepodarilo štatisticky preukázať závislosť.

5.1.1.11.1 Hyperaktivita psa (ot. č. 36)

Pri porovnaní či prístup psa do miestností, keď nie je majiteľ doma má vplyv na hyperaktivitu psa (ot. č. 36), bola preukázaná štatisticky signifikantná závislosť ($p < 0,05$). Sila závislosti je slabá závislosť (tab. č. 57). Graf č. 5 prehľadne graficky znázorňuje asociačnú tabuľku č. 56. Na grafe č. 6 je vidieť, že pri psoch, ktorí majú prístup do miestnosti, keď majiteľ nie je doma, je pomer zastúpenia psov trpiacich vs. netrpiacich hyperaktivitou nižší než pri psoch, ktorí nemajú prístup do miestností, keď majiteľ nie je doma.

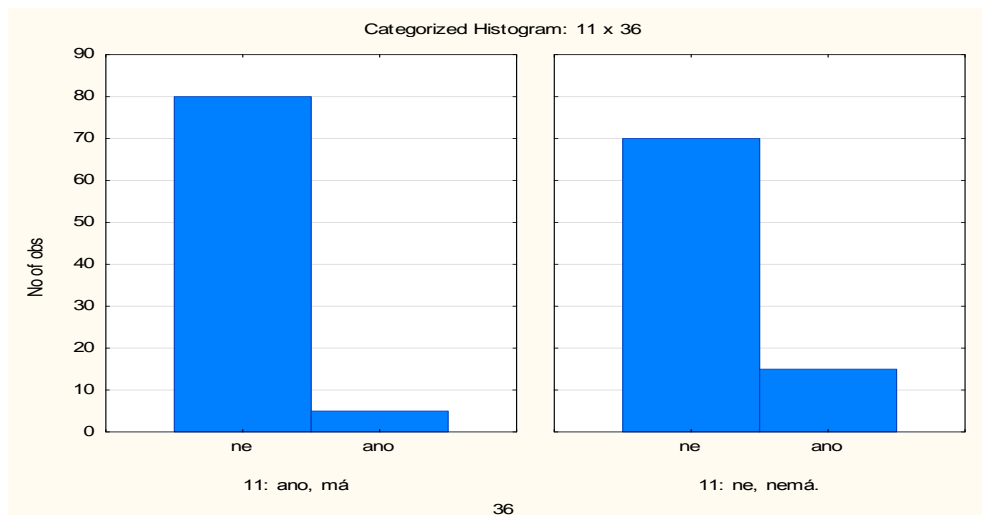
Tabuľka č. 56: Asociačná tabuľka: prístup psa do miestností, keď nie je majiteľ doma vs. problematické správanie – hyperaktivita psa (ot. č. 36)

	áno	nie	celkovo
áno, má	5	80	85
nie, nemá	15	70	85
celkovo	20	150	170

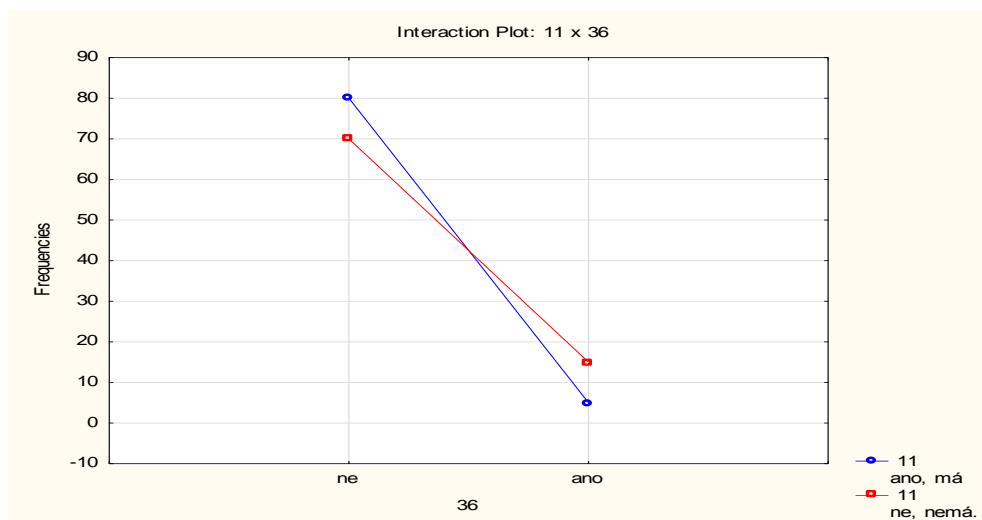
Tabuľka č. 57: Výsledky testovania závislosti a sily závislosti

Pearson Chi- kvadrat test	Fí
0,0173	0,1826

Graf č. 5: Histogram 11x36

Graf č. 6: Graf interakcií 11x36

5.1.1.12 Porovnanie: (otázka č. 12) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)

Pri testovaní väzby problematického správania psa (ot. č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44) na kastráciu psa, bola pri každom testovaní získaná p hodnota väčšia než 0,05. Na 95 % hladine významnosti nemôžeme tak nulovú hypotézu zamietnuť a z tohto dôvodu sa nám nepodarilo štatisticky preukázať závislosť.

5.1.1.13 Porovnanie: obezita psa (otázka č. 15) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)

Pri testovaní väzby problematického správania psa (ot. č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44) a obezita psa, bola pri každom testovaní získaná p hodnota väčšia než 0,05. Na 95 % hladine významnosti nemôžeme tak nulovú hypotézu zamietnuť a z tohto dôvodu sa nám nepodarilo štatisticky preukázať závislosť.

5.1.1.14 Porovnanie: neadekvátne výživa psa (otázka č. 16) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)

Pri testovaní väzby problematického správania psa (ot. č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 42, 44) a neadekvátnej výživy psa, bola pri každom testovaní získaná p hodnota väčšia než 0,05. Na 95 % hladine významnosti nemôžeme tak nulovú hypotézu zamietnuť a z tohto dôvodu sa nám nepodarilo štatisticky preukázať závislosť.

5.1.1.14.1 Pomočovanie psa (ot. č. 39)

Pri porovnaní, či neadekvátne výživa má vplyv na pomočovanie psa (ot. č. 39), bola preukázaná štatisticky významná závislosť ($p < 0,05$). Sila závislosti je stredne silná závislosť (tab. č. 59). Graf č. 7 prehľadne graficky znázorňuje asociačnú tabuľku č. 58. Na grafe č. 8 je vidieť, že pri psoch, ktorí nemali neadekvátne výživu, je pomer zastúpenia psov trpiacich vs. netrpiacich pomočováním výrazne nižší než pri psoch, ktorí mali neadekvátne výživu.

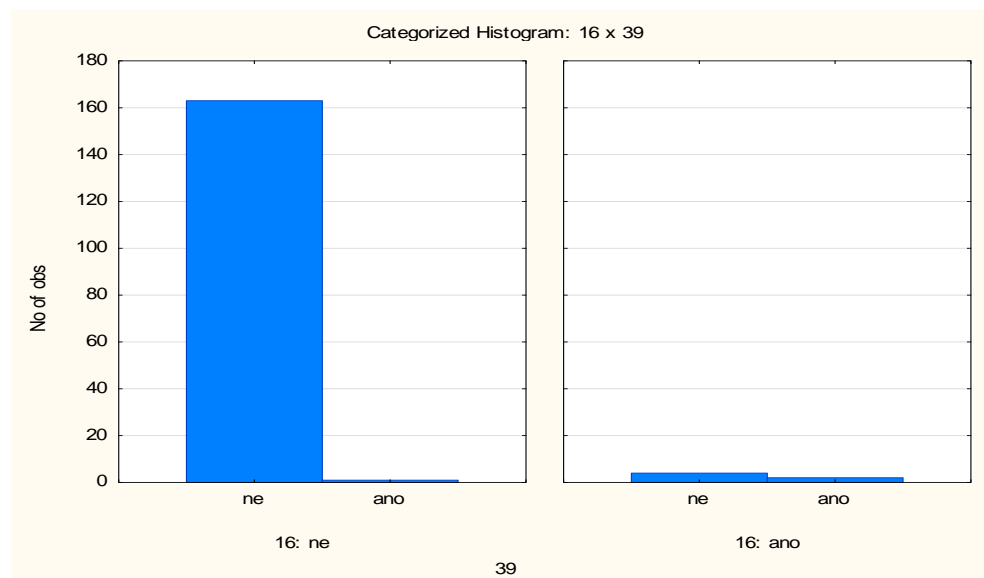
Tabuľka č. 58: Asociačná tabuľka: neadekvátne správanie psa vs. problematické správanie – pomočovanie psa (ot. č. 39)

	áno	nie	celkovo
áno	2	4	6
nie	1	163	164
celkovo	3	167	170

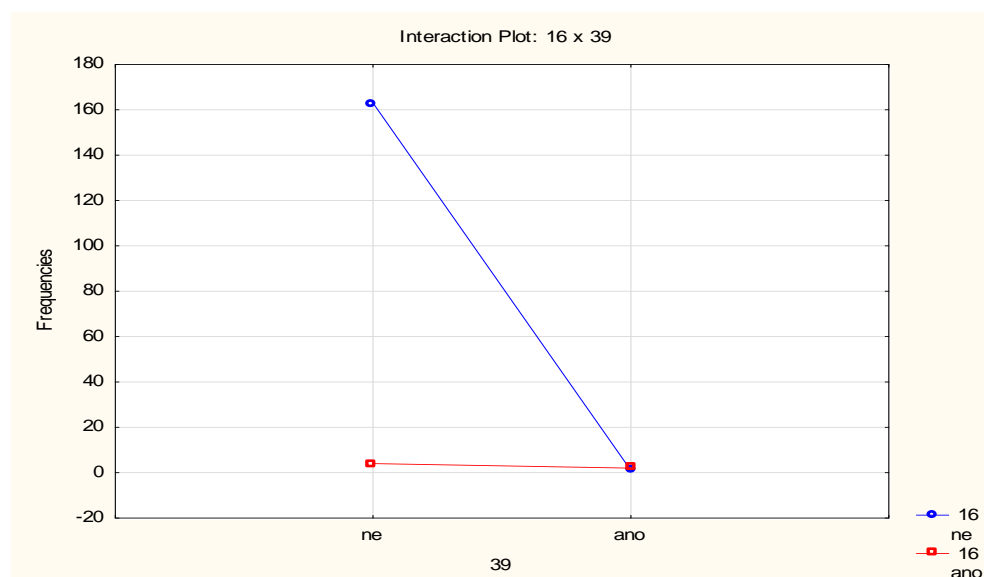
Tabuľka č. 59: Výsledky testovania závislosti a sily závislosti

Fisherov ex. test	Fí
0,0031	0,4586

Graf č.7: Histogram 16x39

Graf č. 8: Graf interakcií 16x39

5.1.1.15 Porovnanie: vek psa v čase odstavenia od matky (otázka č. 17) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)

Pri testovaní väzby problematického správania psa (ot. č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44) na vek psa v čase odstavenia od matky, bola pri každom testovaní získaná p hodnota väčšia než 0,05. Na 95 % hladine významnosti nemôžeme tak nulovú hypotézu zamietnuť a z tohto dôvodu sa nám nepodarilo štatisticky preukázať závislosť.

5.1.1.16 Porovnanie: možnosť matky sa starať o šteňa (otázka č. 18) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)

Pri testovaní väzby problematického správania psa (ot. č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44) na to, či mala matka možnosť sa starať o šteňa, bola pri každom testovaní získaná p hodnota väčšia než 0,05. Na 95 % hladine významnosti nemôžeme tak nulovú hypotézu zamietnuť a z tohto dôvodu sa nám nepodarilo štatisticky preukázať závislosť.

5.1.1.17 Porovnanie: socializácia psa (otázka č. 19) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)

Pri testovaní väzby problematického správania psa (ot. č. 32, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44) a socializácia psa, bola pri každom testovaní získaná p hodnota väčšia než 0,05. Na 95 % hladine významnosti nemôžeme tak nulovú hypotézu zamietnuť a z tohto dôvodu sa nám nepodarilo štatisticky preukázať závislosť.

5.1.1.18 Porovnanie: výcvik psa (otázka č. 20) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)

Pri testovaní väzby problematického správania psa (ot. č. 32, 33, 34, 35, 37, 39, 42, 44) na výcvik psa, bola pri každom testovaní získaná p hodnota väčšia než 0,05. Na 95 % hladine významnosti nemôžeme tak nulovú hypotézu zamietnuť a z tohto dôvodu sa nám nepodarilo štatisticky preukázať závislosť.

5.1.1.18.1 Hyperaktivita psa (ot. č. 36)

Pri porovnaní, či výcvik psa má vplyv na hyperaktivitu (ot. č. 39), bola preukázaná štatisticky signifikantná závislosť ($p < 0,05$). Sila závislosti je stredne silná závislosť (tab. č. 61). Graf č. 9 prehľadne graficky znázorňuje kontingenčnú tabuľku č. 60. Na grafe č. 10 je vidieť, že u psov, ktorí prešli výcvikom, poprípade ich majiteľ cvičil sám, je pomer zastúpenia psov trpiacich vs. netrpiacich hyperaktivitou podobný, oproti pri psoch, ktorí výcvikom neprešli, je tento pomer výrazne nižší.

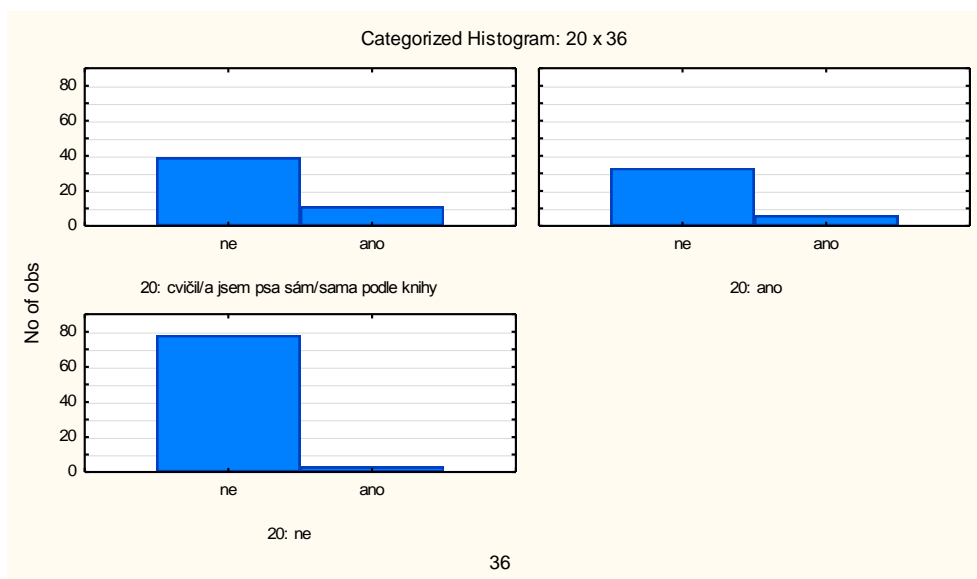
Tabuľka č. 60: Kontingenčná tabuľka: výcvik psa vs. problematické správanie – hyperaktivita psa (ot. č. 36)

	áno	nie	celkovo
áno	6	33	39
nie	3	78	81
cvičil som psa sám/sama	11	39	50
celkovo	20	150	170

Tabuľka č. 61: Výsledky testovania závislosti a sily závislosti

Pearson Chi- kvadrat test	Kontingenčný koef.
$p=0,0050$	0,2424

Graf č. 9: Histogram 20x36

Graf č. 10: Graf interakcií 20x36

5.1.1.19 Porovnanie: poslušnosť psa (otázka č. 21) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)

Pri testovaní väzby problematického správania psa (ot. č. 32, 33, 34, 37, 39, 42, 44) a poslušnosť psa, bola pri každom testovaní získaná p hodnota väčšia než 0,05. Na 95 % hladine významnosti nemôžeme tak nulovú hypotézu zamietnuť a z tohto dôvodu sa nám nepodarilo štatisticky preukázať závislosť.

5.1.1.19.1 Vzťah psa k iným zvieratám (ot. č. 35)

Pri porovnaní, či má poslušnosť psa vplyv na vzťah psa k iným zvieratám (ot. č. 35), bola preukázaná štatisticky významná závislosť ($p < 0,05$). Sila závislosti je slabá závislosť (tab. č. 63). Graf č. 11 prehľadne graficky znázorňuje asociačnú tabuľku č. 62. Na grafe č. 12 je vidieť, že medzi psami, ktorí poslúchajú svojich majiteľov a psami, ktorí poslúchajú svojich majiteľov len občas, nie je významný rozdiel v zastúpení psov vykazujúcich agresívne, neagresívne či iné správanie voči iným zvieratám.

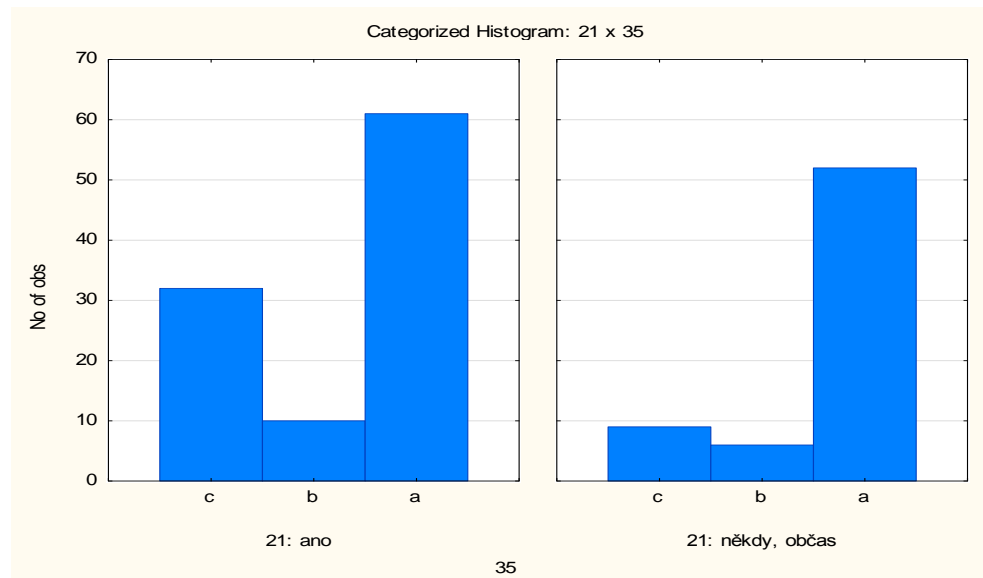
Tabuľka č. 62: Kontingenčná tabuľka: poslušnosť psa vs. problematické správanie – vzťah psa k iným zvieratám (ot. č. 35)

	bez problémov	agresívne	iné	celkovo
áno	61	10	32	103
niekedy	52	6	9	67
celkovo	113	16	41	170

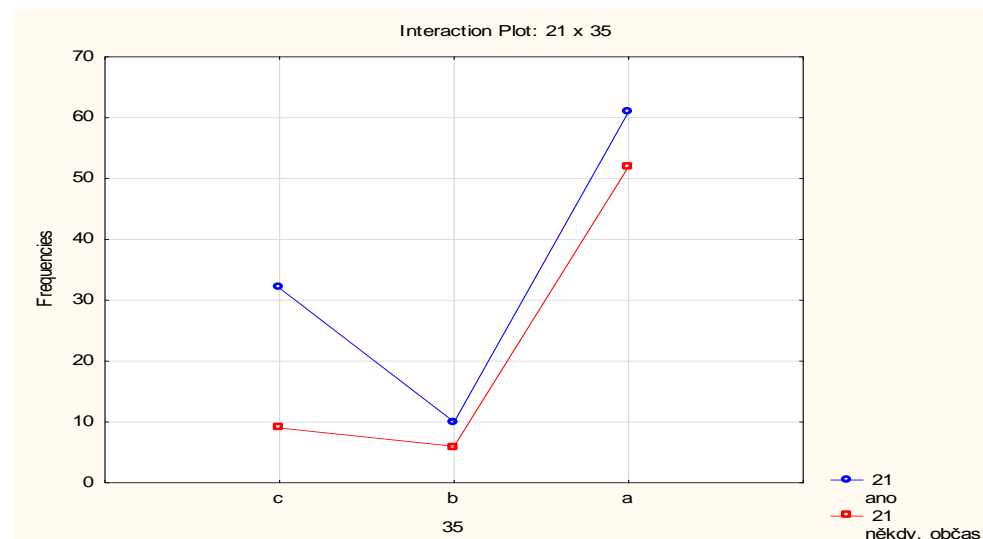
Tabuľka č. 63: Výsledky testovania závislosti a sily závislosti

Pearson Chi- kvadrat test	Kontingenčný koef.
p=0,0257	0,2032

Graf č. 11: Histogram 21x35

Graf č. 12: Graf interakcií 21x35

5.1.1.19.2 Hyperaktivita psa (ot. č. 36)

Pri porovnaní, či má poslušnosť psa vplyv na hyperaktivitu psa (ot. č. 36), bola preukázaná štatisticky signifikantná závislosť ($p < 0,05$). Sila závislosti je slabá závislosť (tab. č. 65). Graf č. 13 prehľadne graficky znázorňuje asociačnú tabuľku č. 64. Na grafe č. 14 je vidieť, že pri psoch, ktorí svojich majiteľov poslúchajú, je pomer zastúpenia psov trpiacich vs. netrpiacich hyperaktivitou nižší, než pri psoch, ktorí svojich majiteľov poslúchajú len občas.

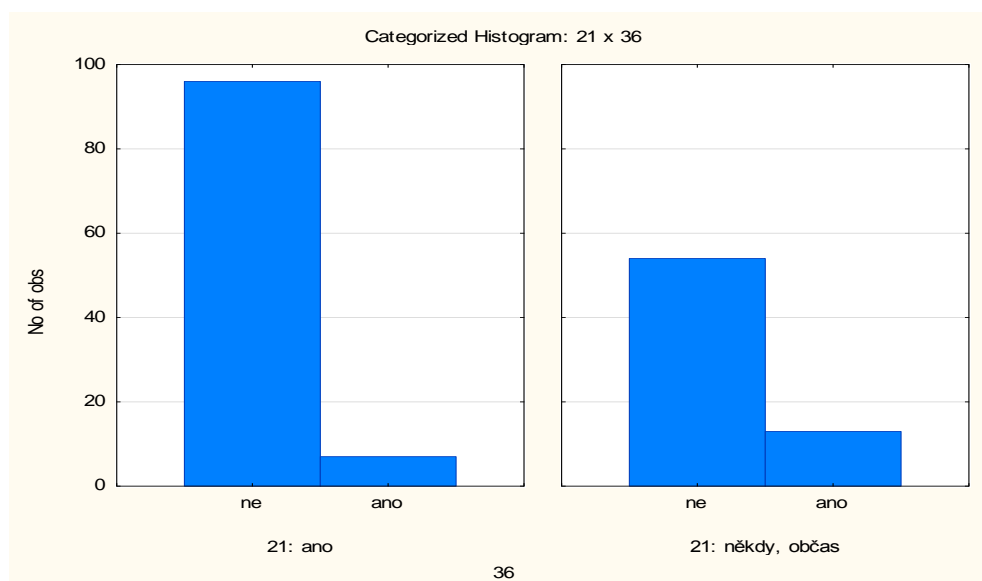
Tabuľka č. 64: Asociačná tabuľka: poslušnosť psa vs. problematické správanie – hyperaktivita psa (ot. č. 36)

	áno	nie	celkovo
áno	7	96	103
niekedy	13	54	67
celkovo	20	150	170

Tabuľka č. 65: Výsledky testovania závislosti a sily závislosti

Pearson Chi- kvadrat test	Fí
$p=0,0127$	0,1912

Graf č. 13: Histogram 21x36

Graf č. 14: Graf interakcií 21x36

5.1.1.20 Porovnanie: fixácia psa na vec (otázka č. 22) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)

Pri testovaní väzby problematického správania psa (ot. č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44) a fixácie psa na vec, bola pri každom testovaní získaná p hodnota väčšia než 0,05. Na 95 % hladine významnosti nemôžeme tak nulovú hypotézu zamietnuť a z tohto dôvodu sa nám nepodarilo štatisticky preukázať závislosť.

5.1.1.21 Porovnanie: zdravotný problém psa (otázka č. 23) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)

Pri testovaní väzby problematického správania psa (ot. č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42) a zdravotného problému psa, bola pri každom testovaní získaná p hodnota väčšia než 0,05. Na 95 % hladine významnosti nemôžeme tak nulovú hypotézu zamietnuť a z tohto dôvodu sa nám nepodarilo štatisticky preukázať závislosť.

5.1.1.21.1 Porucha správania, ktorá trápi psa a majiteľ o nej vie (ot. č. 44)

Pri porovnaní, či má zdravotný problém psa vplyv na poruchu správania, ktorá trápi psa a majiteľ o nej vie (ot. č. 44), bola preukázaná štatisticky významná závislosť

($p < 0,05$). Sila závislosti je slabá závislosť (tab. č. 67.). Graf č. 15 prehľadne graficky znázorňuje asociačnú tabuľku č. 66. Na grafe č. 16 je vidieť, že pri psoch, ktorí nemajú zdravotný problém, je pomer zastúpenia psov trpiacich vs. netrpiacich poruchou správania výrazne nižší než pri psoch, ktorí zdravotný problém majú.

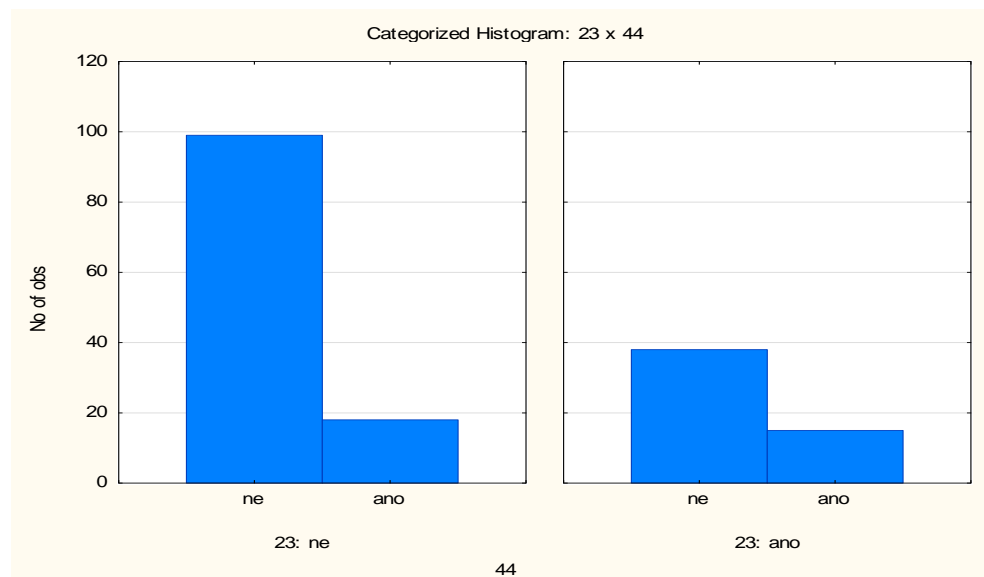
Tabuľka č. 66: Asociačná tabuľka: zdravotný problém psa vs. problematcké správanie – porucha správania, ktorá trápi psa a majiteľ o nej vie (ot. č. 44)

	áno	nie	celkovo
áno	15	38	53
nie	18	99	117
celkovo	33	137	170

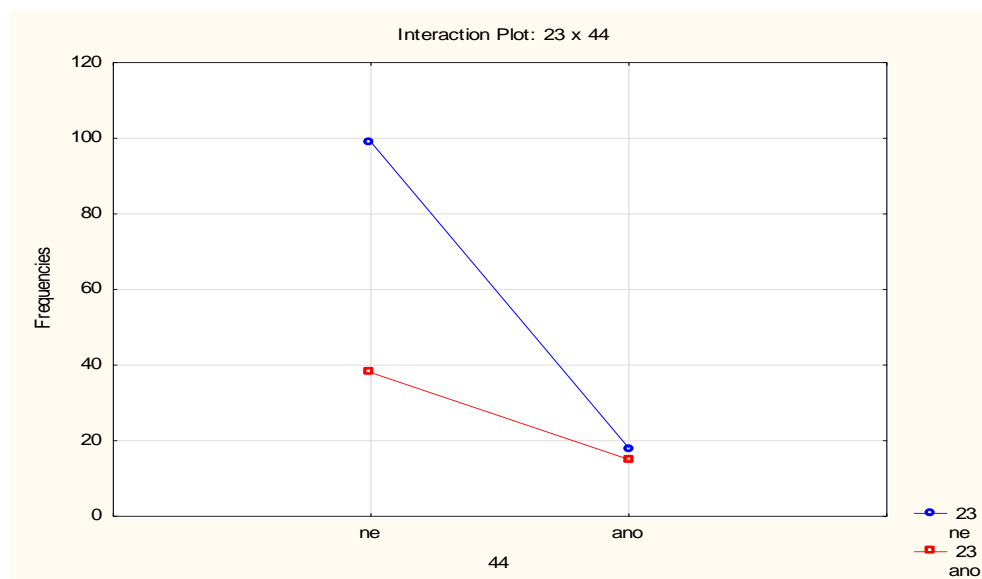
Tabuľka č. 67: Výsledky testovania závislosti a sily závislosti

Pearson Chi- kvadrat test	Fí
$p=0,0486$	0,1513

Graf č. 15: Histogram 23x44

Graf č. 16: Graf interakcií 23x44

5.1.1.22 Porovnanie: užívanie liekov pravidelne (otázka č. 28) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)

Pri testovaní väzby problematického správania psa (ot. č. 32, 33, 34, 35, 37, 39, 42) a užívanie liekov pravidelne, bola pri každom testovaní získaná p hodnota väčšia než 0,05. Na 95 % hladine významnosti nemôžeme tak nulovú hypotézu zamietnuť a z tohto dôvodu sa nám nepodarilo štatisticky preukázať závislosť.

5.1.1.22.1 Hyperaktivita psa (ot. č. 36)

Pri porovnaní, či má užívanie liekov vplyv na hyperaktivitu psa (ot. č. 36), bola preukázaná štatisticky významná závislosť ($p < 0,05$). Sila závislosti je slabá závislosť (tab. č. 69). Graf č. 17 prehľadne graficky znázorňuje asociačnú tabuľku č. 68. Na grafe č. 18 je vidieť, že u psov, ktorí neužívajú lieky, je pomer zastúpenia psov trpiacich vs. netrpiacich hyperaktivitou výrazne nižší než pri psoch, ktorí lieky užívajú pravidelne.

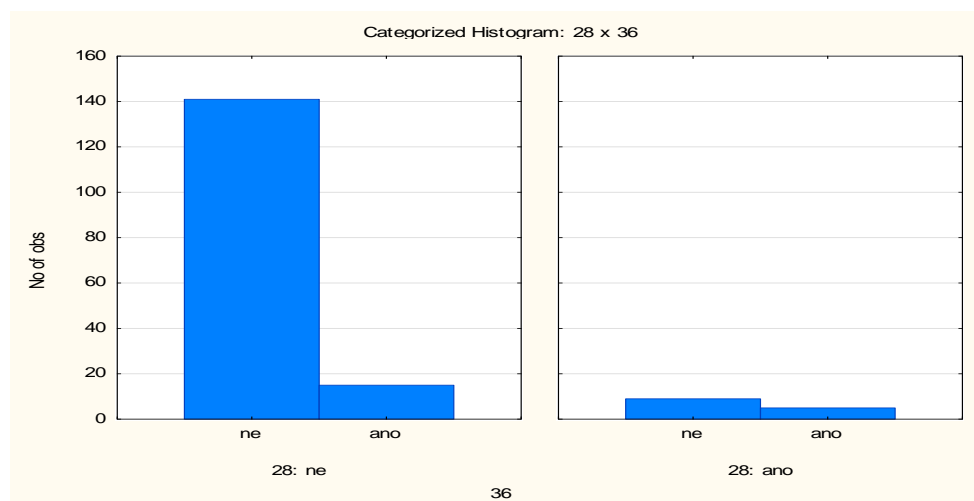
Tabuľka č. 68: Asociačná tabuľka: užívanie liekov pravidelne vs. problematické správanie – hyperaktivita psa (ot. č. 36)

	áno	nie	celkovo
áno	5	9	14
nie	15	141	156
celkovo	20	150	170

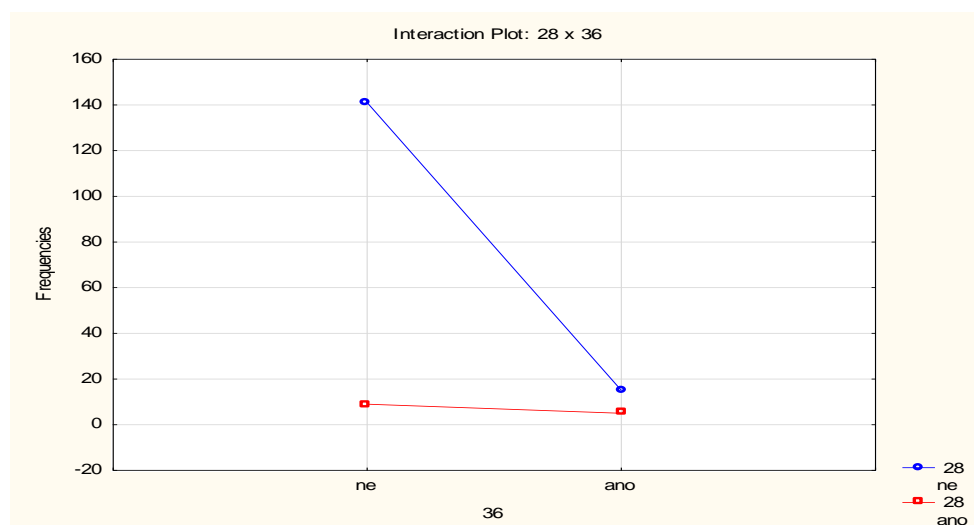
Tabuľka č. 69: Výsledky testovania závislosti a sily závislosti

Fisherov ex. test	Fí
0,01359	0,2227

Grafy č. 17: Histogram 28x36

Graf č. 18: Graf interakcií 28x36

5.1.1.22.2 Pomočovanie psa (ot. č. 39)

Pri porovnaní, či má užívanie liekov vplyv na pomočovanie (ot. č. 39), bola preukázaná štatisticky významná závislosť ($p < 0,05$). Sila závislosti je slabá až stredne silná závislosť (tab. č. 71). Graf č. 19 prehľadne graficky znázorňuje asociačnú tabuľku č. 70. Na grafe č. 20 je vidieť, že pri psoch, ktorí neužívajú lieky, je pomer zastoupenia psov trpiacich vs. netrpiacich pomočovanim výrazne nižší než pri psoch, ktorí lieky užívajú pravidelne.

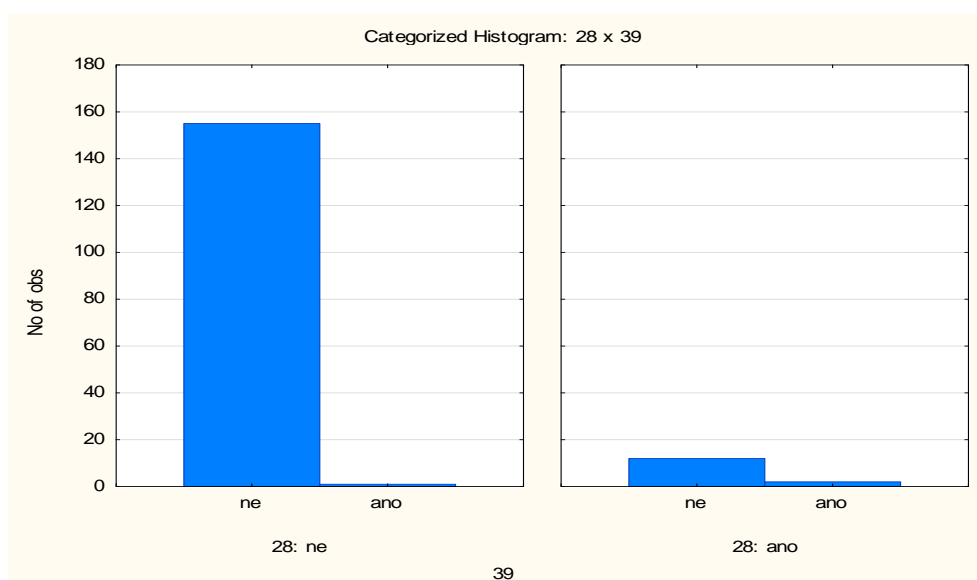
Tabuľka č. 70: Asociačná tabuľka: užívanie liekov pravidelne vs. problematické správanie – pomočovanie psa (ot. č. 39)

	áno	nie	celkovo
áno	2	12	14
nie	1	155	156
celkovo	3	167	170

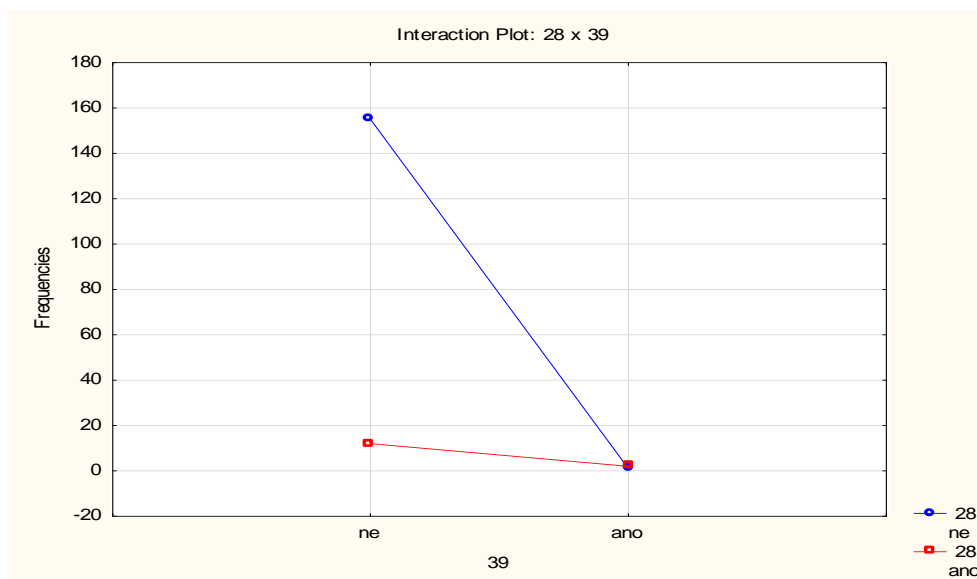
Tabuľka č. 71: Výsledky testovania závislosti a sily závislosti

Fisherov ex. test	Fí
$p=0,0181$	0,2849

Graf č. 19: Histogram 28x39

Graf č. 20: Graf interakcií 28x39

5.1.1.22.3 Porucha správania, ktorá trápi psa a majiteľ o nej vie (ot. č. 44)

Pri porovnaní, či má užívanie liekov vplyv na poruchu správania, ktorá trápi psa a majiteľ o nej vie (ot. č. 44), bola preukázaná štatisticky významná závislosť ($p < 0,05$). Sila závislosti je slabá závislosť (tab. č. 73). Graf č. 21 prehľadne graficky znázorňuje asociačnú tabuľku č. 72. Na grafe č. 22 je vidieť, že pri psoch, ktorí neužívajú lieky, je pomer zastúpenia psov trpiacich vs. netrpiacich poruchou správania výrazne nižší než pri psoch, ktorí lieky užívajú pravidelne.

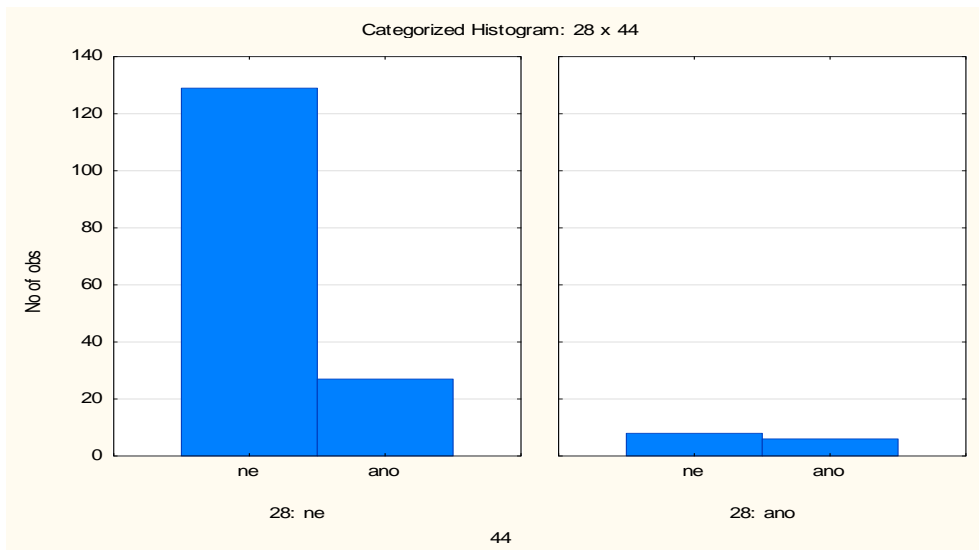
Tabuľka č. 72: Asociačná tabuľka: užívanie liekov pravidelne vs. problematické správanie – porucha správania, ktorá trápi psa a majiteľ o nej vie (ot. č. 44)

	áno	nie	celkovo
áno	6	8	14
nie	27	129	156
celkovo	33	137	170

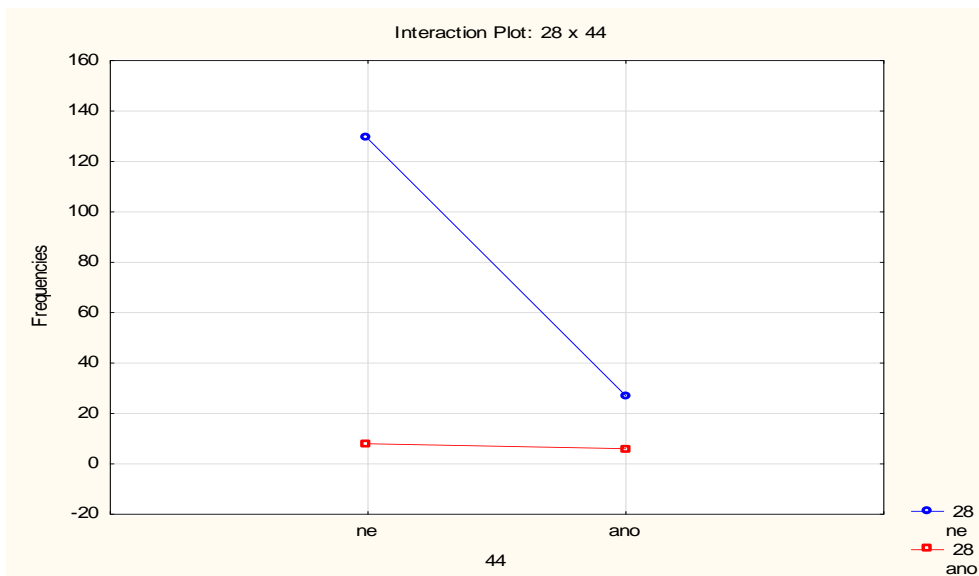
Tabuľka č. 73: Výsledky testovania závislosti a sily závislosti

Fisherov ex. test	Fí
p=0,0319	0,1776

Graf č. 21: Histogram 28x44

Graf č. 22: Graf interakcií 28x44

5.1.1.23 Porovnanie: kontakt psa s inými psami (otázka č. 29) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)

Pri testovaní väzby problematického správania psa (ot. č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44) a kontakt psa s inými psami, bola pri každom testovaní získaná p hodnota väčšia než 0,05. Na 95 % hladine významnosti nemôžeme tak nulovú hypotézu zamietnuť a z tohto dôvodu sa nám nepodarilo štatisticky preukázať závislosť.

5.1.1.24 Porovnanie: vystavovanie psa sústavne hluku (otázka č. 30) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44)

Pri testovaní väzby problematického správania psa (ot. č. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 42, 44) a vystavovanie psa sústavne hluku, bola pri každom testovaní získaná p hodnota väčšia než 0,05. Na 95 % hladine významnosti nemôžeme tak nulovú hypotézu zamietnuť a z tohto dôvodu sa nám nepodarilo štatisticky preukázať závislosť.

5.1.1.25 Porovnanie: trauma psa (otázka č. 31) vs. problematické správanie (otázky č. 32, 33, 35, 36, 37, 39, 42, 44)

Pri testovaní väzby problematického správania psa (ot. č. 32, 33, 35, 36, 37, 39, 42) a trauma psa, bola pri každom testovaní získaná p hodnota väčšia než 0,05. Na 95 % hladine významnosti nemôžeme tak nulovú hypotézu zamietnuť a z tohto dôvodu sa nám nepodarilo štatisticky preukázať závislosť

5.1.1.25.1 Vzťah psa k deťom (ot. č. 34)

Pri porovnaní, či má trauma (ot. č. 31) vplyv na vzťah psa k deťom (ot. č. 34), bola preukázaná štatisticky významná závislosť ($p < 0,05$). Sila závislosti je slabá závislosť. Graf č. 23 prehľadne graficky znázorňuje asociačnú tabuľku č. 74. Na grafe č. 24 je vidieť, že pri psoch, ktorí neprežili traumy, je pomer zastúpenia psov vykazujúcich vs. nevykazujúcich problematické správanie k deťom nižší než pri psoch, ktorí prežili traumy.

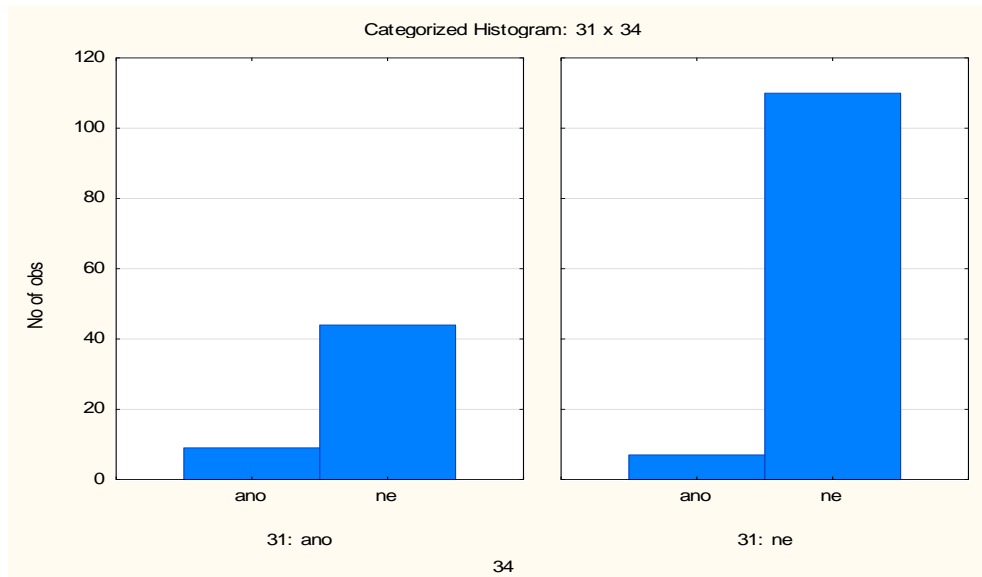
Tabuľka č. 74: Asociačná tabuľka: trauma psa vs. problematické správanie – vzťah psa k deťom (ot. č. 34)

	áno	nie	celkovo
áno	9	44	53
nie	7	110	117
celkovo	16	154	170

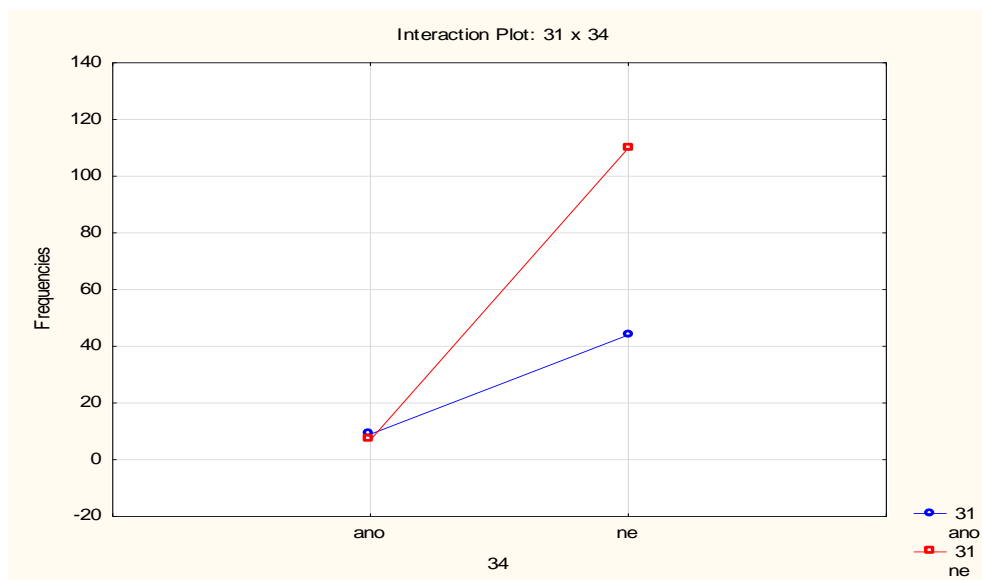
Tabuľka č. 75: Výsledky testovania závislosti a sily závislosti

Pearson Chi- kvadrat test	Fí
p=0,0229	0,1745

Graf č. 23: Histogram 31x34

Graf č.24: Graf interakcií 31x34

5.1.1.25.2 Porucha správania, ktorá trápi psa a majiteľ o nej vie (ot. č. 44)

Pri porovnaní, či má trauma vplyv na poruchu správania, ktorá trápi psa a majiteľ o nej vie (ot. č. 44), bola preukázaná štatisticky signifikantná závislosť ($p < 0,05$). Sila závislosti je slabá závislosť. Graf č. 25 prehľadne graficky znázorňuje asociačnú tabuľku č. 76. Na grafe č. 26 je vidieť, že pri psoch, ktorí neprežili traumou je pomer zastúpenia psov vykazujúcich vs. nevykazujúcich poruchu správania výrazne nižší než pri psoch, ktorí prežili traumou.

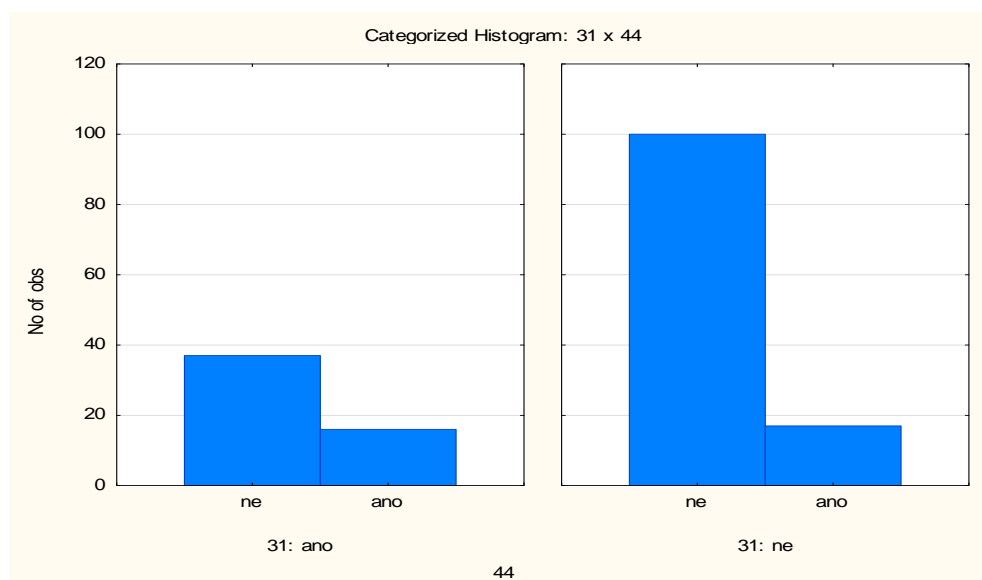
Tabuľka č. 76: Asociačná tabuľka: trauma psa vs. problematické správanie – porucha správania, ktorá trápi psa a majiteľ o nej vie (ot. č. 44)

	áno	nie	celkovo
áno	16	37	53
nie	17	100	117
celkovo	33	137	170

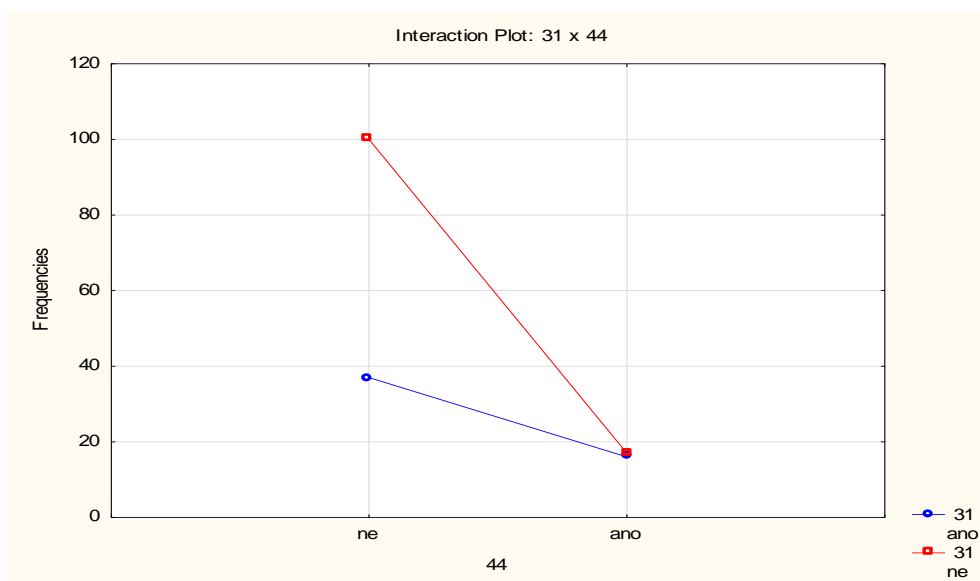
Tabuľka č. 77: Výsledky testovania závislosti a sily závislosti

Pearson Chi- kvadrat test	Fí
$p=0,0168$	0,1834

Graf č. 25: Histogram 31x44

Graf č. 26: Graf interakcií 31x44

5.1.2 Iné porovnania

Následne boli testované ďalšie možné porovnania na to, či existuje závislosť medzi skúmanými vzorkami dát. V nasledujúcich podkapitolách sú rozpísané jednotlivé porovnanie a výsledky testovania.

5.1.2.1 Porovnanie: pohlavie psa vs. možnosť vziať psovi misku s krmivom

Pri testovaní väzby v pohlaví psa vs. či môže majiteľ vziať misku psovi s krmivom, bola pri každom testovaní získaná p hodnota väčšia než 0,05. Na 95 % hladine významnosti nemôžeme tak nulovú hypotézu zamietnuť a z tohto dôvodu sa nám nepodarilo štatisticky preukázať závislosť.

5.1.2.2 Porovnanie: pohlavie psa vs. bojí sa pes člena domácnosti

Pri testovaní väzby v pohlaví psa vs. bojí sa pes člena domácnosti, bola pri každom testovaní získaná p hodnota väčšia než 0,05. Na 95 % hladine významnosti nemôžeme tak

nulovú hypotézu zamietnuť a z tohto dôvodu sa nám nepodarilo štatisticky preukázať závislosť.

5.1.2.3 Porovnanie: pohlavie psa vs. pomačuje sa pes od radosti

Pri testovaní väzby v pohlaví psa vs. pomačuje sa pes od radosti, bola pri každom testovaní získaná p hodnota väčšia než 0,05. Na 95 % hladine významnosti nemôžeme tak nulovú hypotézu zamietnuť a z tohto dôvodu sa nám nepodarilo štatisticky preukázať závislosť.

5.1.2.4 Porovnanie: pohlavie psa vs. pomačuje sa pes od strachu

Pri testovaní väzby v pohlaví psa vs. pomačuje sa pes od strachu, bola pri každom testovaní získaná p hodnota väčšia než 0,05. Na 95 % hladine významnosti nemôžeme tak nulovú hypotézu zamietnuť a z tohto dôvodu sa nám nepodarilo štatisticky preukázať závislosť.

5.1.2.5 Porovnanie zdravotný problém psa vs. prejav poruchy správania pred liečbou

Pri porovnaní, či zdravotný problém psa vs. prejav poruchy správania pred liečbou, bola pri každom testovaní získaná p hodnota väčšia než 0,05. Na 95 % hladine významnosti nemôžeme tak nulovú hypotézu zamietnuť a z tohto dôvodu sa nám nepodarilo štatisticky preukázať závislosť.

5.1.2.6 Porovnanie zdravotný problém psa vs. prejav poruchy správania počas liečby

Pri porovnaní, či zdravotný problém psa vs. prejav poruchy správania počas liečby, bola preukázaná štatisticky signifikantná závislosť ($p < 0,05$). Sila závislosti je slabá závislosť. Graf č. 27 prehľadne graficky znázorňuje asociačnú tabuľku č. 78. Na grafe č. 28 je vidieť, že pri psoch, ktorí netrpia zdravotným problémom je pomer zastúpenia psov vykazujúcich vs. nevykazujúcich problematické správanie než pri psoch, ktorí trpia zdravotným problémom .

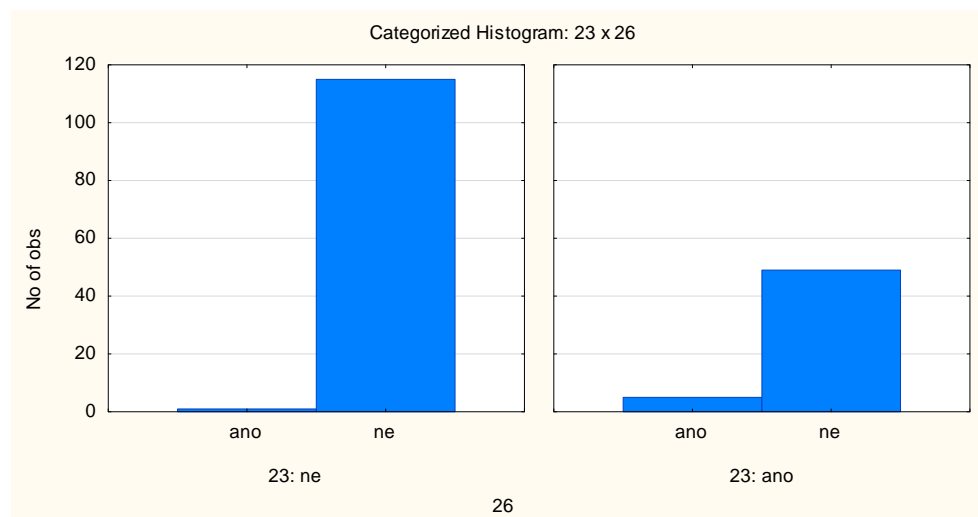
Tabuľka č. 78: Asociačná tabuľka: zdravotný problém psa vs. prejav poruchy správania počas liečby (ot. č. 26)

	áno	nie	celkovo
áno	5	49	54
nie	1	115	116
celkovo	6	164	170

Tabuľka č.79: Výsledky testovania závislosti a sily závislosti

Fisherov ex. test	Fí
p=0,0128	0,2117

Graf č. 27: Histogram 23x26

Graf č. 28: Graf interakcií 23x26

5.1.2.7 Porovnanie zdravotný problém psa vs. prejav poruchy správania po liečbe

Pri testovaní väzby zdravotného problému psa s prejavom poruchy správania po liečbe, bola pri každom testovaní získaná p hodnota väčšia než 0,05. Na 95 % hladine významnosti nemôžeme tak nulovú hypotézu zamietnuť a z tohto dôvodu sa nám nepodarilo štatisticky preukázať závislosť.

5.1.2.8 Porovnanie: trpí pes poruchou správania vs. či liečba, ktorú pre to podstúpil bola úspešná

Majitelia, ktorí liečili svojho psa z dôvodu poruchy správania (vedeli, že je to porucha) odpovedalo, že liečba bola úspešná v 8 prípadoch z 12.

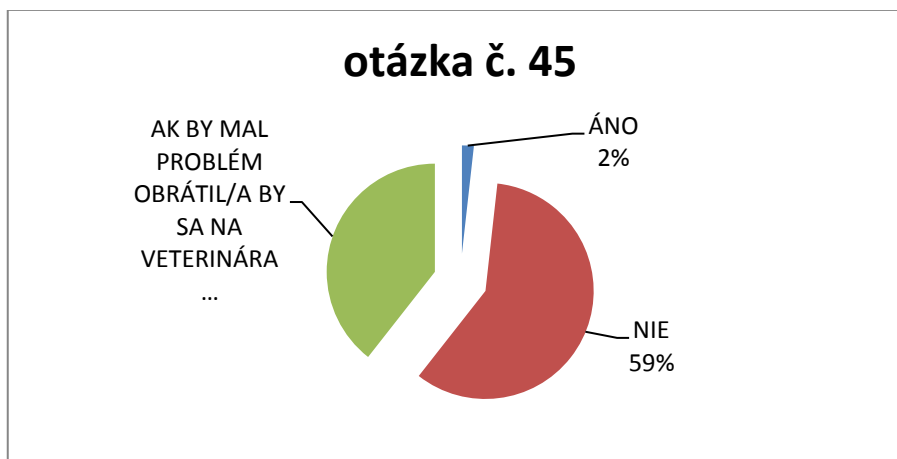
Tabuľka č. 80: Jednotlivé odpovede

liečil/a som psa	liečba bola úspešná	liečba nebola úspešná
12	8	4

5.1.2.9 Odpoveď na otázku: obrátili ste sa s poruchou správania na veterinárneho lekára?

Opytovaní majitelia uviedli, že ak by mali problém s behaviorálnym správaním psa, tak by sa 67 (39 %) z nich obrátilo na veterinára pre odbornú pomoc.

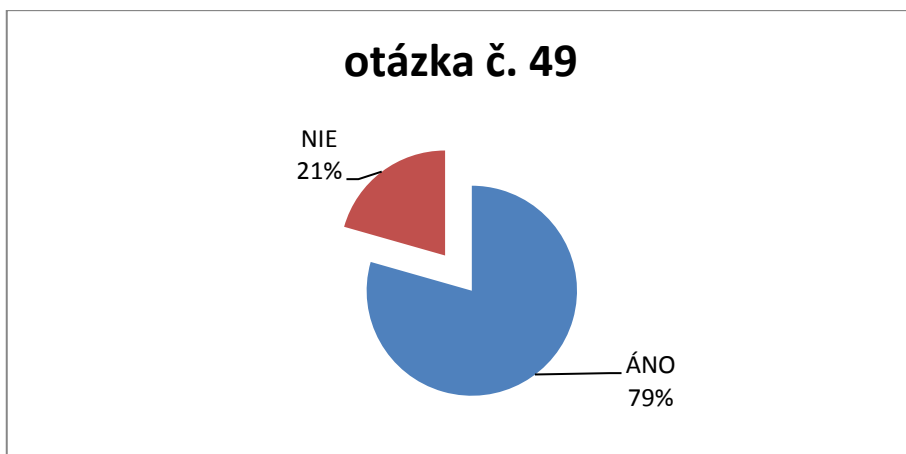
Graf č. 29: Znáozornenie odpovedí v koláčovom grafe

5.1.2.10 Odpoveď na otázku: Podstúpili by ste so psom výcvik, ktorý by mal pomôcť vášmu psovi s poruchou správania?

Väčšina opytovaných majiteľov (79 %) uviedla, že by podstúpila výcvik so psom, ktorý by mohol pomôcť psovi s bahaviorálnym problémom. Zvyšok 21 % opytovaných majiteľov by nebolo ochotných výcvik podstúpiť.

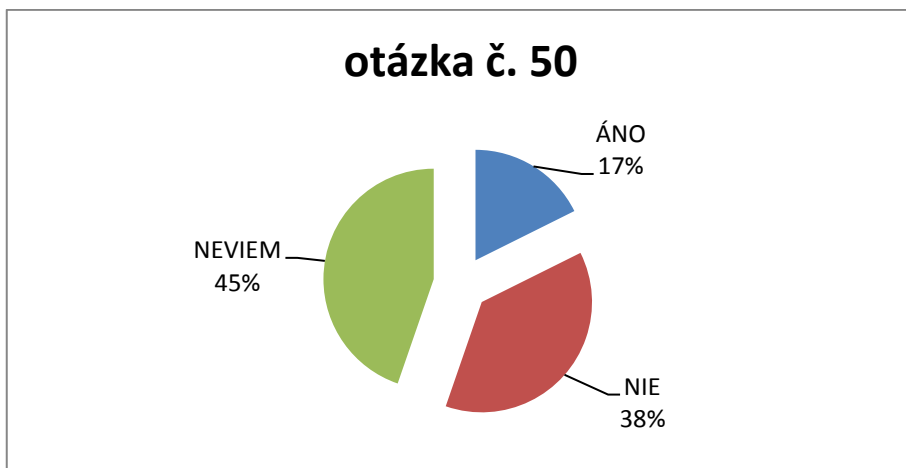
Graf č. 30: Znáročenie odpovedí v koláčovom grafe

5.1.2.11 Odpoveď na otázku: Pristúpili by ste na chirurgický zákrok, ktorý by pomohol vášmu psovi s poruchou správania, ale nebol by nevyhnutne nutný pre život psa?

Majiteľov, ktorí by dali urobiť psovi nejaký chirurgický zákrok bolo 17 %. Zvyšok majiteľov sa buď nevedelo rozhodnúť (45 %) alebo bolo proti chirurgickému zákroku (38 %).

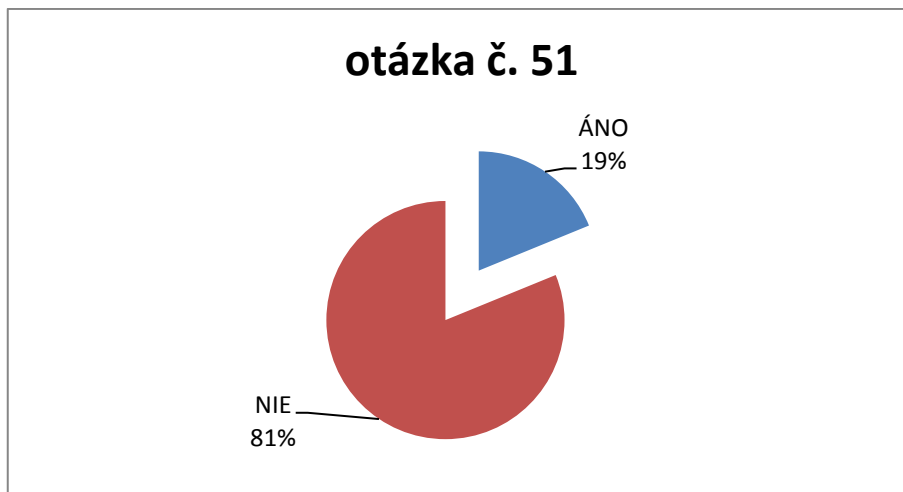
Graf č. 31: Znáročenie odpovedí v koláčovom grafe

5.1.2.12 Odpoveď na otázku: Využili by ste možnosť elektrických pomôcok pre zvládnutie poruchy vášho psa?

Majiteľov, ktorí by využili el. pomôcky pre zvládnutie svojho psa bolo 19 % čo je výrazne menej než tých, ktorí by el. pomôcky nepoužili (81 %)

Graf č. 32: Znáročnenie odpovedí v koláčovom grafe

6. Diskusia

6.1 Metoda hodnotenia

Mapovanie početnosti výskytu a povahy porúch správania vyskytujúcich sa u psov bolo vykonané vyplnením dotazníka u náhodne vybraných majiteľov psov. Celkovo bolo získaných 170 vyplnených dotazníkov. V dotazníku boli uvedené otázky smerujúce k charakteristike psa, ako je rasa, pohlavie, vek a pod., otázky na ranný a súčasný spôsob života psa a otázky na správanie sa psa v rôznych situáciách. Ďalej tu boli kladené otázky, prostredníctvom ich zodpovedania je možné získať prehľad o tom, ako majitelia pristupujú k výchove svojich psov a ako by riešili niektoré neštandardné situácie. Z takto získaných hodnôt bola vytvorená štatistika popisujúca početnosť jednotlivých odpovedí. Pre zisťovanie závislosti medzi abnormálnym správaním psa a možnou príčinou bola vždy vybraná dvojica otázok, kde jedna z otázok bola na správanie sa psa a druhá na možnú príčinu. Z týchto dvojíc boli vytvorené kontingenčné tabuľky, na ktorých bola testovaná nulová hypotéza, že dané veličiny sú na seba nezávislé oproti alternatívnej hypotéze, že dané veličiny sú na seba závislé. Testovanie bolo uskutočnené Pearson Chi-kvadrat testom, v prípade, že relatívne početnosti boli príliš malé, bolo pri asociačných tabuľkách urobené testovanie Fisherovým exaktným testom. V prípadoch, kde bola preukázaná štatisticky signifikantná závislosť, bola sila tejto závislosti určovaná pomocou korelačného koeficientu v prípade asociačných tabuliek pomocou Fí koeficientu. Pri otázkach, ktoré boli cieleňé na získanie informácií o prístupe majiteľov k svojim psom, či by napríklad využili elektrické pomôcky, nechali podstúpiť psa chirurgickému zákroku na zmiernenie abnormálneho správania sa psa a pod., boli zastúpenia jednotlivých odpovedí pre prehľadnosť prenesené do koláčových grafov.

Pri výskumoch, ktoré sa opierajú o odpovede z dotazníkového šetrenia sú najväčším limitom problémy spojené s nepochopením otázky či nedostatočnou odpoveďou respondenta. Tento dotazníkový prieskum bol navrhnutý tak, že majiteľ odpovedal sám bez dohľadu. Na základe uváženia, boli preto otázky č. 24, 46 vyradené z následného štatistického hodnotenia. Dôležité je si tiež uvedomiť, že počet psov, ktorí boli zapojení do výskumu bolo 170 a z toho vyplývajú problémy so zastúpením napríklad plemien v prieskume. Na základe veľkej rozdielnosti plemien boli jednotlivé plemená rozdelené/zatriedené/ podľa klasifikácie FCI a tie, ktoré nemali dokladovaný pôvod, boli označené ako kríženci. Ďalej sa počet psov v dotazníku odzrkadľuje vo vekovom zastúpení, kde boli psi rozdelení do 5 vekových kategórií.

6.2 Diskusia nad výsledkami

Zhrnutie výsledkov porovnaní, u ktorých sa zistila závislosť:

- užívanie pravidelne liekov x hyperaktivita psa = slabá závislosť
- užívanie pravidelne liekov x pomočovanie psa = slabá závislosť
- užívanie pravidelne liekov x porucha správania, o ktorej majiteľ vie = slabá závislosť
- zdravotný problém psa x porucha správania, o ktorej majiteľ vie = slabá závislosť
- zdravotný problém psa x prejav poruchy počas liečby = slabá závislosť
- trauma psa x vzťah psa k deťom = slabá závislosť
- trauma psa x porucha správania, o ktorej majiteľ vie = slabá závislosť
- neadekvátne výživa psa x pomočovanie psa = stredne silná závislosť
- výcvik psa x hyperaktivita psa = slabá až stredne silná závislosť
- poslušnosť psa x vzťah k iným zvieratám = slabá závislosť
- poslušnosť psa x hyperaktivita psa = slabá závislosť
- miesto chovania psa x separačná anxieta = slabá až stredne silná závislosť
- prístup sa do miestností, keď je majiteľ doma x hyperaktivita psa = slabá závislosť
- prístup sa do miestností, keď nie je majiteľ doma x hyperaktivita psa = slabá závislosť

U porovnaní, u ktorých sa preukázala štatisticky významná závislosť sa vyskytuje porucha hyperaktivity psa, pomočovanie, separačná anxieta a vzťah psa k iným zvieratám. Je to typ porúch, ktoré si majiteľ všimne alebo je na ne niekým upozornený. Na rozdiel od poruchy z oblasti kompulzívno-obsedantných porúch, ktoré sú častokrát podceňované alebo považované až za vtípné (chytanie neviditeľných múch, svetla). Veterinárni lekári sa s týmto typom poruchy častokrát stretávajú až keď problém zväčša prerastie napríklad do akútnej dermatitídy (Moon-Fanelli & Dodman, 1998). Z výsledkov vyplýva, že existuje vzťah medzi miestom chovania psa a separačnou anxietou. Mohlo by to byť dané tým, že chovanie psa v byte sa premietne do času, ktorý s ním majiteľ strávi a jeho následný odchod pes prežíva intenzívnejšie. Ukazuje sa taktiež, že výcvik psa môže súvisieť s hyperaktivitou psa. Súvislosť je možno daná tým, že pes by sa mal výcvikom naučiť rešpektovať majiteľa a taktiež majiteľ výcvikom poskytuje priestor psovi pre vydanie energie. Stredne silná závislosť bola zistená medzi neadekvátnou výživou a pomočovaním psa. Čo môže byť následok fyziológie, reakcie organizmu na kompenzovanie stravy, napríklad zvýšením príjmu

vody. Vzťah poslušnosti psa vs. hyperaktivita psa alebo vzťah psa k iným zvieratám je možno dôsledok práve rešpektu psa k majiteľovi či nežiadané presmerovanie energie psa. Ďalej sa zistila závislosť medzi pravidelným užívaním liekov a troma poruchami správania, konkrétne hyperaktivitou, pomočovaním a poruchou správania, o ktorej majiteľ vie. I keď nepoznáme povahu užívaných liekov, dalo by sa zo získaných výsledkov obecné usúdiť, že pravidelné podávanie liekov psom môže u týchto psoch vyvolať negatívne zmeny v správaní. Taktiež bola signifikantne preukázaná závislosť medzi traumou psa a vzťahom psa k deťom. Možný dôsledok prežitej traumy môže vyvolať u psov získanú zlú skúsenosť, ktorá ich v ďalej v živote ovplyvňuje. Následne potom deti, ktoré majú zníženú citlivosť voči živému, môžu vyvolávať v psoch nedôveru a agresívnejšiu reakciu.

Dotazníkovým šetrením sa ďalej zisťovalo, či by majitelia boli ochotní použiť elektrické pomôcky pre zvládnutie svojho psa. Väčšina majiteľov odpovedala na túto otázku, že by nebola ochotná ich využiť (81 %). Pri otázke, či by bol majiteľ ochotný dať spraviť chirurgický zákrok, ktorý by mohol pomôcť postihnutému psovi, sa 45 % majiteľov nevedelo rozhodnúť, 38 % odpovedalo nie a zvyšok 17 % odpovedalo áno.

Mnoho majiteľov sa psovi venuje 2 – 4 hodiny denne a hneď za touto skupinou nasledujú tí majitelia, ktorí sa psovi venuje 1 – 2 hodiny denne. Otázkou pochopiteľne zostáva, ako kvalitne tento čas spolu strávia. Na druhú stranu, u porovnaní denná starostlivosť vs. porucha psa sa nepreukázala signifikantná závislosť.

Jedným zo sledovaných porovnaní bol i zdravotný problém psa vs. porucha správania, ktorá nastala počas liečby. Pri tomto porovnaní bola preukázaná signifikantná závislosť, sila tejto závislosti bola zistená slabá závislosť. Boli porovnávané i možnosti zdravotný problém psa pred liečbou a po liečbe avšak nebola štatisticky zistená závislosť.

Zaujímavé je i vyhodnotenie otázky, či by sa majitelia s behaviorálnym problémom psa obrátili na veterinárneho lekára. Pretože, ako sa ukazuje, nie všetky prejavy psa sú majiteľom správne vyhodnotenú ako možná porucha správania a nie je tomuto prejavu následne prikladaný význam.

Štatistickým šetrením sa nepodarilo preukázať závislosť medzi pohlavím, rasou, pôvodom a vekom psa v porovnaní s poruchami správania ako je separačná anxieta, strach, agresivita, problematické správanie k deťom a iným zvieratám, ďalej taktiež voči kompulzívnemu správaniu, pomočovaniu a hyperaktivite psa. Dôvod môže byť napríklad v nízkom počte zúčastnených respondentov a teda nízky počet psov v jednotlivých kategóriách. Avšak v štúdií Reisner (2005) u dospelých Anglických špringer španielov sa

preukázalo, že agresivita smerujúca na majiteľa súvisí s pohlavím, environmentálnymi a nededenými faktormi. Podľa Amat et al., (2009) napr. Anglický korkšpanieli vykazujú vyššiu agresivitu než ostatné plemená. Čo si týka pohlavia, Pérez-Guisado et al., (2006) usudzujú, že väčšiu agresivitu vykazujú priemerne viac samci než samice. Podľa Guy et al., (2001) hrá vek tiež dôležitú rolu v agresivite psa, tieto problémy začínajú najčastejšie pred prvým rokom života psa.

V tejto práci sa nepreukázala závislosť medzi tým, koľko času venuje majiteľ denne psovi a nejakou poruchou správania. Taktiež u otázky, odkiaľ si majiteľ zadovážil psa (chovateľská stanica, útulok atď.), sa nepodarilo štatisticky preukázať závislosť na poruchy správania. I keď by sa dalo predpokladať, že pes pochádzajúci z útulku môže vykazovať problematickejšie správanie (Weimer, et al., 2010). Majitelia, ktorí majú psa z útulku však nepoznajú jeho celkovú anamnézu, čo je pochopiteľné, nakoľko sa do útulku častokrát dostávajú psi v rôznych životných štádiách. To však mohlo tiež ovplyvniť výsledky šetrenia, pretože ani výsledky porovnania socializácie psa a možnosť starať sa matky o šteňa sa nepreukázala štatisticky významná v porovnaní s poruchami správania. Avšak skoro tretina respondentov nevedela na otázku či mala matka možnosť sa starať o šteňa odpovedať.

Otázkou je i akou formou majiteľ trestá svojho psa. Pretože psi, ktoré sú trestané len verbálne môžu mať následne problém so separačnou anxiétou (Takeuchi & Mori, 2006). Na druhú stranu, nízka autoritatívnosť majiteľa sa ukazuje byť spojená s dominantnou agresivitou (Pérez-Guisado, et al., 2006). Guy et al., (2001) preukázali asociáciu medzi spaním psa v posteli (v prvých 2 mesiacoch vzťahu) a dominantnou agresivitou. Jagoe & Serpell (1996) zase preukázali vzťah medzi spaním psa v blízkosti postele majiteľa a kompetičnou agresivitou. Otázkou či váš pes spí s majiteľmi v posteli či blízko nej sa dotazník nezaoberal, ale je to zaujímavý smer ďalšieho výskumu.

Do budúcnosti by bolo do ďalšej štúdie zaujímavé zaradiť i otázky venované trestaniu psov, spanie psa v posteli, úteky psa či iné, pretože dotazníkové šetrenie môžu byť účinným nástrojom pre mapovanie vzťahu človeka a zvieratá.

7. Záver

So zvyšujúcim sa počtom psov sa zvyšuje i počet tých psov, ktorých trápia behaviorálne problémy. V mnohých prípadoch, ak sa pristúpi k liečbe psa zmenou enviromentu, je možné dosiahnuť účinnú nápravu. Často sa spolu so zmenou prístupu k psovi pridávajú lieky, ktoré dokážu potlačiť niektoré z nežiaducich prejavov. V prvom rad by sa mal majiteľ spolu s odborníkom snažiť o pochopenia psa. Nie je ničím prekvapujúcim, že i u behaviorálnych problémoch sú psy využívaní ako modelový organizmus pri hľadaní farmakologických riešení porúch správania u ľudí.

Cieľom práce bolo u náhodných respondentov zistiť či ich psy trpia nejakou formou nežiadúceho prejavu a tak zmapovať početnosť a povahu týchto porúch a statisticky určiť niektoré možné príčiny.

Je zaujímavé, že si sami majitelia mnohokrát neuvedomujú, že daný prejav psa je behaviorálnym problémom, ktorý by sa mal liečiť. Pod liečbou by sme si nemali predstaviť len nejaké medikamenty či chirurgický zákrok a taktiež je liečbou venovanie sa psovi. Nakoľko hlavne to chýba postihnutým psom. Dotazníkovým šetrením sa okrem iného zistilo, že väčšina majiteľov by nebola ochotná použiť elektrické pomôcky pre zvládnutie svojho psa. Pri otázke či by bol majiteľ ochotný dať spraviť chirurgický zákrok, ktorý by mohol pomôcť postihnutému psovi sa 45 % nevedelo rozhodnúť. Ukazuje sa, že mnoho majiteľov sa psovi venuje 2 – 4 hodiny denne a hneď za touto skupinou nasledujú tí majitelia, ktorý sa psovi venuje 1 – 2 hodiny denne. Otázkou pochopiteľne zostáva, ako kvalitne tento čas spolu strávia. Nakoľko z literatúry vyplýva, že častokrát problematické správanie je dôsledok nevenovania sa psovi alebo nepochopenie prirodzeného správania psa.

8. Zoznam literatúry

Amat, M. a ďalší, 2012. Differences in serotonin serum concentration between aggressive English cocker spaniels and aggressive dogs of other breeds. *J Vet Beh: Clin Appl Res*, pp. 8(1): 19-25.

Amat, M. a ďalší, 2009. Aggressive behavior in the English cocker spaniel. *J Vet Behav Application*, pp. 4(3): 111-117.

Annemoom, M. M. & Mickzek, K. A., 2000. Aggressive Behavior, Increased Accumbal Dopamine, and Decreased Cortical Serotonin in Rats. *J Neuroscience*, pp. 20(24): 9320-9325.

Appleby, D. & Pluijmakers, J., 2003. Separation anxiety in dogs: the function of homeostasis in its development and treatment. *Vet Clin North Am Small Anim Pract*, pp. 321-344.

Armstrong, P. J. & Lund, E. M., 1996. Changes in body composition and energy balance with aging. *Vet Clin Nutr*, pp. 3: 83-7.

ASPCA, 2013. [Online] Available at: <http://www.asPCA.org/Pet-care/virtual-pet-behaviorist/dog-articles/aggression-in-dogs> [Přístup získán 13 leden 2013].

Bailey, G., 2005. *Dog gone good. A Problem Solver for Dog Owners and Trainers of Dogs*. 1 edition. Gwen Bailey Barron's Educational Series. 128.

Bamberg, M. & Houpt, K. A., 2006. Signalment factors, comorbidity, and trends in behavior diagnoses in dogs: 1,644 cases (1991–2001). *J Am Vet Med Assoc*, pp. 229(10): 1591-1601.

Bauer, M., Heinz, A. & Whybrow, P., 2002. Thyroid hormones, serotonin and mood: Of synergy and significance in the adult brain. *Mol Psychiatry*, pp. 7: 140-156.

Beaver, B. V., 1994. Owner complaints about canine behavior. *Journal of the American Veterinary Medical Association*, pp. 204(12):1953-1955.

Beaver, B. V., 1998. *Canine Behavior: A Guide for Veterinarians*. Philadelphia: W.B. Saunders Comp. 355

Beaver, B. V., 2009. *Canine Behavior: Insights and Answers*. 2. edition. Elsevier. 315.

- Beerda, B., Schilder, M. B. & van Hooff, J. A., 1999. Chronic stress in dogs subjected to social and spatial restrictionI. Behavioral responses. *Physiol Behav*, pp. 66: 233-242.
- Bielakiewicz, G. J., 2009. *The Everything Dog Training and Tricks Book: All you need to turn even the*. 2. edition.Adams Media. 320.
- Bjone, S. J., Brown, W. Y. & Price, I. R., 2007. Grass eating patterns in the domestic dog, *Canis familiaris*. *Recent Advances in Animal Nutrition in Australia*, pp. 45-49.
- Bjone, S. J., Brown, W. Y. & Price, I. R., 2009. Maternal influence on grass-eating behavior in puppies. *Pric J Vet Beha: Cli Appl and Res*, pp. 4(2): 97-98.
- Blackshaw, J. K., 1991. An overview of types of aggressive behaviour in dogs and methods of treatment. *Appl. Anim. Behav. Sci.*, pp. 351-361.
- Blackwell, E. J. a další, 2012. The use of electronic collars for training domestic dogs: estimated prevalence, reasons and risk factors for use, and owner perceived success as compared to other training methods. *BMC Veterinary Research*, p. 8: 93.
- Bleicher, N., 1963. Physical and behavioral analysis of dog vocalizations. *Am J Vet Res*, pp. 24: 415-427.
- Borchelt, L. P., Lockwood, R. & Beck, A. M., 1983. Attacks by packs of dogs involving predation on human beings. *Public Health Rep*, pp. 98: 57-66.
- Borchelt, P. L., 1983. Aggressive behaviour of dogskept as companions animals: classification and influences of sex, reproductive status and breed. *Appl. Anim. Ethol*, pp. 45-61.
- Borchelt, P. L. & Voith, V. L., 1982. Diagnosis and treatment of separation-related behaviour problems in dogs. *Vet Clin North Am: Small Anim Pract* , pp. 12: 625-635.
- Borchelt, P. L. & Voith, V. L., 1996. *Readings in companion animal behavior*. 1. edition. Veterinary Learning Syst. 279.
- Bowen, J. & Heath, S., 2005. *Behavior problems in small animals. Practical advice for the veterinary team*. 1. edition.Saunders Ltd. 288.
- Buydens-Branchey, L., Branchey, M. & McMakin, L. D., 2003. Polyunsaturated fatty acid status and aggression in cocaine addicts. *Drug and Alcohol Dependence*, pp. 71: 319-323.

- Carter, R. C., Scott-Moncrieff, J. C., Luesnet, A. U. & Moore, G., 2009. Serum total thyroxine and thyroid stimulating hormone concentrations in dogs with behavior problems. *J Vet Beh: Clin App and Res*, pp. 4(6): 230-236.
- Case, L. P., 2010. *Canine and Feline Behavior and Trainig: A Complete Guide to understanding our two best friend*. 1. edition. Delmar Cengage Learning. 352.
- Chavez, G. A. & Opazo, A., 2012. Predatory aggression in a German shepherd dog. *J Vet Beh: Clin App and Res*, pp. 7(6): 386-389.
- Cherek, D. R., Lane, S. D. & Pietras, C. J., 2002. Effects of chronic paroxetine administration on measures of aggressive and impulsive responses of adult males with a history of conduct disorder. *Psychopharmacology*, pp. 159: 266-274.
- Coscina, D., 1997. The biopsychology of impulsivity: Focus on brain serotonin.. V: C. D. Webster & M. A. Jackson, editoři *Impulsivity: Theory, Assesment an Treatment*. New York: The Guilford Press, pp. 95-115.
- Creel, S., Creel, N., Mills, M. & Monfort, G. L., 1997. Rank and reproduction in cooperatively breeding African wild dogs: behavioral and endocrine correlates. *Beh Eco*, pp. 8: 298-306.
- Davis, N. B. & Krebs, J. R., 1993. *An Introduction to Behavioural Ecology*. 3. edition. Wiley-Blackwell. 464.
- Davis, S. J. & Vallla, F. R., 1978. Evidence for domestication of the dog 12,000 years ago in the Natufian of Israel. *Nature*, pp. 276: 608-610.
- DeNapoli, J. S. a další, 2000. Effect of dietary protein content and tryptophan supplementation on dominance aggression. *J Am Vet Med Assoc*, pp. 217: 504-508.
- Diez, M. & Nguyen, P., 2006. The epidemiology of canine and feline obesity. *Waltham Focus*, pp. 16: 2-8.
- Dodman, N. H. a další, 1996. Use of fluoxetine to treat dominance aggression in dogs. *J Am Vet Med Assoc*, pp. 209(9): 1585-1587.
- Doušek, J., Semerád, Z., Vitásek, J. & Žertová, H., 2001. Veterinární problematika případů poranění člověka psem v České republice. *Veterinářství*, pp. 51: 112-115.

- Duffy, D. L., Hsu, Y. & Serpell, J. S., 2008. Breed differences in canine aggression. *Applied Animal Behaviour Science*, pp. 114: 441-460.
- Edney, A. T. & Smith, P. M., 1986. Study of obesity in dogs visiting veterinary practices in the United Kingdom. *Vet Rec*, pp. 118: 391-396.
- Ekenstedt, K. J., Patterson, E. E. & Mickelson, J., 2012. Canine epilepsy genetics. *Mamm Genome*, pp. 23: 28-39.
- England, G., 2012. *Dog Breeding, Whelping and Puppy Care*. 1. edition. Wiley-Blackwell. 344.
- Fatjo, J., Amat, M., Mariotti, V. M. & Ruiz de la Torre, J., 2007. Analysis of 1040 cases of canine aggression in a referral practice in Spain. *J Vet Beh: Clin App Res*, pp. 2(5): 158-165.
- Feddersen-Petersen, D. U., 2000. Vocalization of European wolves (*Canis lupus lupus* L.) and various dog breeds (*Canis lupus f. fam.*). *Archiv fur Tierzucht*, pp. 43: 387-397.
- Fernandez, A., 2008. *Traninnog your Dachshund*. 1. edition editor místo neznámé: Barron's Educational Series. 160.
- Fish, K. D., Sauther, M. L., Loudon, J. E. & Cuzzo, F. P., 2007. Coprophagy by wild ring-tailed lemurs (*Lemur catta*) in human-disturbed locations adjacent to the Beza Mahafaly Special Reserve, Madagascar. *Am. J. Primatol*, pp. 69: 713-718.
- Flannigan, G. & Dodman, N. H., 2001. Risk factors and behaviors associated with separation anxiety in dogs. *J Am Vet Med Assoc*, pp. 460-466.
- Flint, E. L., 2012. The function, social implications and management of barking in dogs. *CAB Reviews*, pp. 1-8.
- Friedlander, L. L. & Desrocher, M., 2006. Neuroimaging studies of obsessive-compulsive disorder in adults and children. *Clin Psychol Rev*, pp. 26: 32-32.
- Gershman, K. A., Sacks, J. J. & Wright, J. C., 1994. Which dogs bite? A case-control study of risk factors. *Pediatrics*, pp. 913-917.
- Glickman, L. T., Sonnenschein, E. G. & Goickman, N. W., 1995. Pattern of diet and obesity in female adult pet dogs. *Vet Clin Nut*, pp. 2: 6-13.

- Golomb, B. A., Stattin, H. & Mednick, S., 2000. Low cholesterol and violent crime. *J Psych Res*, pp. 34: 301-309.
- Gossellin, J., Wren, J. A. & Sunderland, S. L., 2007. Canine obesity: an overview. *J Vet Pharmacol Ther*, pp. 30: 1-10.
- Guy, N. C. a další, 2001. Demographic and aggressive characteristics of dogs in a general veterinary caseload. *App Anim Behav Sci*, pp. 74: 15-28.
- Guy, N. C., Luescher, U. A., Dohoo, S. E. & Spangler, E., 2001. Risk factors for dog bites to owners in a general veterinary caseload. *Appl Anim Behav Sci*, pp. 74: 29-42.
- Hallahan, B. & Garland, M. R., 2004. Essential fatty acids and their role in the treatment of impulzivivity disorders. *Prostaglandins, Leukotrienes and Essential Fatty Acids*, pp. 71: 211-216.
- Haller, J., Mikics, E., Halász, J. & Tóth, M., 2005. Mechanisms differentiating normal from abnormal aggression: Glucocorticoids and serotonin. *Eur J Pharm*, pp. 526(1-3): 89-100.
- Harding, C. F., 1983. Hormonal influences on avian aggressive behavior. V: *Hormones and aggressive behavior*. New York: Plenum, pp. 435-467.
- Hare, B., Brown, M., Williamson, C. & Tomasello, M., 2002. The domestication of social cognition in dogs. *Science*, pp. 298: 634-1636.
- Hart, B. L. & Hart, L. A., 2006. *Canine and Feline Behavioral Therapy*. 2. edition. Wiley-Blackwell. 373.
- Heal, D. J. & Smith, S. L., 1988. The effects of acute and repeated administration of T3 to mice on 5-HT1 and 5-HT2 function in the brain and its influence on the actions of repeated electroconvulsive shock. *Neuropharmacology*, pp. 27: 1239-1248.
- Hewson, C. J. a další, 1998. Efficacy of clomipramine in the treatment of canine compulsive disorder. *J Am Vet Med Assoc*, pp. 213(12): 1760-1766.
- Hunthausen, W., 1997. Effects of aggressive behavior on canine welfare. *J Am Vet Med Assoc*, pp. 210: 1134-1136.

- Ibanez, D. & Anzola, B., 2009. Use of fluoxetine, diazepam, and behavior modification as therapy for treatment of anxiety-related disorders in dogs. *J. Vet. Behav.: Clin. Appl. Res.*, pp. 4: 223-229.
- Jagoe, A. & Serpell, J., 1996. Owners characteristic and interactions and prevalence of canine behaviour problems. *Applied Anim Behav Sci*, pp. 74: 29-42.
- Jensen, P., 2009. *The Ethology of Domestic Animals: An Introductory Text*. 2 ed. CABI Publishing. 264.
- Kaplan, J. R., Manuck, S. B. & Shively, C., 1991. The effects of fat and cholesterol on social behavior in monkeys. *Psychosomatic Medicine*, pp. 53: 634-642.
- Kaplan, J. R., Shively, C. A. & Fontenot, M. B., 1994. Demonstration of an association among dietary cholesterol, central serotonergic activity, and social behavior in monkeys. *Psychosom Med*, pp. 56(6): 479-84.
- Klein, J. F., 1992. Adverse psychiatric effects of systemic glucocorticoid therapy. *Am Fam Physician*, pp. 46: 1469-1475.
- Kottferova, J. a další, 2008. Aggressive behaviour of dogs and its ethological function. *Folia veterinaria*, pp. 52(2): 73-74.
- Kuwamura, M. a další, 2003. Neuronal ceroid-lipofuscinosis and hydrocephalus in a chihuahua. *J Small Anim Pract*, pp. 44(5): 227-230.
- Landsberg, G., Hunthausen, W. & Ackerman, L., 2003. *Handbook of Behavior Problems of the Dog and Cat*. 2 edition editor místo neznámé: W.B. Saunders.
- Landsberg, G. M., Hunthausen, W. & Ackerman, L., 1998. Manual de problemas de conducta del perro y gato. *Acribia*, pp. 169-197.
- Lawrence, E. A., 1984. Domestication: a measure of the wild and the tame. *Proceedings of the First New England Conference on Animal and Society, Boston, MA*, pp. 1-8.
- Le Boeuf, B. J., 1970. Copulatory and Agressive Behavior in the Prepuberally Castrated Dog. *Hormones and Behavior*, pp. 1: 127-136.
- León, M. a další, 2012. Assessment of serotonin in serum, plasma, and platelets of aggressive dogs. *Journal of Veterinary Behavior: Clinical Applications and Research*, pp. 7(6): 348-352.

- Lindsay, S., 2005. *Handbook of Applied Dog Behavior and Training, Etiology*. 3 edition. Wiley-Blackwell. 328.
- Lockwood, R. & Rindy, K., 1987. Are “pit bulls” different? An analysis of the pit bull terrier controversy. *Anthrozoos*, pp. 1: 2-8.
- Lohse, C. L., Selcer, R. R. & Suter, P. F., 1976. Hepatoencephalopathy associated with situs inversus of abdominal organs and vascular anomalies in a dog. pp. 168(8): 681-688.
- Luescher, A. U., 2003. Diagnosis and management of compulsive disorders in dogs and cats. *Vet Clin North Am Small Anim Pract*, pp. 33: 253-267.
- Maia, T. V., Cooney, R. E. & Peterson, B. S., 2008. The neural bases of obsessive-compulsive disorder in children and adults. *Development and Psychopathology*, pp. 20: 1251-1283.
- McCrave, E. A., 1991. Diagnostic criteria for separation anxiety in the dog. *Vet Clin North Am Small Anim Pract*, pp. 247-255.
- McGreevy, P. D., Thomson, P. C. & Pride, C., 2005. Prevalence of obesity in dogs examined by Australian veterinary practices and the risk factors involved. *Vet Rec*, pp. 156: 696-707.
- McKenzie, S. J., Brown, W. Y. & Price, R. I., 2010. Reduction in grass eating behaviours in the domestic dog, *Canis familiaris*, in response to a mild gastrointestinal disturbance. *Applied Animal Behaviour Science*, pp. 123: 51-55.
- Meral, Y. a další, 2007. Relationships between serum serotonin and serum lipid levels, and aggression in horses. *Dtsch Tierarztl Wochenschr*, pp. 114(1): 30-32.
- Mikkelsen, J. & Lund, J. D., 2000. Euthanasia of dogs due to behavioural problems: an epidemiological study of euthanasia of dogs in Denmark, with a special focus on problems of aggression. *Eu J Comp Anim Prac*, pp. 10: 143-150.
- Miklósi, A., 2009. Evolutionary approach to communication between humans and dogs. *Vet Res Commun*, pp. 1: 53-59.
- Miklósi, A., Polgárdi, R., Topál, J. & Csányi, J., 2000. Intentional behaviour in dog-human communication: an experimental analysis of ‘showing’ behaviour in the dog. *Anim Cogn*, pp. 3: 159-166.

- Moon-Fanelli, A. A. & Dodman, N., 1998. Description and development of compulsive tail chasing in terriers and response to clomipramine treatment. *J Am Vet Med Assoc*, pp. 212: 1252-1257.
- Odendaal, J. S., 1997. An ethological approach to the problem of dogs digging holes. *Applied Animal Behaviour Science*, pp. 52(3-4): 299-305.
- O'Farrell, V. & Peachey, E., 1990. Behavioural effects of ovariohysterectomy on bitches. *J Small Anim Pract*, pp. 595-598.
- Ohl, F., 1996. Ontogeny of vocalizations of domestic dogs, breed standard-poodle.. *Zoologische Beitrage*, pp. 37: 199-215.
- Overall, K. L., 2000. Natural animal models of human psychiatric conditions: Assessment of mechanism and validity. *Prog Neuro-Psychopharmacol Biol Psychiatry*, pp. 24: 727-776.
- Overall, K. L. & Dunham, A. E., 2002. Clinical features and outcome in dogs and cats with obsessive-compulsive disorder: 126 cases (1989-2000). *J Am Vet Med Assoc*, pp. 221(10): 1445-1452.
- Peréz-Guisado, J., Rodriguez, R. L. & Serrano, A. M., 2006. Heritability of dominant-aggressive behaviour in English Cocker Spaniel. *Applied Anim Bahav Sci*, pp. 100: 219-227.
- Pongrácz, P., Molnár, C. & Miklósi, A., 2010. Barking in family dogs: An ethological approach. *Vet J*, pp. 183(2):141-147.
- Popova, N. K., 2005. From genes to aggressive behavior: the role of serotonergic. *Bioessays*, pp. 28(5): 495-503.
- Poyurovsky, M., Weizman, R., Weizman, .. & Koran, L., 2005. Memantine for treatment-resistant OCD. *Am. J. Psychiatry*, pp. 2191-2192.
- Rada, R. & Winslow, W. W., 1976. Plasma testosterone and aggressive behavior. *Psychosomatics*, pp. 17: 138-142.
- Rapoport, J. L., Ryland, D. H. & Kriete, M., 1992. Drug Treatment of Canine Acral LickAn Animal Model of Obsessive-compulsive Disorder. *Arch Gen Psychiatry*, pp. 49(7): 517-521.
- Reinhard, D. W., 1978. Aggressive behavior associated with hypothyroidism. *Canine Practice*, pp. 5: 59-60.

- Reisner, I. R., 1996. *Neurophysiologic, familial and environmental correlates of canine dominance-related aggression*. New York : doctoral dissertation.
- Reisner, I. R., 2003. Differential diagnosis and management of human-directed aggression in dogs. *Vet Clin N Am: Small Anim Pract*, pp. 33(2): 303-320.
- Reisner, I. R., 2005. National survey of owner-directed aggression in English Springer Spaniels. *J Am Vet Medl Assoc*, pp. 227(10): 1594-1603.
- Reisner, I. R., Mann, J. j. & Stanley, M., 1996. Comparison of cerebrospinal fluid monoamine metabolite levels in dominant-aggressive dogs and non aggressive dogs. *Brain. Res*, pp. 714: 57-64.
- Re, S., Zanoletti, M. & Emanuele, E., 2008. Aggressive dogs are characterized by low omega-3 polyunsaturated fatty acid status. *Vet Res Commun*, pp. 32(3): 225-230.
- Rijnberk, A. & Kooistra, H. S., 2010. *Clinical Endocrinology of Dogs and Cats*. 2. Schluetersche. 338.
- Robertson, I. D., 2003. The association of exercise, diet and other factors with owner perceived obesity in privately owned dogs from metropolitan Perth. *Prev Vet Med*, pp. 58: 75-83.
- Rosenblatt, J. S. & Aronson, L. R., 1958. The influence of experience on the behavioral effects of androgen in prepuberally castrated male cats. *Anim. Behav.*, pp. 6: 171-182.
- Rusch, M. D. a další, 2000. Psychological adjustment in children after traumatic disfiguring injuries: A 12-month follow-up. *Plast Reconstr Surg*, pp. 106: 1451-1458.
- Salman, D. a další, 2000. Behavioral Reasons for Relinquishment of Dogs and Cats to 12 Shelters. *J App Ani Welf Scie*, pp. 3(2): 93-106.
- Sands, J. & Creel, S., 2004. Social dominance, aggression and faecal glucocorticoid levels in a wild population of wolves, *Canis lupus*. *Animal Behaviour*, pp. 67(3): 387-396.
- Sargisson, R. J., Butler, R. & Elliffe, D., 2011. An Evaluation of the Aboistop Citronella-Spray Collar as a Treatment for Barking of Domestic Dogs. *Vet Scie Vol*, pp. 1-6.
- Schneider, B. M., Dodman, N. H. & Maranda, L., 2009. Use of memantine in treatment of canine compulsive disorders. *J Vet Beh: Cli App Res*, pp. 4(3): 18-126.

- Seksel, K. & Lindeman, M. J., 1998. Use of clomipramine in the treatment of anxiety-related and obsessive-compulsive disorders in cats. *Aust Vet J*, pp. 76(5): 317-21.
- Seksel, K. & Lindeman, M. J., 2001. Use of Clomipramine in Treatment of Obsessive-Compulsive Disorder, Separation Anxiety and Noise Phobia in Dogs: a Preliminar. *Aust Vet J*, pp. 79(4): 252-256.
- Senturk, S. & Yalcin, E., 2003. Hypocholesterolaemia in dogs with dominance aggression. *J Vet Med A Physiol Pathol Clin Med*, pp. 50(7): 339-342.
- Sherman, B. L., 2008. Separation anxiety in dogs. *Com Cont Edu Prac Vet*, pp. 27-42.
- Simpson, B., Landsberg, G. M. & Reisner, I. R., 2007. Effects of Reconcile (Fluoxetine) chewable tablets plus behavior management for canine separation anxiety. *Vet Ther*, pp. 18-31.
- Sloth, C., 1992. Practical management of obesity in dogs and cats. *J Small Anim Pract*, pp. 33: 178-82.
- Soave, O. & Brand, C. D., 1991. Coprophagy in animals: a review. *Cornell Vet*, pp. 81: 357-364.
- Spain, C. V., Scarlett, J. M. & Houpt, K. A., 2004. Long-term risks and benefits of early-age gonadectomy in dogs. *J Am Vet Med Assoc*, pp. 224: 380-387.
- Stein, D. J., 2002. Obsessive-compulsive disorder. *Lancet*, pp. 360: 397-405.
- Stuer, E. R., 2011. *Chemical and Surgical Castration of Male Dogs: Behavioral Effects*. [Online] Available at: http://igitur-archive.library.uu.nl/student-theses/2011-0321-200517/verslag_definitief%5B1%5D.pdf [Přístup získán 12 2 2013].
- Sueda, K. L., Hart, B. L. & Cliff, K. L., 2008. Characterisation of plant eating in dogs. *App Anim Beh Scie*, pp. 120-132.
- Tainor, B. C. & Nelson, R. J., 2012. Neuroendocrinology of Aggression. V: *Handbook of Neuroendocrinology*. London, Waltham, San Diego: Elsevier, pp. 508-520.
- Takeuchi, Y. & Mori, Y., 2006. A comparison of the behavioral profiles of purebred dogs in Japan to profiles of those in the United States and the United Kingdom. *J Vet Med Sci*, pp. 68: 789-96.

- Tecott, L. H. & Barondes, S. H., 1996. Behavioral genetics: genes and aggressiveness. *Curr. Biol.*, pp. 238-240.
- Teske, E. a další, 2002. Canine prostate carcinoma: epidemiological evidence of an increased risk in castrated dogs. *Molecular and Cellular Endocrinology*, pp. 197: 251-255.
- Tsutsui, T., Kirihara, N., Hori, T. & Concannon, P. W., 2007. Plasma progesterone and prolactin concentrations in overtly pseudopregnant bitches: A clinical study. *Theriogenology*, pp. 67(5): 1032-1038.
- Turner, A. K., 1994. Genetic and hormonal influences on male violence. V: *Male violence*. . editor New York: Routledge: Routledge, pp. 233-252.
- Turner, D. C., 1995. Die Mensch-Katze-Beziehung. *Vet special Reihe*, 131 .
- Unshelm, J., Rehm, N. & Heidenbrger, E., 1993. Zum Problem der Gefährlichkeit von Hunden; eine Untersuchung von Vorfällen mit Hunden in einer Grosstadt. pp. 1001: 383-389.
- Vancassel, S. a další, 2007. Hyperactivity in the rat is associated with spontaneous low level of n-3 polyunsaturated fatty acids in the frontal cortex. *Behavioural Brain Research*, pp. 180: 119-126.
- Vermeire, S. a další, 2012. Serotonin 2A receptor, serotonin transporter and dopamine transporter alterations in dogs with compulsive behaviour as a promising model for human obsessive-compulsive disorder. *Psychiat Res-Neuroim*, pp. 201: 78-87.
- Vila, C., Savolainen, P., Maldonado, J. E. & Amori, I. R., 1997. Multiple and ancient origins of the domestic dog. *Science*, pp. 276: 1687-1689.
- Weimer, S. I., Johnson, A. K., Sunday, P. & Colvin, T., 2010. Independentt Study 490 A: Canine Bahviour Evaluations: Can it Predict Canine Aggression and Therefore Improve Subsequent Adoption Rates?. *Animal Industry Report*, pp. 1-3.
- Wells, D. L., 2001. The effectiveness of a citronella spray collar in reducing certain forms of barking in dogs. *Applied Animal Behaviour Science*, pp. 73(4): 299-309.
- Wright, J. C. & Nesselrote, M. S., 1987. Classification of behavior problems in dogs: distributions of age, breed, sex, and reproductive status. *Appl Anim Behav Sci*, pp. 169-178.

Yalcin, E., Ilcol, Y. O. & Batmaz, H., 2009. Serum lipid concentrations in dogs with tail chasing. *J Small Anim Pract*, pp. 50(3): 133-135.

Yin, S. & McCowan, B., 2004. Barking in domestic dogs: context specificity and individual identification. *Animal Behaviour*, pp. 68: 343-355.